

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**TEKSTİL SEKTÖRÜ'NE YÖNELİK
TEŞVİK UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

M. EMİN YERLİKAYA

Danışman: PROF.DR. NURDAN ASLAN

İstanbul, 2010

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**TEKSTİL SEKTÖRÜ'NE YÖNELİK
TEŞVİK UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

M. EMİN YERLİKAYA

Danışman: PROF.DR. NURDAN ASLAN

İstanbul, 2010

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Onay Belgesi

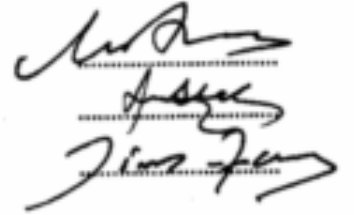
İKTİSAT Anabilim Dalı ULUSLARARASI İKTİSAT Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi M.EMİN YERLİKAYA'nın TEKSTİL SEKTÖRÜNE YÖNELİK TEŞVİK UYGULAMALARI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 08.02.2010 tarih ve 2010-2/2 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi : 02.01.2010

- 1) Tez Danışmanı : PROF. DR. NURDAN ASLAN
2) Jüri Üyesi : PROF. DR. GÜLSÜM AKALIN
3) Jüri Üyesi : DOÇ. DR. SİNAN ASLAN

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLO LİSTESİ.....	İV
1.GİRİŞ.....	1
2. GENEL OLARAK TEKSTİL ve KONFEKSİYON SEKTÖRÜ.....	4
2.1 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Pamuk	5
2.1.1 Pamuğun Tarihteki Yeri	5
2.1.2 Pamuğun Ekonomik Önemi	5
2.1.3 Dünya Pamuk Üretim ve Tüketimi	6
2.2 Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Dünyadaki dağılımı	8
2.2.1 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Bölgesel Dağılımı.....	8
2.2.2 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Ülkelere Dağılımı.....	11
2.2.3 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Ülkelere Dağılımı.....	13
2.3 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Ticaretinde Kısıtlamalar	15
2.3.1. Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Ticaretini Düzenleyen Genel Anlaşmalar.....	16
2.3.2. Dünya Ticaret Örgütünün Kuruluşu.....	17
2.3.3. AB'nin Geçmişten Günümüze Tekstil Politikaları.....	18
3. TÜRKİYE'DE TEKSTİL KONFEKSİYON SEKTÖRÜ VE REKABET GÜCÜ.....	21
3.1 Türkiye de Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Mevcut Durumu.....	21
3.1.1 Kapasite ve İstihdam.....	22
3.1.2 Sanayi ve İmalat Sanayi Üretimindeki Ağırlığı.....	26
3.1.3 Üretim Miktarı ve Değeri.....	29
3.1.4 Üretim Maliyetleri.....	34
3.1.5 Diğer Sektör Ve Yan Sanayi ile İlişkisi.....	40
3.2 Dünyada Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü'nün Durumu.....	42
3.2.1 Dış ticaret (İthalat-İhracat).....	42
3.2.2 Rekabet Gücü Açısından Uluslar arası Karşılaştırma.....	46
3.2.3 2005 Sonrası Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Gelişmeler.....	50
3.2.3.1 2005 Sonrası Sektörde Küresel Gelişmeler.....	50
3.2.3.2 2005 Sonrası Sektörde Türkiye'deki Gelişmeler.....	52
3.2.3.3 Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçısı Ülkelerin Çin Karşısında Durumu.....	58
3.2.4 AB ile İlişkiler.....	60
4. TÜRKİYE'DE TEKSTİL SEKTÖRÜNE YÖNELİK TEŞVİK UYGULAMALARI	63
4.1 Genel Olarak Teşvik Kavramı.....	63
4.2 Avrupa Birliğinde Teşvik Anlayışı.....	65
4.2.1 AB' de Teşvik Uygulama Alanları ve Finansman Araçları.....	66
4.2.2 AB' de Teşvik Sistemleri İşleyişi.....	66

4.3 Türkiye’de Teşvik Anlayışı ve Teşvik Türleri	67
4.3.1 Veriliş Araçlarına Göre Teşvikler.....	69
4.3.2 Amaçlarına Göre Teşvik Türleri.....	70
4.4 Sektörde Teşvik Uygulamaları.....	71
4.4.1 Yatırım Teşvik Uygulamaları.....	71
4.4.1.1 Destek Unsurlarında Yararlanmak İçin Sabit Yatırım Tutarları ve Asgari Kapasiteler.....	75
4.4.1.2 Bölgeler Ve Destek Unsurları.....	76
4.4.1.3 Gümrük Vergisi Muafiyeti.....	78
4.4.1.4 Katma Değer Vergisi İstisnası.....	80
4.4.1.5 Faiz Desteği.....	80
4.4.1.6 Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği.....	82
4.4.1.7 Vergi İndirimi.....	83
4.4.1.8 Yatırım Yeri Tahsis.....	85
4.4.1.9 Tekstil, Konfeksiyon Ve Hazır Giyim, Deri Ve Deri Mamulleri Sektörlerine Taşınma Desteği.....	86
4.4.2 İhracat Teşvik Uygulamaları.....	88
4.4.2.1 Dahilde İşleme Rejimi.....	89
4.4.2.1.1 Dahilde İşleme Rejimi’nin Tanımı.....	90
4.4.2.1.2 AB’ de Dahilde İşleme Rejimi Uygulaması.....	92
4.4.2.1.3 Ülkemizde Dahilde İşleme Rejimi Uygulaması:.....	93
4.4.2.1.3.1 Hukuki Dayanak.....	93
4.4.2.1.3.2 Dahilde İşle Rejimi Uygulaması (İhracat Tebliğ 2006/12).....	95
4.4.2.1.3.3 Sağlanan Avantajlar.....	99
4.4.2.1.3.4 Süre.....	100
4.4.2.1.3.5 İthalatı Koruma ve Gözetim Önlemlerine Tabi Eşya.....	100
4.4.2.1.3.6 Telafi Edici Vergi.....	101
4.4.2.1.3.7 İhracatın Gerçekleştirilmesi.....	102
4.4.2.1.3.8 Teminatın Çözülmesi.....	103
4.4.2.1.3.9 Belge Kapatma Süresi.....	103
4.4.2.1.3.10 Dahilde İşleme Tedbirlerine Uyulmaması.....	103
4.4.2.1.3.11 Uygulama Sonuçları.....	104
4.4.2.2. Hariçte İşleme Rejimi.....	109
4.4.2.2.1 Hukuki Dayanak.....	109
4.4.2.2.2 Hariçte İşleme Rejiminin Amacı.....	109
4.4.2.2.3 Hariçte İşleme Faaliyeti.....	109
4.4.2.2.4 Hariçte İşleme Rejimi Uygulanmayacak Haller.....	110
4.4.2.2.5 Hariçte İşleme Rejimi Müracaatı ve Şartları.....	110
4.4.2.2.6 Belge/İzin Süresi Ve Revize.....	111
4.4.2.2.7 Vergilendirme.....	112
4.4.2.2.8 İthalatın Gerçekleştirilmesi Ve Taahhüdün kapatılması.....	113
4.4.2.2.9 İthalatın Gerçekleşmemesi ve Denetim.....	113
4.4.2.2.10 Uygulama Sonuçları.....	115
4.4.2.3 İhracata Yönelik Devlet Yardımları.....	116
4.4.2.3.1 Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi.....	118
4.4.2.3.2 Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi.....	118
4.4.2.3.3 Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımı.....	119

4.4.2.3.4	İstihdam Yardımı.....	121
4.4.2.3.5	Yurt Dışı Fuar Katılımlarının Desteklenmesi.....	121
4.4.2.3.6	Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi.....	125
4.4.2.3.7	Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY®'nin Desteklenmesi.....	127
4.4.2.3.8	Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği.....	131
4.4.2.3.9	Eğitim ve Danışmanlık Yardımı.....	132
5.	SONUÇ.....	133
6.	KAYNAKÇA.....	137

TABLOLAR

Tablo 1: Dünya Pamuk üretim-tüketim Dengesi.....	7
Tablo 2: Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Bölgesel Dağılımı.....	10
Tablo 3: Dünya Tekstil İhracatında İlk 14 Ülke.....	11
Tablo 4: Dünya Konfeksiyon İhracatında İlk 14 Ülke.....	12
Tablo5: Dünya Tekstil İthalatında İlk 14 Ülke.....	13
Tablo 6: Dünya Konfeksiyon İthalatında İlk 14 Ülke	14
Tablo 7 :Türkiye Doğal Lif Görünümü (ton / yıl).....	23
Tablo 8:Türk Sentetik Sektörü Görünümü (ton / yıl).....	24
Tablo 9:Kapasite kullanım oranları(%).....	25
Tablo 10: Tekstil Ve Konfeksiyon Sektöründe Kayıtlı işçi Sayıları ve Sendikali üye Durumu.....	26
Tablo 11: 2007 Rakamlarla Tekstil Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi.....	27
Tablo 12:Ürün Bazında Türkiye'nin Tekstil makineleri ve Ekipman İthalatı.....	29
Tablo 13:İzmir Ticaret Borsası STD. Ve Liverpool A İndeks Pamuk Fiyat Karşılaştırması.....	30
Tablo 14:Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Kapasite Durumu (ton).....	33
Tablo 15:Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe İthalat Durumu (ton).....	33
Tablo 16: İplik Fabrikalarının Bölgesel Dağılımı.....	34
Tablo 17: Maliyet Kalem Dağılımı.....	35
Tablo 18: Asgari Ücretin İşverene Maliyeti.....	36
Tablo 19: OECD İstihdam Üzerindeki Vergi Yüğü Kıyaslaması-2008.....	37
Tablo 20: Tekstil Sanayinde Ülkeler Arası İşgücü Maliyeti Karşılaştırması.....	38
Tablo 21 :Yıllar İtibariyle Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Türkiye Toplam İhracatındaki Payı.....	43
Tablo 22 :Yıllar İtibariyle Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Türkiye Toplam İhracatındaki Payı.....	44
Tablo 23: İşçilik ile ilgili faktörler : Ülkelerin Avantaj Durumları.....	47
Tablo 24: Hammadde ve Makineler ile ilgili faktörler : Ülkelerin Avantaj Durumları... ..	48
Tablo 25: Pazarlama ile ilgili faktörler : Ülkelerin Avantaj Durumları.....	48
Tablo 26: Genel Faktörler : Ülkelerin Avantaj Durumları.....	49
Tablo27: Türkiye'nin 1980 -2008 Yıllarına Ait Başlıca Ekonomik Göstergeler.....	55
Tablo28:1992-2008 Yıllarında Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı..	73
Tablo 29: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler.....	78
Tablo 30: Sigorta primi işveren hissesi desteğinin Bölge ve zaman barem aralıkları.....	83
Tablo 31: Vergi İndirimin Bölge ve Ölçek büyüklüğü bazında dağılımı (uzun süreli)...	83
Tablo 32: Vergi İndirimin Bölge ve Ölçek büyüklüğü bazında dağılımı (kisa sürede)....	84
Tablo 33 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008).....	105
Tablo 34 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008).Tüm Belgeler...	106
Tablo 35 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008) Tekstil.....	107
Tablo36: Hariçte İşleme İzin Belgelerinin (H) Yıllara Göre Dağılımı.....	115
Tablo 37: Hariçte İşleme İzin Belgelerini (H) Alt Sektörlere Göre Dağılımı.....	116
Tablo 38 Devlet Yardımları Tablosu.....	117

1 GİRİŞ

Tekstil ve Konfeksiyon kavramları, genellikle, birlikte anılmaktadır. Bu durum iki sektörün tamamlayıcılık ilişkisi bulunmasıyla yakından ilgilidir. Çünkü, tekstil ürünleri, konfeksiyon ürünlerinin en önemli girdisini oluşturmaktadır. Bu nedenle de, konfeksiyon faaliyeti, tekstil ürünlerinde katma değer artışı sağlandığı sektör konumunda bulunmaktadır. Bundan dolayı çalışmamızda, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünü aynı pota içinde ele aldık.

İnsanlık yaşamında, yiyecekten sonra belki de en önemli ihtiyaçlar arasında yer alan giyecek ihtiyacı düşünüldüğünde, Tekstil ve Konfeksiyon sektörünün önemi ortaya çıkmaktadır. Pamuktan mamul eşya'ya kadar olan Tekstil ve Konfeksiyon sektörünün ortaya çıkışı, dünyadaki dağılımı, önemi, ticareti ve bu ticareti düzenleyen anlaşmalara bakıldığında ülkelerin ekonomisinde çok önemli bir yer kapsadığı görülmektedir. Bu önem, sanayi toplumuna geçen ülkelerin, muhakkak Tekstil Sektörü'nü önemli bir atlama taşı olarak kullanmalarından da kaynaklanmaktadır.

Tekstilin çok önemli ve vazgeçilmezi olan pamukta bu sektörde önemli bir yere sahiptir. Pamuğun dünya üretimi ve tüketim rakamlarına bakıldığında Çin, Hindistan, ABD ve Pakistan ilk sırada yer alırken Türkiye'de 7. sırada yer almaktadır.

Pamuğu, hammadde olarak sektörde değerlendirdiğimizde, Tekstil ve Konfeksiyon üretiminde bu ülkelerin kontrolünde geliştiğini görmekteyiz. Kontrol güçlerini gelişmişliklerinden alan bu ülkeler, işgücü ve hammadde girdileri ucuz olan az gelişmiş ülkeler ekonomilerine bir takım anlaşmalarla kısıtlamalar koymuşlardır. Böylece pastadaki paylarını artırmaya çalışmışlardır.

Ülkemizin en önemli sektörü hiç şüphesiz tekstil ve konfeksiyondur . Bu durum son kırk yıldan beri ihracat ve istihdam bakımından ağırlığını giderek artırmasından anlaşılmaktadır. Türkiye'de tekstil-konfeksiyon endüstrisi ve ticareti 1970'lerden başlayarak günümüze kadar geçen sürede istikrarlı bir gelişme göstermiş ve artık "ülkenin lokomotif sektörü" unvanını kazanmıştır. Özellikle 90'lı yıllardan itibaren yapılan yüksek teknolojili makine ithalatı ve gerçekleştirilen dev yatırım hacmiyle sektör dönüşü olmayan bir doğrultuda ilerlemiştir.

Ancak 2000’li yıllara gelindiğinde, globalleşen dünya yapısı içerisinde uluslararası rekabetin farklılaşarak aniden şiddetlenmesi ile -Asya ülkelerindeki ucuz işgücü kaynaklı düşük maliyet rekabeti- Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektör’ü de, avantajlı ülke özelliğini yavaş, yavaş yitirme noktasına geldiği şeklinde bir kanaat oluşmuştur. Bu nedenle sektörde, bir takım bilimsel veri ve kriterlere uygun üretim yapma ihtiyacı, temel koşul olmuştur.

Kriz dönemlerinde, tüm sektörlerde olduğu gibi Tekstil ve Konfeksiyon sektörü yapısında Teşvik Uygulamaları, ekonomide var olan değişik amaç ve araçları kullanılmasıyla önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, gelişmiş ülkelerin ağırlıklı olarak karar sahibi olduğu Dünya Ticareti Örgütü tarafında konulan kısıtlamalara karşı bir kalkan görevi görerek ekonomimizin rekabet gücünü arttırmaktadır. Sektörün bünyesine uygun olan teşvik türleri:1. Yatırım Teşvikleri, 2. İhracat Teşvikleridir.-Dahilde İşleme, Hariçte İşleme ve Devlet Yardımları- şeklinde sıralanabilir. Bu teşvikler; Dünya tekstil ve konfeksiyon avantajına sahip olan ülkelere karşı rekabet gücümüzü artırmak için, özellikle, uzak doğu gibi ülkelerde ucuz olan işçilik ve hammaddeye yararlanma imkanı sağlamaktadır. Bu da ihracatımızın gelişmesinde önemli bir faktör teşkil etmektedir.

Bu teşvik türlerinden Dahilde İşleme ve Hariçte İşleme teşvikleri, sektörde yoğun olarak kullanılan teşviklerdir.

Ancak, teşvik sürecinin amacına yönelik kullanıldığı hususu önemle takip edilmelidir. Dahilde işleme rejimine bağlı olarak- ihraç kaydıyla- ithalatına izin verilen tekstil ürünlerinin Gümrüklerdeki denetimsizlik ve takipsizlik sonucu ihraç edilmeksizin iç piyasada tüketilmesi yerli sanayi oldukça zor durumda bırakmakta, yıkıcı ve öldürücü haksız rekabeti getirmektedir. Buna benzer ters tepki yaratacak aksamaların önüne geçinmelidir.

Son yıllarda dünyada yaşanan tekstil ve konfeksiyon sektöründeki gelişmeler, Türk tekstil ve konfeksiyon sektöründe yarattığı etki sebebiyle sektörün rekabet gücünü yitirdiği şeklinde bir kanaat oluşturmıştır.

Ancak, bu kanaatin aksine Tekstil ve konfeksiyon sektöründeki durgunluğun ve yaşanan sorunların önlenmesi, Devletin Teşvik ve Çözüm Paketi şeklinde tarif edebileceğimiz ciddi önlemlerin alınması ve ülke olarak sahip olduğumuz üstünlüklerin kullanılması ile, kayıplarını telafi ederek olumsuz kanaatleri tersine çevirebilecektir.

Çalışmamızda, Giriş bölümünden sonra 2. bölüm olan, Genel olarak Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü bölümünde; dünya tekstil sektörünün ana girdisi olan pamuk hammaddesinin önemi, tarihteki yeri ve dünyadaki üretim ve tüketimine, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün dünyadaki dağılımına, Sektörü düzenleyen Anlaşmalar ile AB'nin Sektör'e yönelik politikalarına değinilmiştir.

3. bölümde Türk Tekstil,Konfeksiyon Sektörü ve Rekabet Gücü ele alınarak; Kapasite, İstihdam, Maliyet ve sektörün yan sanayi ile ilişkisine değinilerek Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü ile Rekabet karşılaştırılması yapılmıştır. Bu bölümde yine 2005 yılı sonrası sektörde yaşanan küresel gelişmelere değinilmiş AB ile ilişkiler ele alınmıştır.

Çalışmanın 4. Bölümünde ise, Türkiye'de Tekstil Sektör'üne Yönelik Teşvik Uygulamaları başlığı altında; Genel olarak teşvik kavramı, AB'nin teşvik anlayışı, Türkiye'de teşvik türleri ve bunların uygulamaları ele alınmıştır.

Son bölüm olan Sonuç bölümünde, Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü'nde yaşanan olumsuzlukları teşvik ve diğer argümanların kullanılması ile sektörün lokomotif gücünü elinde tutmasına yönelik değerlendirme yapılmıştır.

2 GENEL OLARAK TEKSTİL ve KONFEKSİYON SEKTÖRÜ

Tekstil ve Konfeksiyon kavramları, genellikle, birlikte anılmaktadır. Bu durum iki sektörün tamamlayıcılık ilişkisi bulunmasıyla yakından ilgilidir Çünkü tekstil ürünleri, hazır giyim ürünlerinin en önemli girdisini oluşturmaktadır. Bu nedenle de, Konfeksiyon, Tekstil ürünlerinde katma değer artışının sağlandığı sektör konumunda bulunmaktadır.

Tekstil Sektöründe gerçekleştirilen faaliyetlerin çok önemli bir kısmını, Giyim Eşyası yapımında kullanılan kumaş oluşturmaktadır. Bununla birlikte, konutların iç döşemesinde kullanılan perde, battaniye, halı gibi kumaşlar(ev tekstili) ile endüstriyel kumaşlarda bulunmaktadır. Yine, dikiş iplikleri ile endüstriyel kumaşlar ve kablolar Tekstil Sektörü üretimi içinde sayılmaktadır. Konfeksiyon Sektörü ise, genel olarak Hazır ürün, Dokuma Giyim Eşyası ve Örme Giyim Eşyası üretimini kapsamaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü; İplik, Ham Bez Boyama, Terbiye, Konfeksiyon üretimi aşamalarını içermektedir.¹

Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü, ulaştığı yaklaşık 500 Milyar dolarlık piyasa büyüklüğü ile Dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bu büyük pazardan pay alma çabası yanında, konfeksiyon sektörünün emek yoğun üretim tekniği gerektirmesi nedeniyle yüksek Oranlı işsizliğin bulunduğu ülkelerin bu sektöre yöneltmiştir. Buna 7 Milyara yaklaşan ve hala hızla artan dünya nüfusunun giyim talebinin artarak devam edeceği eklendiğinde, sektörün önemini koruyacağı ifade edilebilir.²

Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü denildiğinde akla ilk gelen girdi, pamuk elyafı olmaktadır. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün en önemli hammaddesidir. Sentetik elyaf ve iplik kullanımının yaygın olmasına rağmen, son yıllarda ortaya çıkan Doğaya Dönüş ve Ekolojik Tarım olgusu gözleri yeniden pamuk ve pamuk üretimine yöneltmiştir.

Bundan dolayı bu çalışmamızda pamuk elyafına ayrı bir başlık altında ele aldık.

¹<http://www.bakterim.com/tekstil/54182-dunyada-tekstil-ve-konfeksiyon-sektoru.html>.s.1

²Halit NarinTürkiye Teksti İşverenler Sendikası DegisiKasım 2008 s 15
http://www.tekstilisveren.org/ttsis//index.php?option=com_content&task=view&id=350&Itemid=165

2.1 DÜNYA TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜNDE PAMUK

2.1.1. Pamuğun Tarihteki Yeri

İnsanlar tarafından tarımının yapılma tarihi çok eski dönemlere rastlayan pamuk, lifi işlenen ilk bitkidir. Pamuğun tarımının en az 5000 yıl önce Hindistan da yapıldığı, kumaş dokumasında kullanılmasının da M.Ö. 3000 yılına rastladığı arkeolojik kazılarda belirlenmiştir. Hintlilerin 2000 yıl tekelinde tutukları pamuklu kumaş dokuma sanatını Asurlular ancak günümüzden 3000–3500 yıl önce öğrenebilmişlerdir. Pamuğun Akdeniz sahillerinde yetiştirilmesi günümüzden 2200 yıl önce başlamış büyük bir pamuk plantasyonu oluşturulmuş Akdeniz' in liman şehirlerinde dokunan pamuklu kumaşlar altınla eşdeğerde tutulmuştur. Yeni Dünyada Peru' da yapılan arkeolojik kazılarda M.Ö. 2500 yılına ait dokunmuş pamuk parçaları bulunmuştur. Böylece farklı kromozom ve genetik yapılı eski ve yenedünya pamuklarının farklı kıtalardan çıkması, pamuğun dünyanın değişik bölgelerinden türediğini ortaya koymaktadır.

Anadolu'nun dünya pamuk üretimine katılması günümüzden 1900 yıl öncesine kadar uzanır. Pamuk Anadolu'ya 1.yy. da Hindistan' dan getirilmiş olup Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerin de tarımı yapılmıştır. Osmanlı Devleti 27.01.1862 tarihli genelgesiyle pamuk tarımını geliştirmek için geniş önlemler almıştır. Pamuk tarımında asıl gelişme Türkiye Cumhuriyeti döneminde olmuştur. Pamuk ıslah istasyonları kurulmuş ve ABD' den getirtilen çeşitlerle pamuk araştırmaları başlatılmıştır. Günümüze kadar geliştirilerek sürdürülen bu araştırmalar sonucunda, ülke ve uluslararası pazar istekleri ile bölge ekolojilerine uygun bir çok pamuk çeşidi elde edilmiştir.³

2.1.2 Pamuk'un Ekonomik Önemi

Bitkisel bir tekstil hammadde olan pamuk değişik kullanım alanlarıyla ülkemiz ve dünya tarım, sanayi ve ticaretinde önemli bir konuma sahiptir. Dünya nüfusunun hızla artması, öte yandan sanayileşen ve kalkınan toplumlarda hayat

³ Tarış İncirÜzümPamukveYağlıTohumlarTarımSatışKooperatifleriBirlikleriBülteni,İzmir,2005,s3
http://www.taris.com.tr/yt_pamuk_hak.asp#p2

seviyesinin yükselmesi pamuk tüketim ve gereksinimi arttırmıştır. Pamuk lifi kullanımı son verilere göre, tüm kullanılan lifler içerisinde büyük bir paya sahip olup, tüketilen tekstil bitkileri içerisinde de en yüksek olan lif türüdür. Geçtiğimiz son on yıl içerisinde toplam dünya pamuk tüketimi, artarak yaklaşık 24 milyon 31 bin tona ulaşmıştır. Kimyasal lifler hala tüketilen lifler içerisinde daha yüksek bir paya sahip olmalarına rağmen, insanların doğal maddelere olan tutkularının artması ve kimyasal liflere doğal liflerdeki birçok özelliğin kazandırılmaması sebebiyle pamuk, cazibesini artan bir şekilde muhafaza etmektedir.⁴

Çin'den sonra dünyanın 2. büyük pamuk üreticisi konumuna hızla yükselen Hindistan, pamuk üretiminde 2002 yılında genetik olarak modifiye edilmiş tohum kullanımına geçerek, bugün pamukta biyoteknolojik üretimde en büyük ekim alanlarına sahip üretici ülke konumuna gelmiş, 2002 yılından bugüne değin üretim verimliliğini ve miktarını sürekli arttırmayı başarmıştır.

2.1.3 Dünya Pamuk Üretim ve Tüketimi

Tablo 1de, Dünya Pamuk üretimi ve Dünya Pamuk Tüketiminin 2008/2009 ve tahmini 2009 /2010 dağılımı verilmektedir. Pamuk üretim ve Tüketiminin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Çin, Hindistan ve ABD'nin büyük üreticiler olduğu görülmektedir. Üretimleri fazla olmakla beraber, Bunlar içinde en önemli tüketimin (konfeksiyon ihracatçı) Çin olduğu görülmektedir. Çin üretiminin %15'nden fazlasını tüketiyor. En büyük üretici olduğu göz önüne alındığında Tekstil ve Konfeksiyonun Çin ekonomisinde önemli bir yer aldığı gibi, dünyada da tekstil ve hazır giyim pastasında büyük bir pay aldığı anlaşılabacaktır. İkinci büyüklükte üretici olan Hindistan'ın üretiminin %75'ini tüketip %25'ini ise ihraç etmektedir. Üçüncü büyük üretici olan ABD ise üretiminin ancak %30'una yakınına tüketip %70'ini ihraç etmektedir. Üretim sıralamasında 500.000 ton dolayındaki üretimi ile altıncı olan Türkiye'nin dünya pamuk üretimi içinde sahip olduğu %2,2'lik üretiminin tamamını tüketerek (bu tüketimin çok büyük kısmı mamul ve yarı mamul ihracat kalemidir) üretimi kadarda ithalat

⁴TicaretGazetesi,13.12.2008,İzmir,s8
http://www.medyatakib.com/medya_sistem/yb_pdf.php?gnos=%C88%D5%3D%E7%95%E4%9F%3A%71

yapmaktadır.

Tablo 1: Dünya Pamuk üretim-tüketim Dengesi

COTTON OUTLOOK DERGİSİ SON SAYISINDA ÇIKAN DÜNYA PAMUK ÜRETİM- TÜKETİM RAKAMLARI					
DÜNYA ÜRETİMİ (1.000 TON)			DÜNYA TÜKETİMİ (1.000 TON)		
	2008 / 09	2009 / 10		2008 / 09	2009 / 10
ÇİN	7.800	7.250	ÇİN	9.000	9.270
HİNDİSTAN	4.930	5.525	HİNDİSTAN	3.740	3.852
ABD	2.838	2.787	ABD	816	773
PAKİSTAN	1.820	1.840	PAKİSTAN	2.380	2.508
BREZİLYA	1.250	1.300	BREZİLYA	950	950
ÖZBEKİSTAN	1.060	1.000	ÖZBEKİSTAN	230	240
TÜRKİYE	500	425	TÜRKİYE	1.000	900
TÜRKMENİSTAN	300	300	TÜRKMENİSTAN	85	85
YUNANİSTAN	235	175	YUNANİSTAN	50	50
SURİYE	220	230	SURİYE	190	190
ARJANTİN	160	160	ARJANTİN	155	145
MEKSİKA	127	58	MEKSİKA	403	380
MISIR	110	150	MISIR	170	160
NİJERYA	98	98	NİJERYA	62	60
PERU	70	65	PERU	90	88
İRAN	68	53	İRAN	110	125
KOLOMBİYA	38	39	KOLOMBİYA	85	90
İSPANYA	18	25	İSPANYA	15	12
AVUSTRALYA	306	329	BANGLADEŞ	450	480
BURKİNA FASO	190	195	İNDONEZYA	425	475
TANZANYA	125	125	TYLAND	350	340
BENİN	105	100	GÜNEY KORE	215	204
TACİKİSTAN	105	90	VIETNAM	210	220
ZİMBABVE	100	100	RUSYA	185	165
KAZKİSTAN	90	70	TAYVAN	185	190
MALİ	80	75	JAPONYA	115	105
KAMERUN	55	60	İTALYA	72	65
FİLDİŞİ	50	45	G.AFRİKA	45	45
ZAMBİYA	50	55	ALMANYA	45	43
ÇAD	45	40	BURMA	43	43
SUDAN	41	43	PORTEKİZ	38	35
MALAVİ	35	35	CEZAYİR	30	30
MOZAMBİK	30	20	MALEZYA	26	25
TOGO	30	25	HONG KONG	22	22
KIRGIZİSTAN	28	28	CEK CUM.	20	6
UGANDA	28	29	FRANSA	20	17
AZERBAYCAN	20	26	POLONYA	12	10
PARAGUAY	17	30	KANADA	5	5
İSRAİL	9	9	DİĞER	521	520
DÜNYA TOPLAM	23.438	23.253	DÜNYA TOPLAM	22.565	22.923

Kaynak: Cotton Outlook

Düzenleyen : İTB Ar-Ge_www.nsenli.com/download.php?file...Cotton+Outlook...Pamuk

2.2 TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN DÜNYADAKİ DAĞILIMI

2.2.1 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Bölgesel Dağılımı

Dünya Ticaret Örgütünün verileri incelendiğinde (Tablo: 2) Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının dağılımında; Asya Ülkeleri, Tekstilde %47,8, Konfeksiyonda(Hazır Giyim) ise %52,4, Avrupa Ülkeleri, Tekstilde %38,9 Konfeksiyonda %35,4, Kuzey Amerika ülkeleri ise Tekstilde %7,1 Konfeksiyonda %3'lük pay almaktadır.

Asya Ülkelerinin, tekstil ve konfeksiyon ihracatında %50 civarında paya sahip olduğu görülmektedir. Asya ülkeleri, bu ihracatın büyük kısmını Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'ya yaptığı görülürken, ülkeler dağılımında ise Çin, toplam Asya ihracatının tekstilde %23,5, konfeksiyonda ise %33,4'lük en büyük paya sahip ülke konumundadır. Yine Çin'in bu ihracatın sırasıyla Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yaptığı göze çarpmaktadır. Çinin dışında kalan diğer Asya İhracatını ise diğer Asya Ülkeleri yapmaktadır. %24,3lük diğer Asya Ülkeleri ihracatının ana ithalatçıları sırası ile Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika oluşturmaktadır.

Bölgesel anlamda tekstil ve konfeksiyon ihracatında Asya'yı takip eden ikinci bölge, Avrupa dır. Avrupa, Tekstilin %38,9'unu, konfeksiyonun ise %35,4'ünü ihraç etmektedir. Bu ihracatın en büyük alıcısı yine Avrupa'nın kendisidir.

Üçüncü Bölge olan Kuzey Amerika, tekstil ve konfeksiyon ihracatının dağılımı Tekstilde %7,1, Konfeksiyonda %3 şeklindedir. Kuzey Amerika'nın ihracatının Amerika kıtası ülkeleri tarafında ithal edildiği görülmektedir.

Genel olarak, bölgesel anlamda tekstil ve konfeksiyon ihracatının ana ihracatçısı Asya olduğu, Asya'nın içinde ise ağırlığı Çin almakta olduğu görülmektedir. Asya hem kendi bölgesine hem de diğer bölgelere ihracat yapmaktadır. Buna karşılık

Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yapmış oldukları ihracat yine kendi bölge ülkeleri tarafında ithal edildiği anlaşılmaktadır.

Buda tekstil ve konfeksiyon üretiminin emek yoğun yönünü ortaya koymaktadır. Bundan dolayıdır ki tekstil ve konfeksiyon sektörleri gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarına önemli katkıları olan sektörlerdir.⁵

Tekstil ve konfeksiyon sektörü, sermaye sıkıntısı yaşayan, ucuz işgücüne sahip gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarında benzer bir rol oynamaktadır. Bu sayede bu ülkeler sermaye birikimi sağlamış, ihracat ve üretim tecrübesi edinmişlerdir.

Kısaca, tekstil ve konfeksiyon sektörü, tarihi süreç ve yukarıdaki tablo incelendiğinde; Mutlak Üstünlük Teorisi ile açıklanabilecek az gelişmiş yada gelişme yolundaki ülkelerin ucuz işgücüne sahip olmaları nedeniyle malların diğer ülkelere daha ucuza üretmektedirler. Bu da söz konusu sektörün, gelişimini tamamlamasında çok önemli bir etkidir.⁶

Bundan dolayı, Dünya'da tekstil ve konfeksiyon sektörleri rekabetin en fazla yaşandığı sektörlerdir. Aynı zamanda bu sektörler hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkeler tarafından tarife ve tarife dışı engellerle en çok korunan sektörlerdir.

Gelişmekte olan ülkeler düşük sermaye ile yüksek istihdam sağlayan sektörler için teşvik sağlarken gelişmiş ülkeler ise sektörün sağladığı istihdamı koruyabilmek amacıyla kendi iç pazarlarını yabancı rakiplerine karşı korumakta, sektörde yeni teknolojilerin ve üretim yöntemlerinin kullanılmasını özendirici politikalar uygulamaktadır.⁷

⁵ HandeUzunoglu, İlknur Ünal.TürkHazırGiyimSanayinin veTekstil Sektörünün 2008 Yılı Rekabet Durumu, AR&ge Bülten -İzmir Ticaret Odası Kasım 2008,s29

⁶ HailSeyitoğlu,UluslararasıİktisatTeoriPolitikaveUygulama İstanbul,1994.s30

⁷ Ç.EmrahÖngüt Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu, DTP, 2007.s40

Tablo 2: Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Bölgesel Dağılımı

BÖLGELERBAZINDA DÜNYA TEKSTİL İHRACATI			BÖLGELERBAZINDA DÜNYA KONFEKSİYON İHRACATI		
	2007 Milyar Dolar)	Bölge İhracatında Payı (%)		2007 (Milya r Dolar)	Bölge İhracatında Payı (%)
Dünya	238,1	100,0	Dünya	345,3	100,0
Asya			Asya		
Dünya	113,8	47,8	Dünya	181,0	52,4
Avrupa	51,6	21,7	Kuzey Amerika	60,1	17,4
Asya	21,1	8,9	Avrupa	51,2	14,8
Kuzey Amerika	17,4	7,3	Asya	39,0	11,3
Orta Doğu	7,4	3,1	Bağımsız Devletler Topluluğu	14,1	4,1
Afrika	7,3	3,1	Orta Doğu	7,0	2,0
Orta ve Güney Amerika	5,8	2,4	Afrika	4,8	1,4
Bağımsız Devletler Topluluğu	3,2	1,4	Orta ve Güney Amerika	4,7	1,4
Çin			Çin		
Dünya	55,9	23,5	Dünya	115,2	33,4
Asya	21,4	9,0	Asya	32,0	9,3
Avrupa	10,5	4,4	Avrupa	28,4	8,2
Kuzey Amerika	9,9	4,2	Kuzey Amerika	27,4	7,9
Afrika	4,8	2,0	Bağımsız Devletler Topluluğu	13,7	4,0
Orta Doğu	3,5	1,5	Orta Doğu	5,3	1,5
Orta ve Güney Amerika	3,2	1,3	Afrika	4,2	1,2
Bağımsız Devletler Topluluğu	2,8	1,2	Orta ve Güney Amerika	4,2	1,2
Diğer Asya Ülkeleri			Diğer Asya Ülkeleri		
Dünya	57,9	24,3	Dünya	65,8	19,1
Asya	30,2	12,7	Kuzey Amerika	32,7	9,5
Avrupa	10,6	4,5	Avrupa	22,8	6,6
Kuzey Amerika	7,6	3,2	Asya	7,0	2,0
Orta Doğu	3,9	1,6	Orta Doğu	1,7	0,5
Orta ve Güney Amerika	2,6	1,1	Afrika	0,7	0,2
Afrika	2,5	1,1	Orta ve Güney Amerika	0,6	0,2
Bağımsız Devletler Topluluğu	0,4	0,2	Bağımsız Devletler Topluluğu	0,4	0,1
Avrupa			Avrupa		
Dünya	92,7	38,9	Dünya	122,4	35,4
Avrupa	69,3	29,1	Avrupa	100,8	29,2
Asya	5,7	2,4	Bağımsız Devletler Topluluğu	6,0	1,8
Afrika	5,2	2,2	Kuzey Amerika	5,0	1,4
Kuzey Amerika	4,7	2,0	Asya	4,9	1,4
Bağımsız Devletler Topluluğu	4,0	1,7	Orta Doğu	2,3	0,7
Orta Doğu	1,8	0,8	Afrika	1,4	0,4
Orta ve Güney Amerika	0,7	0,3	Orta ve Güney Amerika	0,4	0,1
Kuzey Amerika			Orta ve Güney Amerika		
Dünya	16,9	7,1	Dünya	12,5	3,6
Kuzey Amerika	9,9	4,2	Kuzey Amerika	10,4	3,0
Orta ve Güney Amerika	3,4	1,4	Orta ve Güney Amerika	1,7	0,1
Asya	1,8	0,8	Avrupa	0,3	0,0
Avrupa	1,5	0,6	Asya	0,0	0,0
Orta Doğu	0,1	0,1	Afrika	0,0	0,0
Afrika	0,1	0,0	Orta Doğu	0,0	0,0
Bağımsız Devletler Topluluğu	0,1	0,0	Bağımsız Devletler Topluluğu	0,0	0,0

Kaynak: Uluslararası Ticaret İstatistikleri (D TÖ,2008-Table 11.62,63)

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its08_merch_trade_product_e.htm

2.2.2 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Ülkelere Dağılımı

2007 yılında Avrupa Birliği ülkeleri (27 ülke) 80,62 Milyar Dolar tekstil ihracatına karşılık gelen %33,9'lık oranla ilk sırayı almaktadır. Ancak söz konusu oran 27 ülkenin toplam ihracat rakamı olduğu göz önüne alındığında ilk sıranın 55,97 Milyar Dolar Tekstil ihracatı ile dünya ihracatın %23,5 ile Çin'e ait olduğu görülmektedir. A.B.D. 12,39 Milyar Dolar tekstil ihracatı ile dünya ihracatın %5,2'lık oranla 3. sırayı, G.Kore, 10,37 Milyar Dolar tekstil ihracatı ile dünya ihracatın %4,4'lık oranla 4. sırayı, 2007 yılında ülkemiz, 8,73 Milyar Dolar tekstil ihracatı ile dünya ihracatın %3,7'lık oranla Tayvan ve Hindistan'dan sonra 7. sırayı almaktadır.

Tablo 3: Dünya Tekstil İhracatında İlk 14 Ülke

	2007 (Milyar Dolar)	Dünya İhracatında Payı (%)
Avrupa Birliği (27)	80,62	33,9
Çin (Hong Kong)	55,97	23,5
A.B.D.	12,39	5,2
Güney Kore	10,37	4,4
Tayvan	9,72	4,1
Hindistan	9,45	4,0
Türkiye	8,73	3,7
Pakistan	7,37	3,1
Japonya	7,11	3,0
Birleşik Arap Emirlikleri	4,02	1,7
Endonezya	3,83	1,6
Tayland	3,11	1,3
Kanada	2,32	1,0
Meksika	2,21	0,9

Kaynak: Uluslararası Ticaret İstatistikleri (Dünya Ticaret Örgütü, 2008, Table II64)
http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/its2008_e/its08_merch_trade_product_e.htm

Tablo 4: Dünya Konfeksiyon İhracatında İlk 14 Ülke

	2007 (Milyar Dolar)	Dünya İhracatında Payı (%)
Çin (Hong Kong)	115,2	33,4
Avrupa Birliği (27)	103,4	29,9
Türkiye	14	4,1
Bangladeş	10,1	2,9
Hindistan	9,7	2,8
Vietnam	7,2	2,1
Endonezya	5,9	1,7
Meksika	5,1	1,5
A.B.D	4,3	1,2
Tayland	4,1	1,2
Pakistan	3,8	1,1
Morocco	3,6	1,0
Tunus	3,6	1,0
Srilanka	3,3	1,0

Kaynak: Uluslar arası Ticaret İstatistikleri (Dünya Ticaret Örgütü,2008)
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its08_merch_trade_product_e.htm

2007 yılında Çin 115,2 Milyar Dolar konfeksiyon ihracatın %33,4'lık oranla ilk sırayı almaktadır.

Çin, tekstilde Avrupa'dan sonra sıralamada yer alırken konfeksiyonda ilk sırayı almaktadır. Buda konfeksiyonun tekstile göre da fazla emek yoğun ürün olduğu göz önüne alındığında anlamlı olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği 27 ülkenin toplam ihracat rakamı olmasına rağmen, 103,4 Milyar Dolar konfeksiyon ihracatı ile dünya ihracatın %29'luk oranla ancak ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye 14 Milyar Dolar konfeksiyon ihracatı ile dünya ihracatın %4,1'lık oranla 3. sırayı aldığını görmekteyiz Çin'le karşılaştırıldığında oran düşük görülse de Avrupa Birliğinin 27 ülke toplamı ihracatı olduğunu göz önüne aldığımızda Çin'den sonra 2. büyük ihracat ülkesi konumundayız. Bangladeş tekstilde sıralamada olmazken konfeksiyonda Türkiye'den sonra gelmekte, Hindistan tekstilde Türkiye'den önce yer alırken konfeksiyonda Türkiye'den sonra gelmektedir. Buda ülkemizin konfeksiyon sektöründe emek avantajının yanında kalite unsuruna olan güvenin sağlanması şeklinde değerlendirilebilir.

2.2.3 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Ülkelere Dağılımı

Tablo5: Dünya Tekstil İthalatında İlk 14 Ülke

	2007 (Milyar Dolar)	Dünya İthalatında Payı (%)
Avrupa Birliği (27)	84,21	33,7
A.B.D.	24,09	9,6
Çin (Hong Kong)	16,64	6,7
Japonya	6,3	2,5
Türkiye	5,98	2,4
Meksika	5,66	2,3
Vietnam	4,94	2,0
Kanada	4,46	1,8
Rusya Federasyonu	4,41	1,8
Güney Kore	4,14	1,7
Birleşik Arap Emirlikleri	4,1	1,6
Brezilya	2,28	0,9
Moroko	2,28	0,9
Tayland	2,16	0,9

Kaynak: Uluslararası Ticaret İstatistikleri (Dünya Ticaret Örgütü,2008)
http://www.wto.org/english/res_e/statistics_e/its2008_e/its08_merch_trade_product_e.htm

2007 yılında Avrupa Birliği ülkeleri (27 ülke) 84,21 Milyar Dolar %33,7'lik oranla dünya tekstil ithalatında ilk sırayı almaktadır. Ancak söz konusu oran 27 ülkenin toplam ihracat rakamı olduğu göz önüne alındığında A.B.D. nin 24,09 Milyar Dolar ithalat ile %9,6lık ile dünya tekstil ithalatında önemli bir yer tutmaktadır. Çin 16,64 Milyar Dolar tekstil ithalatı ile dünya ithalatın %6,7'lik oranla 3. sırayı, Japonya, 6,3 Milyar Dolar tekstil ithalatı ile dünya ithalatın %2,5'lik oranla 4. sırayı, 2007 yılında ülkemiz,5,98 Milyar Dolar tekstil ithalatı ile dünya ithalatın %2,'lik oranla 5. sırayı almaktadır.

Tablo 6: Dünya Konfeksiyon İthalatında İlk 14 Ülke

	2007 (Milyar Dolar)	Dünya İthalatında Payı (%)
Avrupa Birliği (27)	162,8	45,5
A.B.D.	84,9	23,7
Japonya	24	6,7
Rusya Federasyonu	14,5	4,1
Kanada	7,6	2,1
İsviçre	5,2	1,4
Birleşik Arap Emirlikleri	5	1,4
Güney Kore	4,3	1,2
Avustralya	3,7	1,0
Meksika	2,5	0,7
Singapur	2,4	0,7
Norveç	2,3	0,6
Çin	2	0,6
Suudi Arabistan	1,9	0,5

Kaynak: Uluslar arası Ticaret İstatistikleri (Dünya Ticaret Örgütü,2008)

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its08_merch_trade_product_e.htm

2007 yılında Avrupa Birliği ülkeleri (27 ülke) 162,8 Milyar Dolar %45,5’lık oranla dünya konfeksiyon ithalatında yarısına yakın payla ilk sırayı almaktadır. A.B.D.in 84,9 Milyar Dolar ithalat ile %23,7lik ile dünya konfeksiyon ithalatında Avrupa Birliğinden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Japonya %6,7 ile üçüncü, Rusya Federasyonu ise %4,1 ile dördüncü sıradadır. Tekstil ve konfeksiyon sektöründe sanayileşmiş yada sanayileşme süreçlerini tamamlayan ülkelerin konfeksiyon üretimine değil tüketiminde önemli rol oynadıkları görülmektedir.

Bu durumda gösteriyor ki; Konfeksiyon Sektörü için sanayi’nin gelişmesi ana koşul olmadığı, asıl koşul ucuz işgücü olduğudur. Tekstilin gelişimi, sanayi gelişiminin yanında işsizliğin azaltılmasında önemli rol oynamaktadır.

Tablo-3 ve Tablo 4’te de görülebileceği üzere Avrupa Ülkeleri , Japonya, A.B.D. gibi sanayileşmiş ülkeler, Türkiye, Tayvan ve Güney Kore gibi nispeten sanayileşmiş olan ülkeler ile Çin Halk Cum., Hindistan, Pakistan, Bangladeş, Vietnam gibi düşük işçi ücretleri ve bol hammadde kaynağına sahip ülkeler önemli tekstil ve konfeksiyon ihracatçısı ülkeler arasında yer almaktadır. Sanayileşmiş ülkelerin tekstil sanayini terk ettikleri çeşitli toplantılarda gündeme getirilmektedir. Ancak, yukarıda

belirtildiği üzere gelişmiş ülkeler bu sektörü terk etmemişlerdir. Sanayileşmiş olan ülkeler tekstil sanayinden vazgeçmiş de değillerdirler, sadece bu ülkelerin toplam ihracatları içerisinde tekstil sanayinin nispi önemi sanayileşmekte olan ülkelere oranla daha düşüktür.

Tablo-5 ve Tablo 6.da görülebileceği üzere yukarıda belirtilen başlıca tekstil ve konfeksiyon ihracatçısı ülkeler aynı zamanda önemli tekstil ve konfeksiyon ithalatçısı ülkeler arasında yer almaktadırlar. Avrupa Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya, Güney Kore, ABD ve bir ölçüde Türkiye hem tekstil ürünleri ihracatçısı, hem de ithalatçısı ülkelerdir. Tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatçısı olmayan Kanada başta gelen konfeksiyon ithalatçısı ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer taraftan Hindistan, Pakistan gibi önemli tekstil ihracatçısı ülkelerin tekstil ürünleri ithalatı çok düşüktür. Yukarıda adı geçen ülkelerden Güney Kore, Çin Halk Cumhuriyeti, Türkiye, Japonya ve Tayvan tekstilde net ihracatçı durumundaki ülkeler olup; Kanada, Rusya Federasyonu, Brezilya, Avustralya, İsviçre ve Singapur net ithalatçı durumundadırlar

2.3 DÜNYA TEKSTİL VE KONFEKSİYON TİCARET'İNİN KISITLANMASI

Gelişmiş ülkeler, ekonomik kalkınmanın ileri aşamalarına geçmiş olmalarına rağmen tekstil ve konfeksiyon sanayinden, özellikle tekstil sanayinden vazgeçmemişler, geliştirmekte olan ülkelerle rekabet edebilmek için gerekli tedbirleri alarak artan uluslararası rekabete karşı kendi sanayicilerini korumuşlardır. Geliştirmekte olan ülkelere kaynaklanan rekabete karşılık gelişmiş ülkeler, sektörlerini rekabet gücünü artırabilmek için, emeğin ve dolayısı ile maliyetin daha ucuz olduğu geliştirmekte olan ülkelere yapılan ithalatın yerli sanayilerine zarar verdiği ve piyasa bozucu etkisi bulunduğu tezini savunarak geliştirmekte olan ülkelerin ihracatlarına önce tek taraflı, sonra iki taraflı gönüllü ihracat kısıtlama anlaşmaları yapmaya mecbur ederek zaman kazanmışlar ve bu arada konfeksiyon sektörlerini modernize etmişlerdir.

Bir başka deyişle, gelişmiş ülkeler dış ticarete korunma araçlarından olan gümrük vergilerini düşürerek ve kotaları kaldırarak dünya ticaret hacmini artırmayı ve ticarete daha liberal bir ortam oluşturmayı amaçlayan GATT kurallarını tekstil ve hazır

giyim (konfeksiyon) ticaretine uygulamaktan kaçınmışlardır. Bu sektörlerin farklı bir ticaret rejimi ile yönetilmesinin yollarını aramışlardır.

2.3.1 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Ticaretini Düzenleyen Genel Anlaşmalar

Gelişmiş ülkeler bir taraftan tekstil makine ithalatında gümrük vergilerini kaldırarak dünya ticaretinin gelişeceğini iddia etmişler, diğer taraftan bu makineleri alarak üretim yapan ülkelerin ihracatlarına sınırlama getirerek dünya ticaretini engelleyici bir tutum içerisinde olmuşlardır. Tekstil ve hazır giyim (konfeksiyon) ticaretine miktar kısıtlaması getiren ilk anlaşma 1960 yılında ABD tarafından Japonya ve diğer gelişmekte olan ülkeleri kapsayacak biçimde, önce pamuklu tekstil ürünleri için uygulanmaya başlanmış, daha sonra anlaşma kapsamına sentetik elyaf ve yünlü ürünler de dahil edilmiş, bu arada hem düzenlemelerin kapsamı genişletilmiş, hem de ihracatı kısıtlamaya tabi olan ülke sayısı artmıştır.

Her defasında geçici olması amacıyla getirildiği öne sürülen düzenlemelerin ilki 1961 yılında ortaya konulmuş, sadece pamuklu ürünleri kapsamak üzere uygulamaya konulan “uluslararası pamuklu tekstil ticaretine ilişkin kısa dönemli düzenleme” daha sonra “uzun dönemli pamuklu tekstil düzenlemesi” adı altında 1973 yılına kadar uzatılmıştır. Suni, sentetik ve yün elyafların üretiminde ve ticaretinde gelişmekte olan ülkelerin payının artması, bu malların da gelişmiş ülkelere kısıtlama kapsamına alınmasına neden olmuş ve 1974 yılında “Çok Elyaflılar Düzenlemesi-Multifiber Arrangement (MFA)” yürürlüğe girmiştir. 1986 yılında yapılan uzatmada ipek ve bitkisel elyafların da ilavesi ile düzenlemenin kapsamı daha da genişletilmiştir. Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA), her ne kadar tekstil ve hazır giyim sektöründe gümrük vergilerinin azalmasına, miktar kısıtlamalarının göreceli olarak kaldırılmasına, uluslararası ticarete hakim durumda olan ülkelere getirilen miktar kısıtlamaları ile pazara yeni girecek ülkelerin işlerinin kolaylaşmasına imkan sağlayarak dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinin liberalleşmesine katkı sağlamışsa da, genel olarak bakıldığında üretimlerini son yirmi yılda önemli oranda artırmayı başarmış gelişmekte olan ülkelerin dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinden aldıkları payı sınırlayan bir düzenleme olmuştur. Beş yıllık bir dönem için uygulamaya konulan söz konusu düzenlemeler, gelişmekte olan ülkelerin

itirazlarına rağmen uygulanmaya devam edilmiş ve tekstil ve hazır giyim ticaretinin GATT kurallarına uyumlaştırılması sürekli olarak ertelenmiştir. Uruguay Round müzakereleri sonucu 1995 yılı başında oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü-World Trade Organization (WTO) Anlaşması çerçevesinde MFA yerine yürürlüğe giren ATC (Agreement on Textiles and Clothing-Tekstil ve Giyim Anlaşması) tekstil ve hazır giyim ürünlerine uygulanan kısıtlamaların 2005 yılına kadar tedricen kaldırılmasını öngören bir anlaşma olarak, dünya tekstil ve hazır giyim ticaretinin liberalleşmesini şekillendiren bir yapıdır.

2.3.2. Dünya Ticaret Örgütünün Kuruluşu

Dünya Ticaret Örgütü, ülkelerin ticaretinin gelişmesi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı amacıyla, uluslar arası piyasada serbestinin sağlanmasını kurallara bağlayan bir kuruluştur. DTÖ, GATT'ın 15 Aralık 1993 tarihinde sona eren Uruguay Round müzakereleri sonrasında 1995 yılında kurulan ve GATT'a taraf olan tüm ülkelerin üye olduğu bir kurumdur. Sekreteryası Cenevre'de bulunan DTÖ'nün temel görevleri, üyeleri arasında ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve gelecekte gerçekleştirilecek çok taraflı ticaret müzakereleri için bir platform oluşturulmasıdır. Yalnızca malların ticaretini konu alan ve sağlam bir yasal temeli olmayan GATT'ın aksine DTÖ, hizmetler, yatırım, fikri ve sınai mülkiyet gibi farklı alanları da kapsar. DTÖ'nün kurulmasından sonra GATT, DTÖ kapsamında yer alan birçok anlaşmadan biri halini almıştır.

2007 Ocak ayı itibariyle Dünya Ticaret Örgütü, 150 üyeden oluşmaktadır. Üye ülkelerin yapmakta oldukları tüm anlaşmalar ve taraf oldukları bütünleşmeler DTÖ tarafından karara bağlanarak yapılmaktadır. Genel amacı, yapılan anlaşmalar veya bölgeselleşmeler sonucunda dünya ticaretini veya diğer üye ülkelerin ticaretini haksız rekabete uğratmamaktır. Türkiye, 1 Ocak 1995 yılında GATT'ın DTÖ olmasıyla üye olmuştur. Türkiye ile DTÖ arasında yapılan anlaşmalar; tarım, anti dumping, ödemeler dengesi, gümrük değerleri, ithalat yasakları, bölgesel ticaret anlaşmaları, teknolojik

ürünler, menşe kuralları, korunma önlemleri, hizmetler, ticarete teknik engeller, tekstil, fikri mülkiyet hakları, ticaret ve gelişme gibi konular üzerine yapılmaktadır.⁸

DTÖ, en az iki yılda bir toplanan ve üye ülkelerin ilgili bakanlarından oluşan bir Bakanlar Konferansı vardır.⁹

Tekstil ve Giyim Anlaşması (ATC), 10 yıllık geçiş sürecinde, kota uygulayan ülkelerin kotalarını 4 kademedede ve her kademedede artan oranlarda kaldırmasını öngörmektedir. Teknik olarak bakıldığında, Dünya Ticaret Örgütü'ne ekli Tekstil ve Giyim Anlaşması (ATC) kademeli geçiş takvimi 1990 yılı ithalatının 1 Ocak 1995'te yüzde 16'sına, 1 Ocak 1998'de yüzde 17'sine, 1 Ocak 2002'de yüzde 18'ine, 1 Ocak 2005'te geri kalan yüzde 49'a karşılık gelen ürünlerin serbestleştirilmesine ve genel kota büyüme oranlarının 1995–1998 arasında yüzde 16, 1998–2002 arasında yüzde 25, 2002–2005 arasında yüzde 27 artmasını öngörmüştür.

2.3.3. AB'nin Geçmişten Günümüze Tekstil Politikaları

Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikasına uyum kapsamında, AB'nin ilgili yönetmelikleri ile DTÖ Korunma Tedbirleri Anlaşmasına paralel olarak hazırlanan İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı 1995 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu Mevzuat çerçevesinde, bir malın ithal eğilimi yerli üreticiler üzerinde zarar tehdidi oluşturuyorsa ve ülke menfaatleri de gerektiriyorsa ithalat gözetime tabi tutulmakta ve/veya bir mal aynı veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerinde ciddi zarar veya ciddi zarar tehdidi yaratacak şekilde artan miktar ve/veya şartlarda ithal ediliyorsa bu zarar veya zarar tehdidini ortadan kaldırmak üzere, uluslar arası yükümlülükler de dikkate alınarak, söz konusu zarar veya zarar tehdidiyle sınırlı ve geçici olmak kaydıyla ülke yararının gerektirdiği korunma önlemleri alınabilmekteydi.

Ayrıca, piyasa ekonomisi uygulamayan ve DTÖ üyesi olmayan ülkelere yönelik olarak tatbik edilecek Belirli Ülkeler Menşeli Malların İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı da aynı yıl yürürlüğe girmiştir. Bu mevzuat hükümleri, Azerbaycan,

⁸ Gökçen Aksoy Ankara Ticaret Odası - <http://www.atonet.org.tr> Birimler , Dış İlişkiler ve Dış Ticaret Müdürlüğü, Dış Ticaret Hakkında, Genel Bilgiler, Kurumlar,Dünya Ticaret Örgütü s1

⁹ Halil SeyitoğluUluslar arası İktisat,10.Basım,İstanbul;Güzem Yayınları,1994,s424

Beyaz Rusya, Ermenistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Kazakistan, Kuzey Kore, Moldova, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Vietnam'dan yapılacak ithalatı uygulanmıştır.

Belirli Ülkeler Menşeli Malların İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı, bahsedilen ülkelere karşı daha kolay önlem alınabilmesine imkan veren hükümleri içermektedir. Bu mevzuatla birlikte, Avrupa Birliğinin Çin menşeli ürünlere yönelik gözetim ve korunma önlemleri de (kotalar) gümrük birliğinin yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye'de üstlenilmiş bulunmaktaydı.¹⁰

Tekstil ve Hazır Giyim Ürünleri İthalatında Korunma Önlemleri olarak da; Avrupa Birliğinin Ortak Ticaret Politikasına uyum kapsamında, AB'nin ilgili yönetmelikleri ile DTÖ Tekstil ve Giyim Anlaşmasına paralel olarak hazırlanan Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat 1995 yılında yürürlüğe konulmuştur.

Ayrıca, piyasa ekonomisi uygulamayan ve DTÖ üyesi olmayan ülkelere yönelik olarak tatbik edilecek "İkili Anlaşmalar ve Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat" da aynı yıl yürürlüğe girmiştir.¹¹

AB, 2005 yılı öncesinde, kendi tekstil ve konfeksiyon sektörünü ABD, Meksika, Uzak Doğu ülkelerine karşı fazla korumamakta ve bu amaçla tekstil ve hazır giyim sektörüne yönelik menşei ve gümrük kurallarını aşırı serbest olarak belirlemiştir. Bununla da kalmayıp Çin, Meksika, Kuzey Afrika ülkeleri gibi 20'den fazla ülke ile STA imzalamıştır. Gümrük Birliği ile AB'nin diğer ülkelere karşı uyguladığı Kota ve Gözetim Anlaşmaları, Türkiye tarafından da üstlenilmiştir. Uyumlaştırılması gereken bir diğer konu ise, AB'nin tercihli ticaret rejimlerinin üstlenilmesi çerçevesinde AB ile STA imzalayan ülkelerin Türkiye ile benzer anlaşmalar imzalamasıdır. Ancak, bu ülkelerin

¹⁰ Kanoğlu, Öngüt Dünyada ve Türkiye'de Tekstil-Hazır Giyim Sektörleri ve Türkiye'nin Rekabet Gücü,s31
<http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa/tekstil/kanoglun/rekabet.pdf> 28

¹¹ Dış Ticaret Müsteşarlığı,Ankara,<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/DisTicaretDegerelendirmeDb/III-4.doc>,s.3

malları ülkemize avantajlı olarak girebildiği halde, STA' ların geciktirilmesi nedeniyle, Türk malları bu ülkelere aynı şekilde girememiştir. Diğer bir deyişle, tam üye olmadan GB' ne girilmesi bazı olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Türkiye'nin AB ülkelerine olan tekstil ve konfeksiyon ihracatının toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatı içindeki payı GB'ne giriş yılı olan 1995 yılından sonra yaklaşık aynı seviyededir. Türkiye, AB'nin tekstil ürünlerinde birinci tedarikçisi, konfeksiyon ürünlerinde ise ikinci tedarikçisi durumunda olmuştur. DTÖ, Tekstil ve Giyim Anlaşmasına göre 2005 yılında bütün tekstil ürünleri GATT'a entegre olacak ve DTÖ üyesi ülkeler için tatbik edilen kotalar sona ermiştir. 1.1.2005 tarihi itibarıyla tekstil ve hazır giyim ürünlerindeki kotaların kalkması ile AB pazarında rekabet artmış, Türkiye intibakın sağlanması amacı ile uygulamaya devam ettiği miktar kısıtlamasını, 01.01.2009 dan itibaren uygulamayacağı için iç pazar da ithalattan kaynaklanan rekabete daha açık hale gelmiştir. AB ülkeleri tekstil ve hazır giyim sektörlerinde başka sektörlerin ihracatını ve pazarlarını genişletmek amacıyla tavizler verse de AB ülkeleri tekstil ve hazır giyim sektörlerini gözden çıkarmış değildir. STA'lar ile AB ülkelerine genelde az gelişmiş ülkelere katma değeri düşük ürünler girmekte, buna karşılık İtalya, Fransa, Almanya gibi AB ülkeleri katma değeri yüksek tekstil ve hazır giyim ürünleri üretip ihraç etmektedirler. Bu nedenle AB ülkelerinin tekstil ve hazır giyim sektörlerini gözden çıkarmadıkları, aksine STA. lar ile verdikleri tavizlerle kendi pazarlarını genişlettikleri, katma değeri yüksek ürünlerin ihracatı ile pazar payların korumaya devam ettikleri söylenebilmektedir.¹²

AB ülkeleri başta İspanya Fransa olmak üzere sektörde olan varlıklarını devam ettirmek için, markalaşma, moda, antibakteriyal, nano teknolojik ve teknik tekstil ürün ve hizmetlerle uluslar arası perakendecilik mağaza zincirleri kurmuşlardır.

¹² Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/DisTicaretDegerelendirmeDb/III-4.doc>, s.4

3. TÜRKİYE’DE TEKSTİL KONFEKSİYON SEKTÖRÜ

Türkiye’ de tekstil sektörün geçmişi Osmanlı imparatorluğuna kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet’in kuruluşunda, Yeni Cumhuriyet, İmparatorluktan 8 fabrika 10.000 civarında dokuma tezgâhı miras almıştır. 1933’te Sümerbank’ın kuruluşu ile birlikte, tekstil sektöründe yatırımlar artsa da Cumhuriyet’in ilk yıllarında ihtiyaç duyulan talep miktarına cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Eksik olan üretim ithalat ile kapatılmıştır. Türkiye, tekstilde 1950 yılında, konfeksiyonda ise 1970 yılında ihracatçı ülke konumuna gelmiş, 1980 yılına geldiğinde ise sektör ihracatın lokomotif görevini üstlenmiştir. Türkiye’nin Gümrük Birliği beklentisi ile 1995 yılına kadar sektör sabit değerlere 6 milyar \$ değerinde yatırım yapmıştır. Türkiye, dünya tekstil makine alıcıların en büyük müşterileri arasına girmiştir. Ancak bu plansız yatırımlar, daha sonra atıl kapasite olarak karşımıza çıkmıştır.

Gümrük birliğine girişimizle 2005 yılına kadar tekstil ve konfeksiyon sektöründe gelişmeler yaşansa da 2005 yılında DTÖ kararları neticesinde kotaların kaldırılması ile Türk Tekstil Sektörü sıkıntılı günler yaşamaya başlamış ve ekonomik krizler bu sıkıntıların derinlemesine katkı sağlamıştır.

Hali hazırda mevcut olan sıkıntılara rağmen (Güçlü TL ve düşük kur) Sektör üretiminin büyük kısmını ihracat eder durumdadır. Bunu sağlayan unsurlar; Türkiye’nin coğrafik konumunda kaynaklanan lojistik üstünlük avantajı, hammadde imkanı, hızı, kalitesi, tecrübe, girişimci gücü ve teknolojik bakımda iyi durumda olmasıdır.¹³

3.1 TÜRKİYE’DE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU

Türkiye, Çin Halk Cumhuriyeti’nin Hindistan ve Pakistan ile beraber en büyük rakiplerinden biridir.

¹³CevdetAlptekin Kayacı, 2007 Yılı Tekstil İşletmelerinin Finansal Karlılık Açısından Etkinliklerin Değerlendirilmesi,Celal Bayar Üniversitesi,Manisa,2009, s.4

Hatta, Türkiye, 1995–2004 yılları arasındaki ortalama yıllık ihracat büyümesi açısından, Hindistan'ın %5,8'lik, Pakistan'ın %5,4'lük büyüme oranlarına göre %8,6'lık büyüme oranı ile da hızlı bir trend içinde idi. Ancak 2005 yılı sonrası ve yaşanmakta olduğumuz dünya krizi sonrasında söz konusu trend de bir ivme kaybı yaşasa da Dünya da rekabet gücü açısından ciddi öneme sahip bir ülke konumundadır.

3.1.1 Kapasite ve İstihdam

Türkiye'de doğrudan 2 milyon kişiye istihdam sağlayan tekstil sektöründe güç kaybını durdurmak ve dünya pazarında söz sahibi olmak için kurulan Bursa Tekstil ve Konfeksiyon AR-GE Merkezi nin bağlı olduğu Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği (UTİB) Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Burkay tarafından yapılan açıklamada; tekstil sektöründe doğrudan 2 milyon insanın istihdam edildiği sektörde, "Tüketiciye yönelik toplam üretimin yüzde 31,8 i, İmalat sektörü payı yüzde 11,5, toplam üretimdeki payı yüzde 8,4, sektördeki toplam yatırım miktarı 150 milyar dolar ve son on yılda yapılan yatırım ise 50 milyar dolardır." dedi.

Kapasite

Türkiye, özellikle 1980'li yıllarda başlayıp 1990'lı yıllarla devam eden süreçte, Dünya pazarlarına, ihracatının başını çektiği Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüyle girdi. Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkelerin özellikle **ihracata dayalı büyüme** modeline örnek teşkil eden bir ivme içerisinde 1997 yılına kadar dönem, dönem üretim, ihracat ve istihdamda iniş, çıkışlar gösteren sektör, üretim, istihdam ve ihracatta **lokomotif** olma özelliğini korudu. Sektör, 1950 yılına kadar Tekstil, 1970 yılına kadar da konfeksiyon sektöründe ithalata kilitlenmiş ve 1980'li yıllara kadar sadece iç piyasaya yönelik üretim yaparken 1980'li(özellikle de 90'lı) yıllarda ihracatın başını çektiği dışarıya açık büyüme politikaları ile beraber, hızla büyüyerek ihracatta büyük artışlar kaydetmiş ve ülkemizin de üretim-ihracat ve istihdamda **olmazsa olmaz sektörü** haline gelmiştir

Tekstil ve konfeksiyon sektörü birlikte değerlendirildiğinde gayri safi yurt içi hasıla, imalat ve sanayi üretimindeki pay, ihracat, ekonomiye sağladığı net döviz girdisi, istihdam, yatırımlar, dışa açıklık ve makro ekonomik büyüklükler açısından Türkiye'nin

birinci sektörü konumundadır. Tekstil ve Konfeksiyon sanayi Ülkemiz GSMH'nın %10'unu sağlamaktadır.

Türkiye 2006 yılı rakamları ile doğal elyaf tüketimi: 1500.000 ton pamuk (üretim 800.000 ton + ithalat 700 ton) Yün tüketimi:51.001 ton (üretim 49.000 ton)

Tablo 7: Türkiye Doğal Lif Görünümü (ton / yıl)

	2002	2003	2004	2005	2006	2008(t)
PAMUK						
Üretim	900.000	910.000	960.000	800.000	800.000	900.000
Tüketim	1.260.000	1.320.000	1.350.000	1.500.000	1.500.000	1.800.000
YÜN						
Üretim	41.151	49.531	48.991	49.131	49.000	50.000
Tüketim	40.021	51.031	81.116	60.096	51.001	56.000
Toplam						
Üretim	941.151	959.531	1.008.991	849.131	849.000	950.000
Tüketim	1.300.021	1.371.031	1.431.116	1.560.096	1.551.001	1.856.000

Kaynak :TSKB, 2006 www.tptsb.org/download.php?kl=91

Türkiye 'de 2006 yılı verilerine göre; Polyamid tekstil iplik (40.000 ton), polyamid endüstriyel iplik (43.000 ton), polyester tekstil iplik (395.000 ton), polyester endüstriyel iplik (21.000 ton), Polyester elyaf (160.000 ton), Polypropilen Elyaf (49.000 ton), polypropilen İplik (240.000 ton), akrilik elyaf (310.000 ton) kapasitededir.

Tablo 8:Türk Sentetik Sektörü Görünümü (ton / yıl)

	2002	2003	2004	2005	2006	2008(t)
POLYAMİD TEKSTİL İPLİĞİ						
Kapasite	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
Üretim	28.500	30.100	30.000	26.000	19.000	23.000
POLYAMİD ENDÜSTRİYEL İPLİK						
Kapasite	40.000	40.000	40.000	43.000	43.000	50.000
Üretim	35.500	33.700	37.800	38.000	39.000	35.500
POLYESTER TEKSTİL İPLİĞİ						
Kapasite	415.000	420.000	420.000	395.000	395.000	395.000
Üretim	308.000	320.400	355.000	300.000	250.000	225.000
POLYESTER ENDÜSTRİYEL İPLİK						
Kapasite	15.000	17.000	19.000	21.000	21.000	24.000
POLYESTER ELYAF						
Kapasite	150.000	160.000	160.000	160.000	160.000	180.000
Üretim	95.000	88.000	116.000	110.000	85.000	80.500
POLYPROPİLEN ELYAF						
Kapasite	45.000	45.000	45.000	49.000	49.000	49.000
Üretim	25.000	38.000	40.000	43.000	45.000	47.000
POLYPROPİLEN İPLİK						
Kapasite	205.000	225.000	230.000	237.000	240.000	250.000
Üretim	160.000	173.000	180.000	185.000	187.000	200.000
AKRİLİK ELYAF						
Kapasite	295.000	295.000	295.000	310.000	310.000	320.000
Üretim	230.000	235.000	255.000	265.000	240.000	250.000

Kaynak :SUSEB, 2007_www.tptsb.org/download.php?kl=91

Türkiye'nin 2006 verilerine göre yurtiçi elyaf tüketimi 2.070.001 ton olup dağılımı, (pamuk: 1.500.000ton, yün: 51.001 ton, polypropilen: 49.000 ton, polyester: 160.000 ton, akrilik: 310.000 ton) şeklindedir.

Türkiye'nin iplik üretim kapasitesi, 2,300.000 ton kısa elyaf (pamuk ve benzeri) iplik, 400.000 ton uzun elyaf (yün ve benzeri) iplik, 800.000 ton filament (kesiksiz) iplik, olmak üzere toplam 3.500.000 tondur.

Dokuma alanında Türkiye'deki toplam kurulu kapasitenin 1,350,000 ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Örme' de ise 2.250.000 ton'luk kapasite söz konusudur.

Tablo 9:Kapasite kullanım oranları(%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
TEKSTİL	82,5	81,0	81,4	80,8	80,6	81,7
GİYİM	84,1	84,7	82,7	81,7	82,5	83,8

Kaynak : TÜİK <http://www.stb.gov.tr/download/basin/tekstilstrateji.pdf>

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere tekstil ve giyim sektöründe kapasite kullanım oranları düşüm eğilimi göstermektedir. Bu durum 2005 yılında yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütünün almış olduğu ticaretin serbestleşmesine dair kotaların kaldırılmasıyla ilgili kararlarıyla açıklanabilir.

İstihdam:

Tekstil ve Konfeksiyon sanayinde kayıt dışılık dikkate alındığında, 450.000 kadarı tekstil sanayinde, 1.500.000. kadarı da konfeksiyon sanayinde olmak üzere, 2.000.000 civarında kişini çalıştığı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Temmuz 2009 çalışma istatistiklerine göre, sektörde faaliyet gösteren 36.811 adet işyerinde kayıtlı 589.657 işçi çalışmakta olup, 512,646 işçi (%87) sendikaya kayıtlıdır.

AB'de 2003 anahtar sektör seçilen tekstil ve konfeksiyon sektörü 2004 yılında da 'European Technology Platform for the Future of Textiles and Clothing' adı ile bir platform oluşturulmuştur. 2005 Aralık ayından beri yaklaşık 500'ün üzerinde uzmanın katılımı ile aktif olarak çalışmaktadır.

Türkiye'de de Bursa, İstanbul, Denizli gibi şehirler başta olmak üzere bazı şehirler için tekstil ve konfeksiyonun öncelikli sektör olmuştur. Tekstil ve konfeksiyon sektörü uzun yıllar istihdam, üretim ve ihracat bakımından etkin olmuşsa da günümüzdeki küresel rekabet şartları bu etkinliği her geçen gün zorlamakta ve giderek güç kaybetmektedir. Bunun için öncelikle ulusal tekstil stratejilerinin belirlenmesi ve bu paralelde yenilikçi ürün geliştirilmesini sağlayacak araştırmaların yürütülmesi,

teknolojik ürün geliştirilmesinin teşvik edilmesi, üniversite-sanayi birliktelikleri ve bu birlikteliklerden sinerji oluşturulması gerekmektedir.¹⁴

Tablo 10: Tekstil Ve Konfeksiyon Sektöründe Kayıtlı İşçi Sayıları ve Sendikali üye Durumu

2821 Sayılı Sendikalar Kanunu Gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2009 Ocak Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ

ADI	TOPLAM İŞÇİ	SENDİKANIN ADI	DSY NO	ÜYE	
				SAYISI	%
DOKUMA	589.657	ÖZ İPLİK-İŞ	010	89.612	15,19
		TEKSİF	015	338.551	57,41
		GİYİM-İŞ	125,00	479	0,08
		DOKU ÖR-İŞ	173,00	861	0,14
		TÖBGİS	205,00	598	0,1
		TEKSTİL	242,00	75.994	12,88
		BATİS	302,00	5.181	0,87
		DOKUMA-İŞ	307,00	569	0,09
		TEKSTİL-SEN	314,00	441	0,07
		DAYANIŞMA SENDİKASI	319,00	11	0,01
		TÜM TEKSTİL-İŞ	327,00	349	0,05
		TOPLAM		512.646	

Kaynak : Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı http://www.csgeb.gov.tr/images/articles/editor/Ocak2009_1.xls

3.1.2 Sektörün, Sanayi ve İmalat Sanayi Üretimindeki Ağırlığı

2004 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, imalat sanayi üretiminin, toplam sanayi üretiminin içindeki payı %86,92'dir. Buna göre, tekstil ve konfeksiyon imalat sanayi üretimi içindeki payı %16,3, toplam sanayi üretimi içindeki payı da %14,16 dır.¹⁵

Tekstil ve konfeksiyon sektörü özellikle 1980'li yıllarda başlayan ihracat atağının itici gücü olarak, gerek istihdam, gerek ihracat ve gerekse yarattığı katma değer bakımından Türkiye ekonomisinin lokomotif olmuştur. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün bu özelliğini 2004 yılına kadar muhafaza ettirmesinin başlıca nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

¹⁴ Cihan haber ajansı http://www.medyaplus.com/feed/gundem/ekonomi/ut_b_tekstil_ve_konfeksiyon_s1

¹⁵ <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/DisTicaretDegerelendirmeDb/III-4.doc> s.8

- Tekstil ve konfeksiyon sanayinin en önemli hammaddelerinden olan pamuk üretiminde Türkiye'nin dünyanın ilk 10 ülkesi içerisinde olması,
- Özellikle 1990 yılından sonra artan işçi ücretleri nedeniyle AB ülkelerinin Tekstil ve Konfeksiyon sektöründen çıkmaları,
- Uzakdoğu ülkelerine ABD ve AB tarafından uygulanan kotalar,
- 1980 yılı sonrası uygulanan kur politikaları,
- 1980 yılı sonrası uygulanan ihracata bağlı büyüme politikasına bağlı kalınması,
- İşçilik, enerji ve hammadde fiyatlarının rekabeti kolaylaştıran etkileri.

Yukarıda maddeler halinde özetlenen avantajlarını etkin bir şekilde kullanan tekstil ve konfeksiyon sektörü 2007 sonu itibarıyla 23 milyar \$' a yakın bir ihracat büyüklüğüne ve 10 milyar \$'a yakın bir iç piyasa büyüklüğüne ulaşmış bulunmaktadır. Ancak özellikle 2004 yılından itibaren Uzakdoğu ülkelerine uygulanan kotaların kalkması, ihracata endeksli büyüme politikası yerine ithalata endeksli büyüme politikasının uygulanması, yüksek faiz düşük kur politikasında ısrar edilmesi istihdam üzerindeki yüklerin kabul edilebilir sınırın çok üzerine çıkması ve işçilik maliyetinin döviz bazında yükselmesi nedeniyle maalesef sektör sıkıntılı bir döneme girmiştir. Tablo11'de 2007 verilerine bakıldığında 2004 yılı verilerinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Yani 2004 yılına kadar Tekstil ve Konfeksiyon sektöründe sağlanan dik ve hızlı çıkış, 2004 yılından sonra yatay bir sürece geçtiği görülmektedir.

Tablo 11: 2007 Rakamlarla Tekstil Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi

Toplam Üretim İçindeki Payı (GSMH)	%11
Sanayi Üretimi İçindeki Payı	%14
İmalat Sanayi Üretimi İçindeki Payı	%16
İstihdam İçindeki Payı	%11
Sanayi İçindeki İstihdam Payı	%28
Toplam İhracat İçindeki Payı	%23

Kaynak: DTMhttp://www20.uludag.edu.tr/~tekstil/seminer/2007.11.05_DenizhanSEZGIN.ppt#30

Bilinmelidir ki, tekstil ve hazır giyim sektörü istihdam ettiği 2 milyon civarı genç nüfusunun eğitim düzeyi ve ekonomideki mevcut yeri ve önemi dikkate alındığında Türkiye gerçeğinde yeri doldurulamayacak olan bir sektördür. Tekstil ve Konfeksiyon

sektörünü göz ardı etmek, Türkiye'nin toplam ihracatının 1/5 ini ve GSMH sınırı ise 1/10 birinden vazgeçmesi demektir.¹⁶

Türkiye genç sayılabilecek makine parkı ile Avrupa'nın en büyük iplik üretim kapasitesine sahiptir. Türkiye, Çin'in arkasından dünyanın tekstil makinelerine yönelik en büyük tekstil yatırımcısıdır. Ancak, bundan sonraki dönemde bu yatırımlar ileri derecede teknolojik yapıya sahip makineler üzerine yapılması gerekmektedir. Türkiye dokuma sanayinde, AB ülkeleri ve ABD' den daha genç ve yeterli kapasite makine parkuruna sahiptir.

Yeterli alt yapı ve makine kapasitesine sahip bulunan örme(düz, yuvarlak ve çorap) sanayinin alt gruplarından yuvarlak örmede kapasite fazlalığı bulunmakta olup, kapasite kullanım oranı ise , %50 civarındadır.

Özellikle Türkiye çorap sanayi, büyük bir gelişme göstermiş AB'nin İtalya dan sonra ikinci tedarikçisi durumuna gelmiştir. Ancak 2005 yılına gelindiğinde Çin'in AB ve ABD pazarına Türkiye'den çok daha düşük maliyetlerle girişi - DTÖ nün Çin'e konulan kotaları kaldırılmasıyla- Türkiye çorap sektörünü zorlamıştır.

Öte yanda, Teknik Tekstil olarak da bilinen non-woven (dokumasız yüzey) sanayi diğer sektörlerle göre daha yeni olmakla beraber yeterli üretim kapasitesine sahiptir. Türk tekstil terbiye sanayi, Avrupa'nın en büyük kapasitesine sahiptir. Gerekli altyapı ile yeterli ve genç makine kapasitesine sahip bulunan konfeksiyon sektörü oldukça gelişmiş durumdadır. Konfeksiyon yan sanayide bu ileri teknoloji ile üretim yapmakta olan sektörü gerektiği gibi destekleyebilmektedir. Bu nedenledir ki Türkiye'de tekstil ve konfeksiyon sarmaşık misali birbirini sarmalayarak gelişim göstermişlerdir. Tekstil, konfeksiyon sektörüne ucuz maliyetli ara mamul oluştururken, Konfeksiyon sektörü ise tekstil arzını etkileyen ve sektörü tamamlayan önemli bir yan sanayi olmuştur.

¹⁶ Adana Sanayici İşadamları Derneği, Tekstil Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Öneriler Raporu ,Adana,2008.s3

Aşağıda tabloda görüleceği gibi 2004 yılına kadar ulaşılan Tekstil ve konfeksiyon makineleri ve ekipmanları ithalat değerleri yıldan yıla ve GTİP e göre farklılık gösterse de 2004 yılından sonra bir düşüş yaşamıştır.

Tablo 12:Ürün Bazında Türkiye'nin Tekstil makineleri ve Ekipman İthalatı (Değer: 1000 ABD \$)

GTİP	ÜRÜN ADI	2004	2005	2006	2007
84.44	Dokuma maddelerden lif imal eden, Dokuyan, kesen makineler	39.114	23.737	20.345	54.493
84.45	Lifleri hazırlayan, iplik üreten- hazırlayan Makineler	484.805	389.520	230.731	675.834
84.46	Dokuma tezgahları(makineleri)	305.769	290.736	300.522	208.692
84.47	Örgü tezgâhları, girpül,tül,dantelâ, file İmalı için makine, cihazları	390.745	291.149	239.108	292.246
84.48	Yardımcı tekstil makine, cihazları ve Aksam-parçaları	225.966	191.996	181.386	212.742
84.49	Keçe mensucat imal makinelerinin Aksam-parçaları	21.481	35.078	6.349	4.548
84.51	Dokuma maddelerinin yıkama, kurutma Ütüleme makine ve cihazları	271.766	298.842	218.338	198.330
84.52	Dikiş makineleri, mobilyaları, iğneleri Aksam ve parçaları	140.073	137.787	127.441	147.913
TOPLAM		1.879.922	1.658.846	1.324.220	1.795.799

Kaynak:Hazırlayan: Hasan Köse DTM,İhracatı geliştirme Merkezi,Ankara,2008.s5

3.1.3 Üretim Miktarı ve Değeri

Pamuk:

Tekstil ve konfeksiyon sanayinin halihazırda en temel hammaddesi pamuktur. Türkiye, hatırı sayılır miktarda pamuk tarımı yapılabilen bir ülke olması dolayısıyla doğal bir avantaja sahiptir; zira Çin Halk Cumhuriyeti,-Çin'in özellikle DTÖ' ne katılımından sonra dünya pamuk tüketimi artmıştır- ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan ve Brezilya'nın ardından dünyanın 7. büyük pamuk üreticisi durumundadır. Ege Bölgesi'nde yetiştirilen pamuk, lif uzunluğu ve kalitesi ile uluslararası bir üne sahiptir.

Türkiye pamuk fiyatları, genelde dünya pamuk fiyatlarının üzerinde bir seyir izlemektedir. Zaman. Zaman bu fiyat farkı %25 civarına kadar çıkmıştır. 2005 sonrası Ege Pamuğu dünya fiyatlarına yaklaşılarak bir seyir izlemektedir.

Son yıllarda sentetik ve suni liflerin, tekstil ve konfeksiyon kullanımında oransal bir atışı görünse de, pamuk halen bu sektörün en temel ve stratejik hammaddesi olma özeliğini korumakta ve gelecekte de bu özeliğini devam ettireceği yönündedir. Bu nedenledir ki pamuk, tekstil ve konfeksiyon sektörünün üretim maliyetleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Tablo 13:İzmir Ticaret Borsası STD. ve Liverpool A İndeks Pamuk Fiyat Karşılaştırması

Aylar	2006			2007		
	Liverpoolb A İndex (TL/Kg)	İzmir STD.1 TL/Kg	Fark %	Liverpoolb A İndex (TL/Kg)	İzmir STD.1 TL/Kg	Fark %
Ocak	1,73	1,87	8,1	1,9	2,00	5,5
Şubat	1,77	1,93	8,7	1,82	1,95	7,3
Mart	1,72	1,87	8,5	1,89	1,95	3,2
Nisan	1,69	1,87	10,8	1,76	-	-
Mayıs	1,73	1,85	6,9	1,68	1,95	15,9
Haziran	1,99	2,20	10,7	1,8	-	-
Temmuz	1,94	-	-	1,96	2,15	9,9
Ağustos	1,97	2,15	9,4	1,95	-	-
Eylül	1,94	2,09	7,6	1,92	-	-
Ekim	1,89	1,94	2,6	1,87	2,07	10,9
Kasım	1,88	1,95	3,9	1,86	-	-
Aralık	1,94	1,95	0,59	1,82	1,8	1,2
12 Aylık Ortalama	1,85	1,97	6,6	1,85	1,98	7,0
12 Aylık Fiyat Artışı	6,88	5,32	-	2,30	0,93	-

Kaynak: :İzmir Ticaret Borsası ,<http://www.egelihracatcilar.com/>

Türkiye’deki pamuk fiyatlarının uluslararası fiyatlarla karşılaştırılması açısından, İzmir Standard pamuk fiyatı ile Liverpool A İndeks’e göre pamuk fiyatlarının verildiği Tablo 13bakıldığında Ege pamuk fiyatlarının, dünya pamuk fiyatlarının üzerinde seyrettiği, ancak yıldan yıla dünya fiyatlarına yaklaşıma eğiliminde olduğu da görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’deki üretimden fazla tüketim olmasına rağmen pamuk ihracatı yapılmaktadır.

Organik Pamuk

Türkiye’de ekolojik tarım gelişmesi, Avrupa Ülkeleri tersine üreticilerden tabanda değil alıcılardan tepeden aşağı doğru gelişmiştir. Ekolojik tarım ürünleri 2000’e kadar dış pazara yönelik gelişmiştir. Üreticiler açısından organik pamuk tarımı konvansiyonel pamuk tarımına göre daha risklidir. Organik pamuk tarımı yapılacak alan 3 yıl boyunca konvansiyonel tarım üretiminde arındırılması gerekir. Yani konvansiyonel üretim yapılan bir yere Organik pamuk tarımı için kullanılacaksa ertesi yıl üretim yapamaz. Aradan en az 3 yıl geçmesi gerekir. Ayrıca Organik pamuğun toplanması, taşınması, depolanması ve korunması tamamen arındırılmış ortam ve araçlarla sağlanması gerekir. Bütün bu nedenlerden dolayı, organik elyafı, maliyet açısından daha pahalı olmakla beraber artan talep karşısında da üretimi yıldan yıla artan bir seyir izlemektedir.

Pamuk İpliği

Türkiye Kısa elyaf iplik sektöründe dünyada en ileri teknolojiye sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Uluslararası Tekstil Üreticileri Federasyonu’nun (ITMF) yıllık makine sevkıyatı verilerine göre Türkiye’de 10 yaşında daha eski olmayan makinelerin, toplam kapasite içerisindeki payı, dünya ortalamasının, ring’ de 2,4, open-end’ de 2,5 katıdır. 10 yaşında eski olmayan makine parkı 1994–2003 yılları arasında kapsamaktadır.¹⁷

Pamuk Örne

TKSB (Türkiye Kalkınma Sınai Bankası), 2004 Pamuklu Tekstil Sektör raporunda belirtildiği gibi, iplikte olduğu kadar olmasa bile, pamuklu dokuma sektörü de oldukça yeni makine parkına sahiptir. ITMF(Uluslararası Tekstil Üreticileri Federasyonu), makine sevkıyatı verilerine göre, 10 yaşından eski olmayan makine parkının toplam içindeki payı, Türkiye’de dünya ortalamasının iki katıdır. Sektörün önde

¹⁷ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s 50

gelen firmalarının makine parkının bu bilgiyi doğrular nitelikte olduğu ifade edilmektedir.

Pamuklu dokuma sektöründe üretim artışı, ithalat artış hızı ile baş edememiştir. Doğrudan dokuma ithalatının üretime oranı 1999 yılında %17 iken, 2004 yılında bu oranın %35'lere ulaştığı belirtilmektedir. Üretimde artış sağlanamaması kapasite kullanım oranında da düşüşe sebep olmuştur. Türkiye'de pamuklu örme alt sektörü, entegre olmayan küçük ve orta boy işletmelerde yoğunlaşarak bir büyüme göstermiştir. ITMF verilerine göre, Türkiye son 5 yılda dünya makinelerinin %10' unu satın alarak, Çin Halk Cumhuriyetinden sonra 2. büyük yatırımcı olmuştur. Örme hazır giyim ihracatına paralel olarak pamuklu örme üretimi son 10 yılda hızlı bir şekilde artış göstermiş, kapasite kullanım oranı 2002–2004 yıllarındaki kapasite artışına den gidemeyip, %60 seviyelerinde kalmıştır.¹⁸

Sentetik Elyaf ve İplik

Dünya terminolojisindeki adı, sentetik fiber filament olan sektör, ürün bazında sentetik elyaf ve sentetik iplik endüstrisi olmaktadır. Türkiye'de sentetik elyaf üretimi ilk kez 1964 yılında Bursa Sifaş'ta başlamıştır. Türk sentetik iplik sektörü 1997 yılından itibaren yeni bir geçiş ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu sürecin en belirgin özelliği dünyadaki en son teknolojik gelişmeleri bünyesinde toplamak suretiyle kapasite ve çeşitlilik açısından en üst seviyeyi yakalamasıdır. Sektörde faaliyet göstere polyamid, polyester ve akrilik üreticilerinin sayısı 11 olup, 8 tanesi Bursa-Yalova ekseninde faaliyet göstermektedir. Son yıllarda, polipropilen alanında ciddi yatırımla Adana, Gaziantep, Kayseri yöresinde gerçekleştirilmiştir.

2006 yılı sonu itibariyle dünyanın yedinci büyük sentetik iplik kapasitesine sahip olan Türkiye, aynı zamanda AB'nin en büyük sentetik kapasitesini temsil etmektedir.

¹⁸ Azmi Özer Türkiye Kalkınma Sınai Bankası, Pamuklu Tekstil Sektörü Raporu, Haziran 2005, , s.21-22

Tablo 14:Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe Kapasite Durumu (ton)

SETETİK KAPASİTESİ	2003	2004	2005	2006	2007
Polyester İplik	430.000	446.000	425.000	395.000	370.000
Polyester Elyaf	180.000	205.000	195.000	208.000	208.000
Polyamid İplik	80.000	80.000	80.000	83.000	83.000
Polyamid Elyaf	3.600	3.600	3.600	3.600	3.600
Akrilik Elyaf	295.000	295.000	310.000	310.000	310.000
Polipropilen İplik	225.000	230.000	240.000	260.000	260.000
Polipropilen Elyaf	45.000	45.000	50.000	50.000	50.000
TOPLAM	1.258.600	1.304.600	1.303.600	1.309.600	1.289.600

Kaynak Kaynak: <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf> .s.8

Tablo 15: Sentetik İplik ve Elyaf Sektöründe İthalat Durumu (ton)

SETETİK KAPASİTESİ	2003	2004	2005	2006	2007
Akrilik Elyaf	121.436	115.323	104.000	105.000	99.000
Polyester İplik	125.720	133.000	180.000	192.000	210.000
Polyester Elyaf	67.477	48.916	60.000	56.000	67.000
Polyamid İplik	23.026	28.102	32.000	29.000	31.000
Polyamid Elyaf	2.773	3.989	4.100	4.000	2.900
Polipropilen İplik	4.177	2.011	1.185	1.000	1.100
Polipropilen Elyaf	3.303	3.086	4.500	4.700	4.500

Kaynak Kaynak: <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf> .s.9

Polyester elyaf ithalatı 2003 yılından sonra ciddi oranda gerilemiştir. Bunda uygulanan anti dumping vergilerin payı da bulunmaktadır. Son yıllarda ithalatın merkezi Çin olmuştur. Polyamid iplik ithalatı sürekli artış eğiliminde olmakla birlikte, ithalatçı ülke profilleri değişmeye başlamıştır. Uzakdoğu'nun payı hızla azalırken aralarında İsrail ve İran'ın bulunduğu ülkelerden ithalat artmaya başlamıştır.

İplik Fabrikalarının Bölgesel Dağılımı

Türkiye çapında tespit edilebilen 617 iplik fabrikasının 181 adedi Marmara Bölgesi'nde, 134 adedi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, 124 adedi Akdeniz Bölgesi'nde ve 109 adedi Ege Bölgesi'nde kurulu bulunmaktadır. İplik üretimi ağırlıklı olarak bu bölgelerde yapılmaktadır.

Tablo 16: İplik Fabrikalarının Bölgesel Dağılımı

İPLİK FABRİKALARININ BÖLGESEL DAĞILIMI		
BÖLGELER	FABRİKA SAYISI (ADET)	TOPLAMDA PAY (%)
MARMARA BÖLGESİ	181	29,3
G.DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	134	21,7
AKDENİZ BÖLGESİ	124	20,1
EGE BÖLGESİ	109	17,7
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	41	6,6
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	16	2,6
KARADENİZ BÖLGESİ	12	1,9
TOPLAM	617	100,0

Kaynak: TKİB Genel Sekreterliği AR&GE ve Mevzuat Şubesi

3.1.4 Üretim Maliyetleri

Üretim maliyetleri, tekstil ve konfeksiyon sanayinin ihracat performansına etki eden en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Üretim maliyetleri içerisinde de hammadde maliyeti ağırlıklı kalemi oluşturmaktadır. İşçilik maliyeti ile elektrik, su gibi işletme giderleri, üretim maliyetlerinin diğer önde gelen bileşenleridir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi pamuk lifinin yanında son yıllarda sentetik ve suni liflerin, tekstil ve konfeksiyon kullanımında oransal bir atışı görünse de, pamuk halen bu sektörün en temel ve stratejik hammaddesi olma özelliğini korumaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sektörü için pamuk fiyatları haricinde, pamuk ipliği ve ham örgü kumaş fiyatları da önde gelen maliyet unsurları arasındadır. Söz konusu artışta 2008 yılında baş gösteren ekonomik krizin ve döviz kurlarının durgunluğunda negatif etkisi olduğu muhakkaktır.

Bilindiği gibi Türkiye'nin hazır giyim ve konfeksiyon ihracatında örme mamullerin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Dolayısıyla en temel hammaddelerdeki fiyat artışları hazır giyim ve konfeksiyon sanayicisinin fiyat tutturmasını zorlaştırmakta, uluslararası pazarlarda rekabet gücünü olumsuz yönde

etkilemektedir. Zira, son on yılda dünya pazarlarında konfeksiyon mamullerinin fiyatları düşmüştür; inanılmaz şekilde kalite düzeyi de gerileme eğilimi içerisinde olmuştur.

Diğer yandan, petrol türevlerinden elde edilen akrilik, naylon polyester gibi sentetik tekstil hammaddeleri, boyarmaddeler ile tekstil kimyasalları, tekstil ve konfeksiyon üretimi için vazgeçilmezdir. Ancak bunlar ağırlıklı olarak yurtdışından ithal edilmektedirler. Türkiye'nin ekonomik yapısına göre, -dolayısıyla Dolar kurunun yükselmesi ya da düşmesi- bu gibi ürünlerin maliyetleri değişme göstermektedir.

Ana hammaddelerin dışında astar, tela, vatka gibi tali hammaddelerle, hem dokuma hem de örme hazır giyimde kullanılan aksesuar malzemeleri ve nakışlar maliyetler içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Tablo 17: Maliyet Kalem Dağılımı

MALİYET KALEMLERİ	Dokuma Hazır giyim Türkiye Ortalaması	Örme Hazır giyim Türkiye Ortalaması	Çorap Türkiye Ortalaması	Türkiye Ortalaması ¹
Ana Hammadde	43	44	55	47
Tali Hammadde ve Aksesuar	12	11	5	10
Direk İşçilik(işveren Brüt %)	29	30	22	27
Finansman Amortisman Giderleri	3	6	8	6
Diğer Maliyet Unsurları (enerji-idari gid-pazarlama-su- v.b. giderler)	12	9	11	10
TOPLAM (%)	100	100	100	100

Kaynak: İTKİB Anketi http://www.itkib.org.tr/ihracat/DisTicaretBilgileri/raporlar/arastirmaraporlari/yeni_rekabet_ortaminda_tekstil_ve_hazirgiyim_sektoru.pdf

Hazır giyim ve konfeksiyon sektörü üretim maliyeti içinde önemli bir yer tutan hammadde fiyatları üzerinde devletin doğrudan bir kontrol gücü bulunmamaktadır. Ancak, hammadde maliyeti ile birlikte üstlenilen KDV maliyeti (KDV'nin vergisel ve finansman maliyeti) devletin müdahale edebileceği alanlar arasında bulunmaktadır. Ayrıca, hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün geri bağıllık ilişkisi içinde bulunduğu kumaş ve iplik sektörlerinde etkin maliyet oluşumunun sağlanması, ve hammadde temininin önündeki engellerin kaldırılması suretiyle, hükümetin maliyetleri aşağıya çekme konusunda bir fonksiyonu bulunabilir.¹⁹

¹⁹ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s.62

Hammadde maliyetinin hemen ardından, önemli maliyet kalemi olarak ortaya çıkan işçilik maliyeti de gerek ülkede hakim olan enflasyonist ortam gerekse SSK tabanlarının yükseltilmesi neticesinde işverene ek maliyet binmesi neticesinde aşırı artmış bulunmaktadır.

Tablo 18: Asgari Ücretin İşverene Maliyeti

01.07.2009---31.12.2009	
16 Yaşını Doldurmuş İşçiler için	
Asgari Ücret Netinin Hesabı	(TL/ay)
Asgari ücret	693,00
SSK Primi % 14	97,02
İşsizlik Sigortası Fonu %1	6,93
Gelir Vergisi %15	38,41
Damga Vergisi %06	4,16
Kesintiler Toplamı	146,52
Net Ücret	546,48
İşveren Maliyetin Hesabı TL/ay	
Asgari ücret	693,00
SSK Primi % 19,5 (İşv.payı)	135,13
İşsizlik Sigortası İşveren payı %2	13,86
İşveren Toplam Maliyeti	841,99

Kaynak:Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı http://www.calisma.gov.tr/articles.php?category_id=284

İşgücünün işverene maliyeti iki bileşenden oluşmaktadır:

1 – Çalışana doğrudan doğruya ödenen net ücret,

2 – Sosyal güvenlik kesintileri ve vergi kesintileri olarak stopaj şeklinde tahsil edilen ve devlete ödenen kesintiler (istihdam vergileri). Asgari ücret üzerinden yapılan hesaplamalara göre, işgücünün işverene maliyeti içerisinde istihdam vergilerinin oranı 2003 yılında bu oran % 45 idi. 2004 yılı ikinci yarısından itibaren SSK primlerine esas olan matrahın, asgari ücret düzeyine düşürülmesi ile % 41'e gerilemiştir.²⁰ 2008 yılında % 38,9'a, 2009 yılı ikinci yarısında (295,51/841,99) % 35'e kadar gerilemiştir.

²⁰ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, s. 62

Ancak, Aşağıdaki tablodan görüldüğü gibi, bu oranla Türk sanayisi (en azından yasal düzlemde) dünyanın en yüksek istihdam vergisi ödeyen ülkeleri arasında yer almasından, bu düşüşlerin yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 19: OECD İstihdam Üzerindeki Vergi Yüğü Kıyaslaması-2008

İrlanda	9,6
Meksika	12,2
G.Kore	16
Lüksemburg	17,1
ABD	19
Y.Zelanda	19,5
İzlanda	19,9
Avustralya	20,5
İsviçre	21,1
Kanada	25,4
İngiltere	25,4
Japonya	25,5
Portekiz	28,0
Slovakya	28,9
OECD Ort.	29,8
Norveç	31,3
Hollanda	32,2
Danimarka	34,2
Çek Cumhuriyeti	35,2
İspanya	35,3
Finlandiya	36,8
Avusturya	37,4
İtalya	38,1
Türkiye	38,9
Yunanistan	39,4
Macaristan	40,0
Fransa	40,2
Belçika	41,2
Almanya	41,3
Polonya	42,3
İsveç	42,6

Kaynak: <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf>

Tablo 20: Tekstil Sanayinde Ülkeler Arası İşgücü Maliyeti Karşılaştırması- (İşçi başına \$/saat)2007

İsviçre	33,67
Belçika	31,65
Almanya	28,17
Avusturya	25,24
İngiltere	23,42
Japonya	22,69
Fransa	21,61
İtalya	20,05
İrlanda	18,01
Avustralya	17,63
ABD	16,92
İspanya	15,81
Yunanistan	13,09
İsrail	9,89
Güney Kore	7,77
Tayvan	7,64
Portekiz	7,15
Hong Kong	6,21
Çek Cumhuriyeti	4,90
Polonya	4,62
Estonya	4,14
Latvia	4,05
Litvanya	3,70
Slovakya	3,53
Brezilya	3,27
Arjantin	3,10
Türkiye	2,96
Güney Afrika	2,78
Fas	2,62
Meksika	2,45
Kolombiya	2,32
Peru	2,02
Tunus	2,01
Tayland	1,75
Bulgaristan	1,55
Malezya	1,34
Mısır	1,02
Çin(Kıyı bölgeleri)	0,85
Hindistan	0,69
Endonezya	0,65
Çin(İç bölgeleri)	0,55
Vietnam	0,46
Pakistan	0,42
Bangladeş	0,28

Kaynak: Werner International Kaynak: <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf>

Asgari ücret üzerinde yapılan hesaplamalara göre tablo 19 da görüldüğü üzere, iş gücünün işveren'e maliyeti içerisindeki istihdam vergilerinin oranı %38,9 olup, OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerindedir.

Bunun sonucu İşveren, ya kayıt dışına yönelmekte yada sigortalı çalışanı gerçek ücret üzerinde göstermemektedir Çünkü İstanbul gibi büyük şehirlerde asgari ücretle bütün pozisyonlara işçi bulmak zordur. Özellikle kıdemli işçiler, ustalar ve yöneticilerin net ücretleri asgari ücretin çok üzerindedir. Gerçek ücret üzerinde gösterilmesi durumunda devlete ödenen tutar artacaktır.

Diğer yandan, Türkiye'de sanayide kullanılan elektrik enerjisi ve doğal gaz fiyatları OECD ülkeleri ortalamalarına ve pek çok gelişmekte olan ülkeler ile İtalya dışındaki AB ülkelerine göre çok daha yüksektir. Elektrik maliyeti Türkiye'deki sanayiciler için ciddi bir maliyet unsuru durumundadır. Enerji girdilerindeki bu yüksek fiyatlar Türkiye'deki firmaların rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.²¹

Tekstil ve Konfeksiyon sektörümüz uluslararası pazarlarda rekabet içinde olduğu ülkeler içinde en pahalı enerji maliyetlerine maruz kalmıştır. Ülkemizin en fazla ihracatını ve istihdamını sağlayan bu sektörün hedef pazarlarda rekabetçi gücünü olumsuz etkileyen faktör olan enerji girdileri; Rekabet içinde olduğumuz ülkelerdeki elektrik fiyatları 3–5 cent/kws, AB ortalaması olan 4–5 cent/kws iken ülkemizde 8-9 cent/kws olması, sektörün önündeki en büyük engellerden biridir. İhracat için yapılan üretimlerde kullanılan enerji girdileri (elektrik, fuel-oil, doğal gaz, vb) üzerindeki tüm vergi ve fonların, yüksek olması sektörü maliyet unsuru açısından ciddi anlamda etkilemektedir. Emek yoğun ve ihracat ağırlıklı sanayi sektörü elektrik fiyatları için belirlenecek tavan bir döviz fiyatı(5cent/kwh) sağlanmalıdır.²²

21 Genel İhracat ve Tekstil Sanayimiz <http://www.1bilgi.com/tekstil-bolumu/13251/genel-ihracat-ve-tekstil-sanayimiz.html> 6 kasım 2007 s1

22 Devlet Planlama Teşkilatı,Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu,Ankara, S.244

Kayıt Dışı Üretim ve İstihdama Yönelme

Aşırı maliyet baskısı altında kalan sektör, maliyetleri düşürmek için, zorunlu olarak, aşırı maliyetin bir kısmının yükünü üzerinden atma yolları arayışlarına girişmektedir. Elektrik ve enerji türü maliyetlerden kaçmak kolay kolay mümkün değildir. Bu yüzden, kayıt dışı satış, KDV, kayıt dışı istihdam, gelir vergisi stopajı ve diğer istihdam vergilerinden kaçınma revaçtadır. Bunların bir sonucu olarak gelir ve kurumlar vergisinden kaçınmanın amacı da kendiliğinden görülmektedir. Zaten, kayıt dışı satış ve kayıt dışı istihdam ikilisi, birbiriyle gayet uyumlu ve işletilebilen fakat yasadışı enstrümanlardır.

Kayıt dışılık kurumsallaşınca, kayıtlı çalışan firmaların yükü giderek artmakta ve rekabet gücü düşmektedir Zira hem maliyetlerin yüksekliği nedeniyle rekabet gücü zayıflarken, elde edecekleri karlar, yüksek oranda vergiye tabi olacaktır.

İhracata yönelik çalışan firmaların KDV iade veya mahsubunda gecikmeler, kayıt dışı üretim ve satışların bir başka boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.5 Diğer Sektörler ve Yan Sanayi İle İlişkileri

Konfeksiyon Yan Sanayi; başlıca Deri, Kumaş, İç Giyim ve Ev Tekstili sektörleri için üretilen, hazır giyim ürünlerine işlevsellik kazandıran ya da bu ürünlerde süsleme amacıyla kullanılan ürünler bütünüdür. Hazır giyimin olmazsa olmazı yan sanayi ürünlerini ismen saymak gerekirse; askı (plastik, metal, ahşap), dikiş ipliği, kurdela, lastik, şerit, kordon, düğme, çit çit, perçin, toka, metal ve plastik aksesuarlar, etiket(karton, deri, dokuma), fermuar, kapitone, tela, elyaf, votka gibi günlük hayatta kullandığımız ürünlerdir. Konfeksiyon Yan Sanayi hazır giyim yanında sağlık, mobilya, otomotiv, askeriye, ambalaj gibi diğer sektörlerle de üretim yapmaktadır.

Konfeksiyon yan sanayicileri hammadde temini, moda ve teknolojinin takibi, doğrudan ihracat gibi konularda başarılı olabilmek için dünya ticaretine entegre olmaya çalışmaktadırlar. Ana sanayindeki tüm gelişmelerden olumlu veya olumsuz etkilenen, fiyat yönünden en önemli rakibi Çin olan sanayicilerimiz hacimli ve/veya butik üretim yetenekleri, kalite, konaklama, iletişim ve lojistik avantajlarını kullanarak pazar

paylarını geliştirmeye çalışmaktadırlar. Başlıca İstanbul olmak üzere İzmir, Bursa, Denizli, Gaziantep, Düzce illerimizde üretim yapılmaktadır.

Sektörde Askı 10, Düğme- Toka- Metal ve Plastik aksesuar 200, Dar Dokuma ve Örme 600, Etiket 700(matbaalar dahil), Fermuar 100, kapitone 200, Tela-Elyaf-vatka 20 olmak üzere tahminen 1830 küçük ve orta ölçekli işletme faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerin en küüğünde 15 ve büyüklerinde 250 olmak üzere tahminen toplam 100.000 kişi istihdam edilmekte olup, bu sayı; bayiler ve hammadde tedarikçileri dikkate alınırsa yaklaşık 250.000 olmaktadır. Ayrıca bu sayıya 2000 nakış firması ile bunların yaklaşık 50.000 çalışanını da ilave etmek doğru olacaktır.

Yan sanayinin doğrudan ihracat, ihracatçı firmalara yapılan satışlar (dolaylı ihracat) ve iç piyasaya yapılan satışlar olarak gruplandırılmaktadır. Hazır Giyim sektöründe Yan Sanayinin toplam maliyeti ortalama % 5 olarak hesap edilmektedir.

Son üç sene dikkate alındığında kapasite kullanım oranları ekim-mart ayları aralığında ortalama %70 olmakta olup, yılın diğer sürecinde bu ortalama %40’a düşmektedir. Talebin azalması ve arz fazlalığı nedeniyle oluşan yoğun rekabet nedeniyle karlar da düşmekte, bu da, AR-GE çalışmalarının, tanıtım harcamalarının ve tevsii yatırımlarının önünü kesmektedir.

Sektörümüzde kayıt dışı üretim, Çin’den ithal edilen ucuz ve kalitesiz ürünlerin yarattığı haksız rekabet başlıca sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında çalışma ve vergi müfettişlerinin kayıt altında çalışan işletmelerimize uyguladığı anlam verilemeyen denetim ve cezaları ise sanayicilerimizi bezdirmektedir.

Ayrıca; ağır vergiler, enerji, istihdam gibi girdilerin getirdiği yükler nedeniyle bazı hazır giyim firmalarının yurt dışında fason üretim yaptırmaları yerli konfeksiyon yan sanayicilerinin kapasitelerinde azalmalara neden olmaktadır.²³

²³ <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf> Tekstil , Hazırgiyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik strateji Belgesi 2008 s.

3.2 DÜNYADA TÜRK TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜN DURUMU

Tablo 21’de tekstil sektörünün ithalat ve ihracat rakamları yıllar itibariyle, 1980–2007 yılları arası dönemleri itibariyle sektöre ait ithalat ve ihracat rakamları toplam ülke ithalat ve ihracatına oranlanarak bir karşılaştırma verilmiştir. Ayrıca tekstil ve konfeksiyon sektöründe, ihracat ve ithalat rakamları ayrı, ayrı verilmekle birlikte burada, aynı tablolarda bir karşılaştırma yapabilmek için oranlara, ayrı bir sütun olarak yer verilmiştir.

2005 yılına kadar tekstil ve konfeksiyon ihracatında artarak bir seyir halindeyken 2005 yılından sonra DTÖ.’ün Çin’ e olan kotaların serbest bırakılması ile ihracatta ki bu artışta bir durgunluk yaşandığını görmekteyiz.

Çin gibi rekabet edebilirliği yüksek olan bir ülkenin, dünya pazarında pazar payımızda bir gerileme yaşatsa da, tekstil ve konfeksiyon sektörümüzün sağlam altyapısı, bilgi ve tecrübesinden kaynaklanan avantajlarla sektör yaşamını devam ettirmektedir.

3.2.1 Dış ticaret

Tekstil ve konfeksiyon sektörünün ihracat performansına bakıldığında, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, ikisinin birbirine paralel gittiği görülmektedir. Sektör ihracatının %30 -31’lik bir oranı tekstil sektörü, %69 - 70’lik oranı ise konfeksiyon sektörü gerçekleştirmektedir. İki sektörün yıllık ortalama ihracat artışının da birbirine eşgüdümlü olduğu tablonun incelenmesinden ortaya çıkmaktadır.

1980’den 2007’ ye kadar ele alınan bütün yıllar itibariyle toplam ithalatın (tekstil ve konfeksiyon dahil) toplam ihracatından çok yüksek olduğu halde, tekstil ve konfeksiyon sanayi tek başına ele alındığında, yıllar itibariyle, sektör ihracatının ithalatından oldukça fazla olduğu görülmektedir. Kaldı ki, tekstil ve konfeksiyon sektörünün özel faturalar yoluyla yaptığı ihracat ile turistik satışları bu hesaplama da dahil değildir. Ayrıca sektör ithalatına, sektörün makine ve donanım ithalatı da dahil

edilmiştir. Sektörün ihracatının ithalatını karşılama oranı ne kadar yüksek olduğu tablolar incelendiğinde görülmektedir.

Yine aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibi toplam ihracat içerisinde Türk ekonomisine net döviz girdisi olan en önemli sektör tekstil ve konfeksiyon sektörüdür. Burada hesaplamaya toplam sektörlerin ithalat ve ihracat dengesi ile tekstil ve konfeksiyon sektörünün ithalat ve ihracat dengesi yıllar itibariyle karşılaştırılarak bu sonuca varılmaktadır.

Tablo 21: Yıllar İtibariyle Tekstil ve Konfeksiyon İhracatının Türkiye Toplam İhracatındaki Payı

YIL	Toplam İhracat (1000 \$)	Konfeksiyon İhracatı (1000 \$)	Konfeksiyonun. Payı %	Tekstil İhracatı (1000 \$)	Tekstil'in Payı %	Teks + Konf İhr. Topl. (1000 \$)	Teks + Konf İhr. Topl. PAYI %
1980	2.910.000	106.000	3,6	671.000	23,1	777.000	26,7
1981	4.703.000	302.000	6,4	915.000	19,5	1.217.000	25,9
1982	5.746.000	367.000	6,4	1.069.000	18,6	1.436.000	25,0
1983	5.728.000	544.000	9,5	1.055.000	18,4	1.599.000	27,9
1984	7.134.000	989.000	13,9	1.181.000	16,6	2.170.000	30,4
1985	7.958.000	936.000	11,8	1.151.000	14,5	2.087.000	26,2
1986	7.457.000	1.069.000	14,3	1.043.000	14,0	2.112.000	28,3
1987	10.190.000	1.728.000	17,0	1.133.000	11,1	2.861.000	28,1
1988	11.662.000	2.127.000	18,2	1.334.000	11,4	3.461.000	29,7
1989	11.625.000	2.448.000	21,1	1.338.000	11,5	3.786.000	32,6
1990	12.959.289	2.898.349	22,4	1.424.249	11,0	4.322.598	33,4
1991	13.593.539	3.219.350	23,7	1.374.357	10,1	4.593.707	33,8
1992	14.365.414	4.009.615	27,9	1.369.322	9,5	5.378.937	37,4
1993	15.345.000	4.157.997	27,1	1.457.490	9,5	5.615.487	36,6
1994	18.107.000	4.490.043	24,8	1.944.818	10,7	6.434.861	35,5
1995	21.637.041	6.188.502	28,6	2.130.665	9,8	8.319.167	38,4
1996	23.224.465	6.344.252	27,3	2.352.142	10,1	8.696.394	37,4
1997	26.261.072	7.088.669	27,0	2.730.421	10,4	9.819.090	37,4
1998	26.973.952	7.644.051	28,3	2.811.763	10,4	10.455.814	38,8
1999	26.588.264	7.145.053	26,9	2.733.641	10,3	9.878.694	37,2
2000	27.774.906	7.250.960	26,1	2.845.184	10,2	10.096.144	36,3
2001	31.334.216	7.332.107	23,4	3.060.647	9,8	10.392.754	33,2
2002	36.059.089	8.945.787	24,8	3.203.744	8,9	12.149.531	33,7
2003	47.252.836	11.171.096	23,6	3.943.426	8,3	15.114.522	32,0
2004	63.167.153	12.643.690	20,0	4.952.092	7,8	17.595.782	27,9
2005	73.476.408	13.411.464	18,3	5.477.039	7,5	18.888.503	25,7
2006	85.534.676	13.558.054	15,9	6.146.614	7,2	19.704.668	23,0
2007	107.153.918	15.560.170	14,5	7.355.157	6,9	22.915.327	21,4
2008	127.498.828	15.722.508	12,3	6.807.831	5,3	22.530.339	17,6

Kaynak: DTM Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü

Sektörün Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı son yıllarda azalmaya başlamıştır. Örneğin, 1999 yılında ve konfeksiyon sektörünün Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı %26,7 iken 2003'e gelinceye kadar tedrici bir artış göstermiş, 2003'te %32 olarak gerçekleşmiştir. Ancak 2004 yılında başlayarak bu defa tedrici olarak bir azalış göstermiş 2008' de %17,6 olarak seyir göstermiştir Bu durum ihracat performansındaki azalışla ilgilidir. Konfeksiyon sektörü ihracatının performansı bir miktar yavaşlarken, diğer bazı sanayi sektörlerinin performansı hızlanmış ve sektörün toplam ihracattan aldığı pay düşmeye başlamıştır.

Tablo 22: Yıllar İtibariyle Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Türkiye Toplam İthalatındaki Payı

YIL	Toplam İthalat (1000 \$)	Konfeksiyon İthalat (1000 \$)	Konfeksiyonun. Payı %	Tekstil İthalatı (1000 \$)	Tekstil'in Payı %	Teks + Konf İth (1000 \$)	T+K'nın PAYI %
1985	11.343.000	1.467	0,01	287.839	2,54	289.306	2,55
1986	11.105.000	2.136	0,02	334.484	3,01	336.620	3,03
1987	14.158.000	2.309	0,02	548.491	3,87	550.800	3,89
1988	14.335.000	3.050	0,02	521.338	3,64	524.388	3,66
1989	15.762.573	6.617	0,04	624.280	3,96	630.897	4,00
1990	22.302.000	17.984	0,08	1.049.012	4,70	1.066.996	4,78
1991	21.047.000	26.516	0,13	872.912	4,15	899.428	4,27
1992	22.871.000	35.067	0,15	1.189.310	5,20	1.224.377	5,35
1993	29.429.000	47.473	0,16	1.591.948	5,41	1.639.421	5,57
1994	23.270.000	36.586	0,16	1.600.698	6,88	1.637.284	7,04
1995	35.709.011	59.279	0,17	2.621.797	7,34	2.681.076	7,51
1996	43.626.642	169.658	0,39	2.812.620	6,45	2.982.278	6,84
1997	48.558.721	230.545	0,47	3.379.316	6,96	3.609.861	7,43
1998	45.921.392	230.893	0,50	3.305.229	7,20	3.536.122	7,70
1999	40.691.529	199.636	0,49	2.573.359	6,32	2.772.995	6,81
2000	54.502.821	255.628	0,47	3.213.927	5,90	3.469.555	6,37
2001	41.399.083	222.347	0,54	2.745.768	6,63	2.968.115	7,17
2002	51.553.797	261.838	0,51	3.830.920	7,43	4.092.758	7,94
2003	69.339.692	404.923	0,58	4.665.940	6,73	5.070.863	7,31
2004	97.539.766	619.906	0,64	5.661.232	5,80	6.281.138	6,44
2005	116.774.151	749.273	0,64	5.978.148	5,12	6.727.421	5,76
2006	139.576.174	1.036.826	0,74	6.146.614	4,40	7.183.440	5,15
2007	169.986.851	1.517.636	0,89	8.238.279	4,85	9.755.915	5,74

Kaynak: DTM Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü

Sektörün ithalatı ise yıllar itibariyle sürekli bir artış göstermektedir. Tekstil ile ve konfeksiyon sektörleri birlikte değerlendirildiğinde 2007 yılı ithalatı 9,8 milyar dolayında olup bu miktarla toplam ithalatımızın yaklaşık %6'sına denk gelmektedir. Bu iki sektörün toplam ithalatı, 1990 yılında 1,1 milyar dolardan 2007 yılında 9,8 milyar dolara çıkması oldukça büyük bir artışın olduğunu göstermektedir. İthalat artışı dokuz kattan fazla olmuşken, eş dönemde ihracatımız 4,3 milyar dolardan 22,9 milyar dolara çıkmıştır. Sadece konfeksiyon sektörüne baktığımızda ise paralel bir gelişmenin olduğunu görmekteyiz. 1990 yılından 2007 yılına sektörün ihracatı 2,8 milyar dolardan 15,6 milyar dolara çıkarken, ithalatı ise 18 milyon dolardan 1,1 milyar dolara çıkmış durumdadır. Bu ithalat rakamıyla konfeksiyon sektörü ithalatımızın yaklaşık %5,15 oranını gerçekleştirmektedir. (İstatistikler için bkz. Tablo21 ve Tablo22)

Tekstil ve hazır giyim sektörü 2000'li yıllarda da sanayi ve ihracatın lokomotifi olma görevini sürdürmüştür. 1980 yılında 777 milyon dolar olan sektör ihracatı 2007 yılında 22,9 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak Türkiye ekonomisinin mevcut büyüme ve ihracat performansı ile 2000'li yıllarda sektörün maruz kaldığı döviz kuru - çarpık maliyet faktörleri nedeniyle sektör ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payını 1999'dan 2007'ye %37,2'den %21,4'e gerilediği görülmektedir. Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon ithalatı birçok faktörün bir sonucu olarak artmaktadır. Bu faktörlerin başında pazarlama ve dağıtım kanalları ile ilgili gelişmeler gelmektedir. Genç bir nüfusa sahip olan ve gittikçe dışa açılan Türkiye, dünya markalarının iştahını kabartmaktadır. Çok sayıda perakende zinciri Türkiye'de yatırım yapmaktadır.

Ayrıca Türk girişimciler de mağazalaşma ve markalaşma çabası içindedir. Bütün bu eğilimleri ucuz Çin üretimi ve Türk girişimcilerinin yurt dışında yaptığı yatırımların ürünlerini Türkiye'ye ithal etme çabaları da desteklemektedir. Ayrıca, GSYİH'daki artışlar, şehirleşme, iletişim teknolojisindeki gelişmeler de ithalat artışını açıklayan faktörler arasındadır.²⁴

²⁴ DTP, Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu <http://ekutup.dpt.gov.tr/i/malatsa/tekstil/öik668.pdfbs.84>

3.2.2 Rekabet Gücü Açısında Uluslar arası Karşılaştırma

IFM (Fransız Moda Enstitüsü) ile birkaç kuruluşun ortaklaşa hazırladıkları “Tekstil ve Hazır giyim Sektöründe 2005 Ticaret Serbestisinin Etkileri” başlıklı rapor, dünyanın önde gelen tekstil ve hazır giyim üretici/ihracatçı ülkelerini rekabet gücü yönünden değerlendirdi. İş gücü, hammadde, ekipman ve pazarlama gibi faktörleri detaylı bir şekilde tablolara dayalı bir şekilde analiz eden raporun genel değerlendirmesine göre, Çin, Türkiye ve Güney Kore en rekabetçi ülke konumunda olan ülkelerdir.

Tablo 23’te, rekabet gücü değerlendirmesi 0–5 arasında değişen bir puanlama sistemi ile yapılmıştır. Bir rekabet gücü göstergesi açısından bir ülke zayıf ise, 0’a yakın bir puan alırken, rekabet gücü yüksek olduğu alanlarda ise 5 ya da 5’e yakın bir değer almaktadır. Örneğin, işçilik ile ilgili faktörleri değerlendiren aşağıdaki tablodan Türkiye ve Hindistan’ı ele alırsak, işçi ücretinin Hindistan’da düşük olması Hindistan açısından bir avantaj sağlamaktadır ve Hindistan’ın bu faktör açısından rekabetçi olduğunu gösteren değer olarak 5 puan verilirken, Türkiye’de işçi ücretlerinin yüksek olması, Hindistan’a kıyasla Türkiye için bir dezavantaj olup, Türkiye’nin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bu alanda Türkiye’nin az rekabetçi olduğunu gösteren 2 puan verilmiştir.²⁵

Tablo 23’de, ilgili ülkelerde işçiliğe dayalı rekabet gücünü göstermektedir. Görüldüğü gibi, bazı ülkeler bu alanda açık bir üstünlüğe sahipler. Fakat diğer ülkelerin bazıları, aşağıda verilen kalite, verimlilik ve pazarlama gibi rekabet alanlarında daha başarılı bir grafik çizmektedir.

²⁵ TekstilHazırgiyimDeriveDeriürünleri,Sektörlerineyönelik,StratejiPlanları2008httpwww.stb.gov.trdownloadbasintekstilstrateji.pdf s.33

Tablo 23: İşçilik ile ilgili faktörler: Ülkelerin Avantaj Durumları

Avantajlar 0 (rekabet gücü zayıf, 5 (rekabetçi)									
İşçilik ve Know how	İşçilik Ücreti	Birim Maliyet	İşçi Sağlama	Operasyon Becerisi	Yönetim Becerisi	Örme/dokuma bilgisi	Terbiye Boyama Bilgisi	Knfksyon Örme Bilgisi	Genel Ortalama
Çin	4	5	5	5	4	4	3	5	4
Hindistan	4	4	5	4	3	4	2	4	3
Pakistan	5	3	5	4	3	3	1	2	2
Bangladeş	5	3	5	4	3	2	1	4	2
G.Kore	0	1	1	5	5	5	5	5	2
Türkiye	2	3	4	4	4	5	4	5	3
Bulgaristan	3	4	3	5	3	4	3	5	3
Romanya	3	4	4	5	3	3	3	5	3
Fas	2	3	4	4	3	2	2	2	2
Tunus	2	3	3	4	3	2	2	2	2

Kaynak: Consolidated Report-“2005T/C Liberalization” IFM and partners-February 2004

Yine tablo23’de görüldüğü gibi sadece işçiliğe dayalı rekabet dikkate alındığında Çin en rekabetçi ülke konumunda iken, onu Hindistan, Türkiye, Bulgaristan ve Romanya takip etmektedir.

Türkiye’nin tekstil ve konfeksiyon üretiminde işgücü maliyetlerin payı % 27 civarındadır. (Tablo:17). Bu yüzden ücretlerde bir artış, ihracatta rekabet gücünü doğrudan etkilemektedir. Son yıllarda asgari ücrete yüksek oranlarda zamlar yapılması ve Sosyal Güvenlik katkı paylarının yüksek olması Türkiye’nin uluslar arası rekabet gücünü düşürmektedir.²⁶

Ancak, Türkiye’nin bilgi ve yönetsel rekabet açısından en başarılı ülkeler arasında olması, 2005 sonrası tekstil sektörün de meydana gelen rekabet koşullarına direnmesinde büyük rol oynamıştır.

²⁶ <http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf> Tekstil , Hazırgiyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik strateji Belgesi 2008 s.39

Tablo 24: Hammadde ve Makineler ile ilgili faktörler: Ülkelerin Avantaj Durumları

Avantajlar 0 (rekabet gücü zayıf, 5 (rekabetçi))									
Hammadde ve Makineler	Pamuk Tedari ki	Yün Tedariki	Sentetik ve Suni Lifter Tedariki	Eğirme Makinalar	Dokuma Makinaları	Örme Makinaları	Terbiye Boyama Makinaları	Konfeksiyon Makinaları	Genel Ortalama
Çin	5	2	4	5	5	5	3	3	4
Hindistan	5	1	3	4	3	2	2	3	3
Pakistan	4	1	3	3	3	2	1	2	2
Bangladeş	2	1	1	2	1		2	2	1
G.Kore	1	1	4	4	5	4	5	5	4
Türkiye	5	1	3	4	5	5	4	4	4
Bulgaristan	3	1	2	1	2	2	3	3	2
Romanya	1	1	1	2	2	3	3	3	2
Fas	1	1	1	1	1	2	2	3	1
Tunus	2	1	1	1	1	2	1	3	1

Kaynak: Consolidated Report-“2005T/C Liberalization” IFM and partners-February 2004

Esneklik ve fiyata dayalı rekabet gücünü arttıran faktörlerin başında hammadde gelmektedir. Hammadde ve üretim araçları dikkate alındığında, üstünlük sağlayan faktörler farklı, olsa da Türkiye ve Güney Kore, Çin ile rekabet edecek güce sahiptir.

Sadece hammadde dikkate alındığında, Euro-Akdeniz bölgesinde de Bulgaristan diğer rakiplerine göre (Türkiye hariç) daha güçlü bir konumda bulunmaktadır.

Tablo 25: Pazarlama ile ilgili faktörler: Ülkelerin Avantaj Durumları

Avantajlar 0 (rekabet gücü zayıf, 5 (rekabetçi))								
Pazarlama	Güvenli Teslim	Kalite Düzeyi	Uygunluk	Esneklik	Tasarım ve Moda Kapatısesi	AB’ ye Coğrafi Yakınlık	Dil ve Kültür	Genel Ortalama
Çin	4	4	4	2	2	0	2	2
Hindistan	2	3	3	4	2	1	2	2
Pakistan	2	2	2	1	1	1	1	1
Bangladeş	2	3	3	1	1	0	1	1
G.Kore	4	5	4	4	4	5	3	3
Türkiye	4	4	4	5	4	5	4	4
Bulgaristan	4	4	4	4	2	5	4	4
Romanya	4	4	4	3	2	5	4	4
Fas	3	4	3	4	2	5	4	3
Tunus	3	4	3	4	2	5	4	3

Kaynak: Consolidated Report-“2005T/C Liberalization” IFM and partners-February 2004

Tablo 25’de açıkça görüldüğü gibi, Euro-Akdeniz ülkeleri Asya ülkelerinden çok daha rekabetçi görülmektedirler. Türkiye, neredeyse bütün alanlarda üstün durumdadır. En önemlisi, AB ülkelerine en hızlı teslimatı yapabilen, kalite düzeyi ve esneklik konusunda en başarılı olan ülke konumunda olmasıdır.

Günümüz şartlarında rekabetin en önemli unsurlarını barındıran tablo 26’ya baktığımızda; Türkiye, Bulgaristan ve Romanya en avantajlı konumda bulunmaktadır. Pakistan ve Bangladeş en zayıf halkayı oluştururken, Asya ülkeleri arasında en avantajlı konumda bulunan ülke ise Güney Kore’dir.

Tablo 26: Genel Faktörler: Ülkelerin Avantaj Durumları

Avantajlar 0 (rekabet gücü zayıf, 5 (rekabetçi))						
Genel Faktörler	Finansman Sağlama	Enerji Maliyeti	İşletme Maliyeti	Taşımacılık	Altyapı	Genel Ortalama
Çin	4	4	4	2	2	2
Hindistan	2	3	3	4	2	2
Pakistan	2	2	2	1	1	1
Bangladeş	2	3	3	1	1	1
G.Kore	4	5	4	4	4	3
Türkiye	4	4	4	5	4	4
Bulgaristan	4	4	4	4	2	4
Romanya	4	4	4	3	2	4
Fas	3	4	3	4	2	3
Tunus	3	4	3	4	2	3

Kaynak: Consolidated Report-“2005T/C Liberalization” IFM and partners-February 2004

Bir ülkenin verimlilik konusundaki rekabetçiliği, başarının anahtarıdır. Bu çerçevede yukarıdaki konsolide sonuçlar değerlendirildiğinde, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve bir ölçüde Fas verimlilik konusunda başarısız olurken, Çin ve Türkiye oldukça başarılı bir görüntü sergilemektedir.

Güney Kore bu anlamda gelişmiş bir ekonomi ve sağlam altyapısı nedeniyle iyi bir pozisyonda iken, gelişmişlikten de kaynaklanan nedenlerden ötürü fiyat rekabeti açısından negatif bir görüntü çizmektedir.

Sektörün uluslararası piyasalarda rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörler kuşkusuz hammadde fiyatları ve işçilik ücretlerinde görülen gelişmeler ile döviz kurlarının gösterdiği seyirdir. Hammadde fiyatlarındaki artışlar ve ücret artışları

maliyetleri arttırmak suretiyle bir baskı oluşturmaktadır. Döviz kurlarının yükselmemesi bu baskıyı şiddetlendirmektedir.

Maliyet artışları ve döviz kurları açısından Türkiye hazır giyim ve konfeksiyon sektörü en şanssız olduğu dönemlerden birini yaşamaktadır. Bunu 2003 yılı ilk çeyreğinden itibaren maliyet endeksleri ve döviz kuru endekslerinden izlendiğinde bunu görmek mümkündür.

Döviz kurlarındaki bu gelişmeler, ihracat gelirleri açısından bir göstergedir, Euro indeksi son yıllarda pamuk ipliği indeksinin bir miktar altında seyretmektedir. Dolayısıyla, Euro bölgesine ihracat yapan pamuklu hazır giyim firmalarının az miktarda rekabet gücü kaybıyla devam ettiği görülmektedir. Ancak ABD'ye ve dolar ile ihracat yapan pamuklu hazır giyim firmalarının önemli ölçüde rekabet gücü kaybettikleri görülmektedir.²⁷

3.2.3 2005 Sonrası Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe gelişmeler

3.2.3.1 2005 Sonrası Sektörde Küresel Gelişmeler

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTO) tüm dünyada ticareti serbestleştirme kararı çerçevesinde 2005 yılı başında tekstil ve hazır giyim ticaretinde uygulanmakta olan kotaların sona ermesi ile birlikte uluslararası pazarlarda kıyasıya rekabetin yaşandığı yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem Tekstil ve Konfeksiyon sektörü üzerinde önemli sonuçlar doğurmuştur. Yeni kotasız döneme geçiş aniden yaşanan bir süreç olmamıştır. AB, ABD gibi gelişmiş ülkelerin kendi tekstil sanayilerini korumak ve gelişme yolundaki ülkelere eşit, adil ticaret imkanı vermek üzere uyguladıkları kotaları düzenleyen anlaşmalar yerini, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması kapsamında bulunan Tekstil ve Giyim Anlaşmasına bırakmıştır. On yıllık bir süreç içerisinde miktar kısıtlamalarının kademeli olarak tamamen kaldırılmasını öngören Anlaşma hükümleri uyarınca, kota uygulayan ülkeler ilk üç aşamada tekstil ve ürünlerinin %51'ini serbestleştirmişlerdir. Son aşama olan 2005 yılı başında ise kotaya tabi bakiye %49 oranındaki ürünler DTÖ kurallarına entegre edilmek

²⁷Devlet Planlama Teşkilatı,Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu,Ankara,2007 s.119

suretiyle bu ürünlerde de serbest ticaret düzenine geçilmiştir. Gelişmiş ülkelerin dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinin ağırlığını oluşturan ürünleri son aşama entegrasyon sürecine bırakmaları nedeniyle, asıl serbest ticaret dönemi 1 Ocak 2005 tarihinde başlamış bulunmaktadır.

AB, 2005 yılı başında tekstil ve hazır giyim ürünlerinin tamamında kotaları kaldırmıştır. Ancak 2005 yılı başından itibaren Çin kaynaklı tekstil ve hazır giyim ithalatında ciddi artışlar yaşanmış, bu durum özellikle üreticilerin tepkisini çekmiştir.

Çin'in DTÖ' ye Giriş Protokolü'nde yer alan hüküm uyarınca, DTÖ'ne üye ülkelerin, Çin'den pazar bozucu bir ithalat artışı olması halinde, Çin'e 2008 yılı sonuna kadar kota uygulama yetkisi bulunuyordu.²⁸

Avrupa Birliği (AB), hem kendi pazarında hem de dünyada ciddi bir rekabet yaratan Çin'e karşı iç pazarını korumak üzere kota uzatma hakkını kullanarak AB' Çin'in DTÖ'ye Katılımına İlişkin Çalışma Grubu Raporunun 242. paragrafına dayanılarak hazırlanan Çin'den tekstil ve hazır giyim ithalatında aşırı artış yaşanan kategorilerde korunma önlemi alınabileceğine dair kılavuzu 6 Nisan 2005 tarihinde yayınlamak, kotaları üç yıl daha uzatmıştı.

Böylece, AB, 2005 yılı başından itibaren Çin'den tekstil ve hazır giyim ithalatında ciddi artış yaşanması nedeniyle 10 Haziran 2005 tarihinde Çin ile 10 kategoride Çin ürünlerine kota konulması hususunda anlaşmıştır. Kota uygulaması dışında bırakılan kategoriler ve 2008 yılı için bu anlaşmada herhangi bir düzenleme yapılmamıştır, AB tarafının Çin'in rekabet bozucu durumu karşısında haklarının saklı olduğu belirtilmiştir.²⁹

²⁸ Tekstil,Hazır giyim,Deri ve Deri ürünleri Sektörlerine yönelik Strateji Planları 2008,s41
<http://www.stb.gov.tr/download/basintekstilstrateji.pdf>

²⁹ Emrah Öngüt Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayiinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu
<http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa/tekstil/ongutce/rekabet.pdf> s.72

3.2.3.2 2005 Sonrası Sektörde Türkiye’deki Gelişmeler

Ülkemiz, 1996 yılında Avrupa Birliği ile gerçekleştirdiği Gümrük Birliği nedeniyle, bu tarih itibariyle Avrupa Birliği pazarına kotasız ihracat yapma imkanını elde etmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği’nin Ortak Ticaret Politikasına uyum yükümlülüğümüz çerçevesinde Avrupa Birliği ile üçüncü ülkeler arasındaki 41 Tekstil Kısıtlama Anlaşmaları ülkemizce üstlenilmiş ve bu ülkelerden yapılan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında başlatılan kota uygulaması 2005 yılına kadar sürdürülmüştür.

2005 yılına kadar dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinde gerek kota uygulayan, gerekse kota uygulanan ülkemiz, tekstil ve konfeksiyon ihracatının %65’inin gerçekleştirildiği AB pazarı ve yüksek gümrük vergilerine karşın söz konusu ürünler ihracatımızın %8’inin gerçekleştirildiği ABD pazarındaki gelişmelerle yakından ilgilidir. AB’nin 2007 yılı sonuna kadar uyguladığı miktar kısıtlamasının 2008 yılı sonuna kadar uzatmasının sektör açısından önemi göz önüne alınarak AB’nin Çin menşeli ürünlere uyguladığı kota süresinin 2008 yılı sonuna kadar devam ettirmesi yönünde Dış Ticaret Müsteşarlığınca girişimlerde bulunulmuşsa da sonuç alınamamıştır. AB Komiseri Mandelson’un politik olarak Çin’e karşı böyle bir kısıtlama uygulanmasını istememesinden dolayı, AB ile Çin arasında yapılan mutabakat çerçevesinde 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren Çin menşeli tekstil ürünlerinde 8 kategoride (4,5,6,7,20,26,31 ve 115) çift taraflı gözetim sistemine geçilmiş olup, kota kullanım oranının nispeten düşük olduğu 2 kategori (2 ve 39) gözetim dışında kalmıştır.

Çin’e önlem alınan kategoriler değer olarak AB’ne yönelik toplam tekstil ve konfeksiyon ihracatımızın yaklaşık yarısı gibi yüksek bir oranına tekabül etmektedir.³⁰

Kotaları bir yıl daha uzatma hakkına sahip olan AB, Çin’in tekstiline karşı önemli bir kalkan olarak kullandığı tekstil ürünlerine koyduğu kotalarda artık yolun sonuna geldiği 2008 yılın başında tamamen kalktı. Böylece yarattığı yoğun rekabet ile tekstil ve hazır giyim sektörlerinin korkulu rüyası olan Çin’e karşı tüm koruma kalkanları ortadan kaldırılmış ve ticaret tamamen serbestleşmiş oldu. Çin ürünlerinin AB

³⁰ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik Strateji Planları 2008 http://www.stb.gov.tr/download/basintekstil_strateji.pdf.42

pazarına serbestçe gireceği 2008 yılı, Türk hazır giyim sektörü için de rekabet edebilirlik konusunda ciddi bir sınav döneminin başlangıcı olmuştur. Bu yıldan sonra Çin malları AB ülkelerine kotasız girmeye başladı. Kotaların kalkmasına karşın ülkelerin de kendi içlerinde çeşitli önlemler almaları mümkün. Bu amaçla hareket eden Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) teknik bir çalışma yaparak Türkiye'nin Çin'e uyguladığı toplam 44 kategorinin, benzer özellikler taşıyanlarını birleştirerek 20 gruba ayırttı. ve 2008 yılı sonuna kadar kotayı devam ettirdi³¹

2008 yılı sonuna kadar kotayı devam ettirdi.

2007 yılı sonrasında, AB pazarına tekstil ve konfeksiyon sektöründe kotasız olarak ihracat yapmaya başlayan Çin karşısında ülkemiz, ciddi oranda rekabet ile karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle fiyatta rekabet etmemizin oldukça güç olduğu Çin karşısında, moda marka eksenli ve katma değeri yüksek ürünler ile rekabet içinde olmanın önemi ön plana çıkmıştır.

Tablo 27 de görüldüğü gibi 2005 yılından sonra ihracatımızda artarak devam eden bir seyir izlenirken, ithalat hacmimizde ise 2005 yılı öncesine göre daha düşük oranlarda bir artış seyiri gözlenmektedir. Oysa TL'nin döviz karşısında 2005 yılı öncesine göre daha da değerlenmesi, ithalatta artışa sebep olması gerekirdi. İthalattaki bu düşük oranlı artışı 2005 yılı sonrasında ithalata konan kota ve anti damping gibi kısıtlayıcı ithalat engellerinde kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yine değerlendirilen kura ve aynı zamanda Çin'in dünya pazarına girişine rağmen İhracatımızın artış göstermesi, hem genel ihracat açısından hem de sektörel anlamda Türkiye'nin Dünya pazarında ciddi bir güç olarak varlık gösterdiğinin kanıtıdır.

Türk Tekstil ve konfeksiyon sektörü ise, Sektörü ciddi anlamda etkileyen Çin faktörünün yanında son yıllarda yaşanan yüksek faiz; düşük kur politikası da etkileyen önemli birer faktör olmuştur. Doların Euro karşısında değer kaybetmesi, Dolar ile ithalat yapıp EURO ülkesi olan AB ülkelerine ihracat yapan firmalar, olumlu etkilenirken, Dolar bazında ihracat yapan firmalar açısından aynı olumlu etkiden bahsetmemiz mümkün olmamaktadır.

³¹Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikasıhttp://www.tekstilisveren.org/ttsis//index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=1s.30

Her ne kadar, tekstil dahil birçok sektör Çin'in politikalarına hassas hale gelse de Türkiye, bu alanda en az risk taşıyan ülkelerden biri olmuştur. Bütün bu olumsuz etkilere rağmen Türk tekstiline yılların kazandırdığı bilgi-tecrübe ve kalitenin yani sektörel uzmanlaşma, coğrafi yakınlık, hızlı teslim sonucu ortaya koymuş olduğu güvenin pirimi ile olumsuz etkiyi azaltmıştır.

Ülkeler arasındaki ticaret hacminde her şeyden önce ülkelerin ekonomilerinin büyüklüğü belirleyici bir etkiye sahiptir. Bunun yanında coğrafi yakınlık, kültürel yakınlık ve ticari geçmiş de ticaret hacmi üzerinde etkiye sahiptir. Taşıma bir maliyet kalemi olduğundan, taşıma masraflarını azaltması nedeniyle coğrafi yakınlık ülkeler arasında ticarete belirleyici olmaktadır. Türkiye AB tarafında bu özellikler açısından tercih edebilirliğe sahip bir ülke konumundadır.

Avrupa'daki tedarikçilerin tersine Türkiye'deki üreticiler, fason üretimden entegre üretim ve paket servise yönelmiştir. Böylece müşterilerine A' dan Z' ye her türlü hizmeti veren firmalar, kaliteleri, iş süreçlerinin ve termin sürelerinin kısa olması ile rakiplerine fark atarak müşterileri için vazgeçilmez ticari partnerleri olmuşlar. Türkiye, Fas ve Tunus ile birlikte hızlı moda (fast fashion) kavramının yaygınlaştığı AB perakende piyasasının ana tedarikçiler arasında yerini almıştır.³²

³² Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikasıg/ttsis/index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=1,

Tablo27: Türkiye'nin 1980 -2008 Yıllarına Ait Başlıca Ekonomik Göstergeler

BAŞLICA EKONOMİK GÖSTERGELER															
YILLAR	DIŞ TİCARET - YILLIK (Milyon \$)						İHR / İTH	DÖVİZ PARİTE				TEFE	KPSİTE	GSMH	
	İHRACAT	Değ.%	İTHALAT	Değ.%	DENGE	HACİM	%	\$/YTL	Değ.%	EURO /YTL	Değ.%	EURO/\$	%	KUL. ORAN	Büyüme %
1980	2.910	-	7.909	-	-4.999	10.819	36,8	0,0001	-	-	-	-	94,7	55,2	-1,1
1981	4.703	61,6	8.933	13,0	-4.230	13.636	52,6	0,0001	0,0	-	-	-	25,6	56,6	4,2
1982	5.746	22,2	8.843	-1,0	-3.097	14.589	65,0	0,0002	100,0	-	-	-	24,8	59,3	4,6
1983	5.728	-0,3	9.235	4,4	-3.507	14.963	62,0	0,0002	0,0	-	-	-	40,1	60,2	3,3
1984	7.134	24,5	10.757	16,5	-3.623	17.891	66,3	0,0004	100,0	-	-	-	53,5	75,2	5,9
1985	7.958	11,6	11.343	5,5	-3.385	19.301	70,2	0,0005	25,0	-	-	-	38,2	70,3	5,1
1986	7.457	-6,3	11.105	-2,1	-3.648	18.561	67,1	0,0007	40,0	-	-	-	24,5	70,0	8,1
1987	10.190	36,7	14.158	27,5	-3.968	24.348	72,0	0,0009	28,6	-	-	-	48,9	77,5	9,8
1988	11.662	14,4	14.335	1,3	-2.673	25.997	81,4	0,0014	55,6	-	-	-	69,7	76,8	1,5
1989	11.625	-0,3	15.792	10,2	-4.167	27.417	73,6	0,0021	50,0	-	-	-	68,0	69,5	1,6
1990	12.959	11,5	22.302	41,2	-9.343	35.261	58,1	0,0026	24,3	-	-	-	49,2	74,4	9,4
1991	13.593	4,9	21.047	-5,6	-7.454	34.640	64,6	0,0042	60,2	-	-	-	59,2	75,6	0,3
1992	14.715	8,2	22.871	8,7	-8.156	37.586	64,3	0,0069	64,8	-	-	-	61,4	77,3	6,4
1993	15.345	4,3	29.428	28,7	-14.083	44.773	52,1	0,0111	60,5	-	-	-	60,3	80,5	8,1
1994	18.106	18,0	23.270	-20,9	-5.164	41.376	77,8	0,0299	169,9	-	-	-	149,6	72,9	-6,1
1995	21.637	19,5	35.709	53,5	-14.072	57.346	60,6	0,0460	53,9	-	-	-	64,9	78,5	8,0
1996	23.224	7,3	43.627	22,2	-20.402	66.851	53,2	0,0818	78,0	-	-	-	84,9	78,0	7,1
1997	26.261	13,1	48.559	11,3	-22.298	74.820	54,1	0,1528	86,8	-	-	-	91,0	79,4	8,3
1998	26.974	2,7	45.921	-5,4	-18.947	72.895	58,7	0,2622	71,6	-	-	-	54,3	76,5	3,9
1999	26.587	-1,4	40.671	-11,4	-14.084	67.258	65,4	0,4222	61,0	0,4478	-	1,06	62,9	72,4	-3,4
2000	27.775	4,5	54.503	34,0	-26.728	82.278	51,0	0,6267	48,5	0,5767	28,8	0,92	32,7	75,9	6,8
2001	31.334	12,8	41.399	-24,0	-10.065	72.733	75,7	1,2313	96,5	1,0990	90,6	0,89	88,6	70,9	-5,7
2002	36.059	15,1	51.554	24,5	-15.495	87.613	69,9	1,5131	22,9	1,4367	30,7	0,95	30,8	75,4	6,2
2003	47.253	31,0	69.340	34,5	-22.087	116.593	68,1	1,5003	-0,8	1,6934	17,9	1,13	13,9	78,4	5,3
2004	63.167	33,7	97.540	40,7	-34.373	160.707	64,8	1,4292	-4,7	1,7762	4,9	1,24	13,8	81,7	9,4
2005	73.476	16,3	116.774	19,7	-43.298	190.251	62,9	1,3473	-5,7	1,6776	-5,6	1,25	2,7	80,7	8,4
2006	85.535	16,4	139.576	19,5	-54.041	225.111	61,3	1,4380	6,7	1,8087	7,8	1,26	11,6	81,7	6,9
2007	107.272	25,4	170.063	21,8	-62.791	277.334	63,1	1,3078	-9,1	1,7868	-1,2	1,37	5,9	81,1	4,7
2008	132.027	23,1	201.964	18,8	-69.936	333.991	65,4	1,2992	-0,7	1,9049	6,6	1,47	8,1	64,7	1,1

Kaynak: DTM Başlıca Ekonomik Göstergeler

2005 Sonrası Ülkemizce Çin'e Karşı Alınan Önlemler

Miktar Kısıtlamaları:

2005 yılı başında dünyada tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında uygulanan kotaların kalkmasının ardından, 9/1/2005 tarihli ve 25695 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Belirli Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerine İlişkin 2005/5 sayılı Tebliğ ile Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) menşeli 42 kategoride yer alan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatında miktar kısıtlaması uygulanmıştır. Söz konusu uygulama ÇHC’nin Dünya Ticaret Örgütü’ne Katılımına İlişkin Çalışma Grubu Raporu’nun tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatına ilişkin 242. paragrafı hükümleri çerçevesinde yürürlüğe konulmuştur. Anılan 242. paragraf hükümleri çerçevesinde, ÇHC menşeli tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatında miktar kısıtlaması uygulanmasına 2007 yılı sonuna kadar olanak sağlanmaktadır. Bu kapsamda, ÇHC menşeli 44 kategoride yer alan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatında 2006 ve 2007 yıllarında da miktar kısıtlaması uygulanmıştır.

2008 yılında da ÇHC menşeli bazı tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatında miktar kısıtlaması uygulanmasına ilişkin Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerine İlişkin 2007/6 sayılı Tebliğ 28/12/2007 tarihli ve 26740 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu tekstil ve konfeksiyon ürünleri için ürün grupları bazında kota seviyeleri belirlenmiş ve her bir grup için belirlenen kota, serbest ve geleneksel bölüm olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Serbest bölümden dağıtılacak kotalardan tüm ithalatçılar yararlanabilecek iken, geleneksel bölüme ayrılan kotalarda ithalatçıların çalıştırdığı işçi sayısı, vergi durumu ve ithalat ile ihracat performansları dikkate alınarak kota dağıtımı yapılmaktadır. Tebliğ çerçevesinde kotaların dağıtımı ve yönetimi hususunda İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri görevlendirilmiştir. Öte yandan, Anılan Tebliğ’de Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ 15/03/2008 tarihli ve 26817 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu değişiklik ile “ipekten örme ve dokuma eşya” Türkiye’de yeterli miktarda üretiminin olmamasından dolayı kota kapsamından çıkarılmıştır.

Kayda Alma Uygulaması:

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 31/12/2004 tarihli ve 25687 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Kayda Alınmasına İlişkin 2004/23 sayılı Tebliğ çerçevesinde, kategoride yer alan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatının kayda alınmasına karar verilmiştir. Anılan uygulama, 1 Ocak 2005 tarihinde miktar kısıtlamalarının kalkmasıyla oluşan piyasa koşullarının yerli sanayimize muhtemel etkilerinin yakından izlenmesini teminen başlatılmıştır.

2004/23 sayılı Tebliğ ile 57 kategoride yer alan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatı ülke ayrımı gözetilmeksizin kayda alınmıştır. Tebliğ kapsamı ürünleri ithal etmek isteyen ithalatçıların gerçekleştirecekleri ithalata ilişkin bilgileri ithalattan önce Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yetkilendirilen ve tebliğ’de ilan edilen kayıt merkezlerine (İTKİB’in koordinatörlüğünde toplam 7 ihracatçı birliği) kaydettirmeleri gerekmektedir. Kayda alınan tekstil ve konfeksiyon ürünleri 2005 yılında 58 kategoriye, 31/12/2005 tarihli ve 26040 sayılı 2. mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan Tekstil ve Konfeksiyon İthalatının Kayda Alınmasına İlişkin 2006/21 sayılı Tebliğ ile kayda alınan tekstil ve konfeksiyon ürünleri 61 kategoriye çıkartılmıştır.

Ayrıca, deri ve kürk giyim eşyası ithalatı 2006/24 sayılı Tebliğ kapsamında kayda alınmış, söz konusu uygulamaya 2007/23 sayılı Tebliğ kapsamında 2007 yılında da devam edilmiştir. 2009 yılında da tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatı ürün grupları bazında 2009/21 sayılı Tebliğ kapsamında, deri ve kürk giyim eşyası ithalatı ise 2009/21 sayılı Tebliğ kapsamında ülke ayrımı gözetilmeksizin kayda alınmaktadır. Kayıt sistemi 2009’da olduğu şekli ile 2010 yılında da devam etmektedir.

Kayıt belgesi düzenleme yetkisi İTKİB’in koordinatörlüğünde İhracatçı Birliklerine verilmiş olup, düzenlenmesi aşamasında ürün fiyatları dikkatle incelenmektedir. Bu mekanizma ile tekstil ve konfeksiyon ürünleri ile deri ve kürk giyim eşyası ithalatı yakından takip edilebilmekte ve oluşan yeni rekabet koşullarına yerli sanayimizin uyumunu sağlamak üzere ulusal mevzuatımız ile uluslar arası düzenlemelerin verdiği imkan çerçevesinde etkin politikalar oluşturma imkanı sağlanabilmektedir.

Dampinge Karşı Önlemler:

4412 sayılı Kanunla değişik 3577 sayılı Kanun, Karar ve Yönetmelikten oluşan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat çerçevesinde, halihazırda, tekstil ürünlerine ilişkin 30 adet dampinge karşı kesin önlem ve 3 adet önlemlerin etkisiz kılınmasına karşı önlem yürürlükte bulunmakta, ayrıca 3 adet nihai gözden geçirme soruşturması, 5 adet dumping soruşturması ise devam etmektedir. Diğer taraftan, Güney Kore, Endonezya, Hindistan, Çin Tayvan'ı, Tayland, Beyaz Rusya, Çin Halk Cumhuriyeti, Malezya, Suudi Arabistan tekstil sektöründe dampinge karşı önlem alınmış ülkeler arasında bulunmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti, Çin Tayvan'ı, Güney Kore, Malezya, Tayland, Endonezya ve Vietnam'a yönelik olarak açılmış dumping soruşturmaları sürmektedir. Alınan bu önlemlerle, tekstil sektöründe haksız rekabetten şikayetçi olan yerli üreticilerimizin özellikle uzak doğu ülkelerinden kaynaklanan haksız dış rekabetin etkilerinden korunması sağlanmıştır. Önleme ve soruşturmalara konu olan tekstil ürünleri; suni elyaf, iplikler, mensucat ve tekstil yan sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Bu çerçevede; polyesterlerden tekstürize iplikler, vulkanize edilmiş kauçuktan iplik ve ipler, dokumaya elverişli ipliklerden metalize iplikler (gipe edilmiş olsun olmasın), polyesterlerden düz iplikler (nggs-nihai gözden geçirme soruşturması) için yürürlükte olan dumping önlemleri mevcuttur. Naylon veya diğer poliamidlerden tek katının her biri 50 teksi geçmeyen tekstürize iplikler, polyesterlerden tekstürize iplikler, sentetik ve suni devamsız liflerden ipliklerde ise dumping soruşturmaları devam etmektedir³³.

Pamuk ipliği için AB dışında yapılan ithalatlarda ek mali yükümlülük getirilmiştir.

3.2.3.3 Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçısı Ülkelerin Çin Karşısında Durumu

En büyük pazarlar olan AB ve ABD yanında tekstil ve hazır giyim ihracatçısı gelişmekte olan ülkeler kotaların kalkması sürecinde başta Çin olmak üzere diğer ucuz emek gücüne sahip ülkelere kaynaklanan rekabetten etkilenmekte ve değişen şartlara

³³ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine yönelik Strateji Planları 2008 http://www.stb.gov.tr/download/basintekstil_strateji.pdf s.44

uyum için farklı uygulamalar yürütmektedirler. Genel olarak tüm ülkeler katma değeri yüksek üretime yönelmeyi ve markalaşmayı amaçlasa da bunda önemli ölçüde başarılı olabilen ülke yoktur. Tekstil üretimi zayıf olan ve sadece ithal kumaş kullanarak hazır giyim ihracatına yönelmiş ülkeler kotaların kalkmasından çok daha olumsuz etkilenmektedir. Pazara yakınlık bu sektörde rekabet avantajı sağlasa da pazara yakın olduğu halde tekstil üretim kapasitesi sınırlı olan ve ihracatı ağırlıklı olarak hazır giyim ürünlerinden oluşan Romanya, Fas, Tunus, Meksika, Orta Amerika Ülkeleri yeni rekabet şartlarından olumsuz etkilenmekte, bu ülkelerin ihracatları azalmaktadır.

Hindistan kotaların kalkmasından avantajlı çıkması beklenen ülkelere birisidir. Bu ülke gerek sahip olduğu ucuz işgücü, gerek yaratıcılık ve yenilikçilik becerisiyle tekstil ve hazır giyim sanayinde rekabet avantajına sahiptir. Hindistan’da önemli bir tekstil ve hazır giyim üretim kapasitesi mevcuttur.

Pakistan’ın, Ocak-Mayıs 2005 döneminde tekstil ve hazır giyim ihracatı yüzde 20 artarak 3,1 milyar dolara ulaşmıştır. Bu ülke ucuz işgücüne sahip olsa da hazır giyim yerine tekstil sanayini geliştirmeye daha çok önem vermektedir. Pakistan ihracatı içinde tekstil sektörünün önemli bir payı bulunmaktadır. Bu nedenle tekstil sektörüne yönelik özel teşviklerin uygulanmaya başlanması gündemdedir.

Vietnam, henüz DTÖ üyesi olmadığı için kota uygulamasına devam edilen ülkelere birisidir. Vietnam son yıllarda hazır giyim sanayinde yüksek ihracat artışı gösteren ülkelere birisidir.

Afrika ülkeleri kotaların kalkması öncesinde başta ABD olmak üzere tercihli ticaret sisteminden istifade etmekteydi ve kota sıkıntısı nedeniyle büyük hazır giyim üreticileri üretimlerinin bir kısmını bu ülkelere de yapmaktaydı. Gerek tekstil üretiminin çok sınırlı olması gerek kotaların kalkması sonrası tercihli ticaret sisteminden doğan avantajlarının azalması nedeniyle Afrika ülkelerinin 2005 yılında ihracatları azalmaktadır.

Brezilya’da genel ekonomideki olumlu gelişmeler ve özellikle elektrik fiyatları olmak üzere üretim maliyetlerini düşürmeye yönelik yeni düzenlemeler tekstil ve hazır giyim sanayine de olumlu yansımıştır. 2005 yılının ilk ayında sektör ihracatı artmıştır.

Meksika NAFTA nedeniyle ABD pazarında önemli paya sahip olmuş iken son yıllarda artan Çin rekabeti nedeniyle ihracatı sürekli azalmaktadır. Bu azalmaya rağmen bu sektör imalat sanayi katma değeri ve istihdamı içinde önemli paya sahiptir.

Romanya, AB üyelik sürecinde hazır giyim sektörü hızla gelişen ülkelerden birisidir.

İtalyan tekstil firmalarının fason üretim için bu ülkeyi tercih etmesiyle son yıllarda hazır giyim ihracatını yüksek oranda artırmıştır. 2005 yılında bu sektörün ihracat ve istihdamında azalma görülmektedir.

3.2.4 AB ile İlişkiler

Türkiye'nin en büyük imalat sanayi ve ihracat sektörlerinden olan tekstil ve konfeksiyon sektörü, AB ile entegrasyonunu en fazla tamamlamış sektörlerden birisidir. Gümrük Birliği ile birlikte, AB'nin sektörsel kuruluşları ile ilişkilerin yoğunlaştırılmış olması bunda önemli rol oynamıştır.

AB'nin Gümrük Birliği sürecinde Türkiye'ye karşı tekstil ve konfeksiyon ticaretinde tercihli ticaret politikası uygulaması Türkiye'de sektörün bu ölçüde gelişmesinde etkili olmuştur. AB'nin Türkiye'ye karşı Gümrük Birliği öncesinde gümrük vergilerini kaldırması ve 1996 yılından itibaren kota uygulamasına da son vermesiyle Türkiye, diğer rakip ülkelere karşı bu pazarda önemli bir rekabet avantajı elde etmiştir. Bu avantajın da etkisiyle Türkiye'nin AB pazarına olan ihracatı önemli oranda artmıştır.

AB'nin kota uygulaması 2008 yılına kadar Türkiye'ye önemli bir rekabet avantajı sağlamıştır. AB'nin 2004 yılında tekstil ve hazır giyim ithalatı 69,2 milyar Euro'dur. Toplam tekstil ve hazır giyim ithalatının içinde Çin yüzde 21,6 payla birinci sırada yer alırken Türkiye yüzde 15,2 payla ikinci sıradadır.

Türkiye'nin gerek bu sektörde uzmanlaşma seviyesinin yüksekliği gerek AB pazarına coğrafi olarak yakın olması bu pazarda hızlı teslimden kaynaklanan rekabet avantajının olması, devamlı çalışılan bu pazarda bilgi birikimi ve deneyimin olması bu pazarda rekabet gücünün en azından bazı ürünlerde sürdürülmesini sağlayabilecektir. **37**

Halen sektör, AB Tekstil ve Konfeksiyon Üst Örgütü EURATEX, AIUFASS (AB Suni-Sentetik Filament İplik Kullanıcıları Birliği), EATP (AB Tekstil Polyefincileri Birliği), CIRFS (Uluslar arası Rayon ve Sentetik Elyaflar Komitesi) ve EUROCOTON (AB Pamuklu Sanayicileri Birliği) gibi AB sektörel kuruluşlarında temsil edilmektedir.

AB sektörel kuruluşlarına tam üyelik dolayısıyla, sektörümüz AB'nin sanayi ve sektörel politikalarını izleme ve sektörel menfaatler doğrultusunda yönlendirebilme potansiyeli elde etmiştir. Bununla beraber, sektör gerek AB sektörel kuruluşları gerekse Brüksel Temsilciliği aracılığıyla doğrudan AB bazlı faaliyetlerini yoğunlaştırmasına rağmen, AB karar mekanizmalarına dahil olunmaması nedeniyle çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır.

Bu problemlerden en önemlisi AB'nin son dönemde yoğunlaşan ikili tercihli ticaret ilişkileridir. AB'nin değişen dış ticaret stratejileri çerçevesinde yöneldiği ikili tercihli ticaret ilişkileri ile ilgili olarak, Türkiye tarafından aşağıdaki alternatifler çerçevesinde AB nezdinde girişimlerde bulunulabileceği düşünülmektedir.

1) 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın Ortaklık Konseyi'nde ele alınarak, değişen dünya ticaret koşulları çerçevesinde yeniden organize edilerek hem AB'nin hem de Türkiye'nin STA müzakerelerini birlikte yürütmelerinin sağlanması, Türkiye'nin bu anlaşmalarla ilgili karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması.

2) AB'nin imzaladığı STA'lardan Türkiye'nin doğrudan olarak etkilendiği göz önüne alınarak AB'nin imzaladığı STA'ların otomatik şekilde Türkiye'yi de kapsayacak şekilde yapılması. Ayrıca tekstil ve konfeksiyon sektörü açısından bakıldığında AB sanayi politikalarında tekstil ve konfeksiyon sektörü öncelikli sektörler arasında yer almamaktadır. Bu nedenle üçüncü ülkelerle ticari ilişkilerde diğer sektörler lehine sektörümüz açısında olumsuzluk yaratacak tavizler verilmektedir. AB tarafından başlatılan Ticari Korunma araçları ve Tercihli Menşe Kurallarının Basitleştirilmesine yönelik çalışmalar, üçüncü ülkelere yönelik verilen ticari tavizlerin alt yapısı niteliğindedir. Bu tavizler konusuna Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü kadar başta EURATEX olmak üzere AB sektörel kuruluşları da olumsuz yaklaşmaktadırlar. Ancak AB'nin sanayi öncelikleri tekstil ve konfeksiyon sektörünün duyarlılıkları ile

örtüşmemektedir. Bu nedenle AB ile uyum çalışmalarında Türkiye olarak sanayi önceliklerimizin gerçekçi bir şekilde tespit edilmesi, bu tespit yapılırken ülke ekonomisine en fazla katkıda bulunan tekstil ve konfeksiyon sektörünün duyarlılıklarının dikkate alınması ve çıkan sonuçlar doğrultusunda AB ile uyumlu sektörel politikaların oluşturulması gerekmektedir.³⁴

³⁴TSanayiveTicaretBakanlığı,Tekstil,Hazırgiyim,DeriveDeriürünleriSektörlerineyönelikStratejiPlanları2008http://www.stb.gov.tr/download/basintekstil_strateji.pdf s 45

4.TÜRKİYE’DE TEKSTİL SEKTÖRÜNE YÖNELİK TEŞVİK UYGULAMALARI

Teşvik ve Devlet Yardımları, Devlet tarafından Ekonomileri oluşturan sektörlerin özellikle yerel yada global kriz dönemlerde hem krize karşı direnmek, hem de uluslar arası alandaki rekabete avantajı sağlamaları için sık, sık kullanılır.

Teşvik deyimi değişik yazarlar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanabilse de genel anlamda, ülkelerin kalkınma stratejilerine ve mevcut sosyo-ekonomik ve toplumsal yapılarına bağlı olarak belirli aktivitelerin yapılmasına veya yapılmamasına özendirmek amacıyla kamu tarafından sağlanan nakdi veya gayri nakdi destekler olarak tanımlanabilir.

Bu çerçevede, yatırımların teşvikini; bölgelerarası dengesizlikleri gidermek, sermayeyi tabana yaymak, istihdamı artırmak, katma değeri yüksek ileri ve uygun teknolojilerin kullanılmasını sağlamak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak amaçlarıyla uluslararası yükümlülüklerin de dikkate alınması koşulu ile yatırımların kamu tarafından desteklenmesi olarak tanımlamak mümkündür. Tanımdan anlaşılacağı üzere, ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi anlayışı bulunmaktadır. Bu bağlamda, teşvik politikaları, ülkelerin zaman içerisindeki gelişmelerine paralel olarak, ihracata, yatırımlara, demografik yapıya vb. alanlara öncelik verilmek suretiyle değişebilmektedir. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladığı tespit ettikleri hedeflere göre değişmekle birlikte temel amaç, genel anlamda halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.

4.1 GENEL OLARAK TEŞVİK KAVRAMI VE UNSURLARI

Teşvik geniş anlamli bir sözcük olup bazen koruma, bazen vergi muafiyeti ve istisnası, bazen devlet yardımı yerine kullanılabilir. Genel olarak Teşvik, toplumsal nitelikli kaynakların, devlet eliyle, çeşitli amaçlarla özel ve/veya kamu teşebbüslerine bir karşılık mukabilinde veya karşılıksız olarak öngörülen yatırım hedefleri doğrultusunda, belirlenen sektör ya da kesimlere yapılan aynî veya nakdî yardımlardır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere teşviklerin temelinde kaynakların, devlet tarafından yapılan yardım ve

desteklerle, ekonomik açıdan daha verimli olan alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Bu durum, teşvik sisteminin kaynak dağılımını bozduğu, gelir adaletsizliğine neden olduğu şeklinde tartışmalara yol açsa da yatırımlara hız kazandırılması için böyle bir itici gücün gerekliliği açıktır. Yukarıda verilen tanımlamaları maddeler şeklinde belirtecek olursak;

- Teşvikler devlet tarafından verilir.

- Teşvikler, özel ve/veya kamu teşebbüslerine verilir.

- Teşvikler makro ve mikro ekonomik amaçlar doğrultusunda verilir. Teşvikler genel olarak üretimi destekleme ve idame amacına yöneliktir.

-Teşvikleri esasen bir tür “negatif vergi” olarak görmek mümkündür. Devlet belirli kesimleri vergiden muaf tutabilmekte, belirli kesimlere ise toplanan vergilerin bir kısmını bir karşılık mukabilinde veya karşılıksız olarak transfer edebilmektedir. Teşvikler bir tür “iktisadi gayeli transfer harcaması”dır.

- Teşvikler aynî ve/veya nakdî olarak yapılan devlet yardımlarıdır.

- Teşvikler açık ve doğrudan yapılabileceği gibi dolaylı olarak da yapılabilir. Örneğin, dış ticarete ihracatın artırılması amacı doğrultusunda devlet tarafından ihracatçılara doğrudan teşvikler (ucuz ihracat kredisi, yapılan ihracat esas alınarak prim verilmesi v.s.) verilebilir. Bu tür devlet yardımlarına Açık Teşvik veya Doğrudan Teşvik adı verilebilir.³⁵

Teşviklerle amaçlananlar, uygulanan ekonomik düzene göre değişmekle birlikte en temel hedefler, toplam yatırım hacminin arttırılması, yatırımların verimli alanlara yapılması, öz kaynakların toplam yatırımlar içindeki payının arttırılması, bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, dış rekabete dayanıklılığın arttırılması şeklinde ifade edilebilir. Teşvik; koruma, vergi muafiyet - istisnası ve devlet yardımı şeklinde olabilir.

³⁵ Can Aktan plütokrasi ve teşvik kollamacılık <http://www.canaktan.org/din-ahlakahlakyolsuzlukla-mucadele-stratejileritum-yazilartesvik-kollama.pdf>

Teşvik sisteminin hangi düzeydeki yatırımlar, hangi sahalardaki yatırımlar için uygulanacağı ve hangi miktarlardaki katkıların teşvik sayılacağı teşvik sisteminin uygulanmasındaki kritik noktalardır. Teşvik sisteminin yönelebileceği yatırımlar yeni yatırımlar, tamamlama yatırımları, yenileme yatırımları şeklinde gruplanabilir. Yatırım öncesi ya da yatırım sonrası gibi teşvik dönemleri seçilirken bir diğer önemli nokta ekonomik ve siyasi istikrardır çünkü ekonomik ve siyasi istikrarın olmadığı ekonomilerde, hangi kademede uygulanırsa uygulansın teşviklerden istenen verim alınamaz. Teşvik edilecek yatırımların seçilmesi, her ne kadar seçimler kamu ihtiyaçlarına göre yapılmaktaysa da tepki ve eleştirilere açık olması bakımından hassas bir konudur.

Çalışma konusunun Türk tekstil ve konfeksiyon sektörüne yönelik teşvikler olması nedeniyle Türkiye de diğer teşvik politikalarına ve AB teşvik sistemine genel anlamda değinilecek fakat sektörsel anlamda ihracatı teşvik uygulamalarına ağırlıklı olarak değerlendirilecektir

4.2 AVRUPA BİRLİĞİNDE TEŞVİK ANLAYIŞI

AB’de teşvikler konusunda belli bir model yoktur. Ülkelere veya sektörler göre değişik uygulamalar söz konusudur. Bununla birlikte AB sisteminin "devlet yardımları" açısından ele alındığında Dünya Ticaret Örgütü (WTO) kurallarıyla dolayısıyla yukarıda anlatılanlarla aynı paralelde olduğu gözlenmektedir. Fakat AB, uluslararası anlaşmaların taşıdığı ekonomik unsurlara ilave bazı sosyal ve siyasi unsurlar da taşımaktadır. Avrupa birliğinin teşvik politikasını şekillendiren unsurlar olarak iç pazarın hızla tamamlanması, dünya pazarıyla bütünleşme ve özel teşebbüsü ve birlik içinde yatırımları özendirecek yapısal ayarlanma politikaları ön plana çıkmaktadır. Çelişkili gibi görünen iç pazarı tamamlamak diğer yandan dünya pazarı ile bütünleşmek unsurları, devlet kaynaklı teşviklerin birlik içinde rekabeti bozması kabul edilmezken diğer yandan üçüncü ülkelere karşı ve dünya çapındaki rekabet karşısında rekabet gücünün korunması, rekabet edebilirliğin artırılması için teşviklerin öngörülmesini içerir. Bu durum, serbest dünya ticareti olgusunu olumsuz yönde etkilemektedir. Üye ülkelerde kapasite fazlalığı bulunan ve rekabetin çok yoğun olduğu büyük ölçekli endüstri gruplarına verilecek devlet yardımlarının diğer bir üye ülkedeki kapasite

kullanım oranı, istihdam gibi faktörler üzerinde olumsuz etki yaratma ihtimalinin yüksek olması da AB Komisyon'un bu konuya olumsuz yaklaşmasına sebep olmaktadır.

Avrupa Birliği'nde sanayi sektöründe 1000–1200 adet gizli devlet yardımı olduğu söylenmektedir. AB üye devletlerinin her yıl kullandıkları teşvik toplam 100 milyar dolar tahmin edilmektedir ayrıca AB bütçesinden yapılan yardım ortalama 25 milyar dolardır.³⁶

4.2.1 AB'de Teşvik Uygulama Alanları ve Finansman Araçları

- Sektörel İyileştirme Tedbirleri
- Zor Durumdaki İşletmelere Yardım Programları
- AR-GE Güçlendirme Yolları
- Bölgesel Kalkınma Politikaları
- Yatırım Teşvikleri
- İşletmeler İçin İstihdam ve Eğitim Yardımları
- Küçük ve Orta Boy İşletmelere Yardım
- Uluslararası Yatırım ve İhracatı Geliştirmeye Yönelik Yardımlar

Bu alanlarla ilgili finansman araçları ise sübvansiyonlar, borçlar, devlet garantileri, özel hisse senetleri ve vergi kolaylıklarıdır. Avrupa Birliğinde özellikle son yıllarda vergi reformlarına bağlı olarak genel yatırım ve ihracat teşvik tedbirlerinde bir azalma gözlenmektedir. Buna karşılık, çevre koruma, KOBİ'lerin desteklenmesi, AR-GE, bölgesel kalkınma gibi yardımların daha selektif alanlara kaydığı görülmektedir.

4.2.2 AB'de Teşvik Sisteminin İşleyişi

AB'de verilen devlet yardımlarına yönelik genel değerlendirme kriterleri;

* Uygunluk prensibi: Talep edilen yardımın amacına uygun olması ve bu amaca ulaşmada kullanılabilecek en uygun araç olması gerekmektedir.

* Birlik boyutu kriteri: Talep edilen yardım AB çerçevesinde değerlendirilmelidir ve Birliğin gelişimine hizmet etmesi gereklidir.

³⁶İlkay Taş, Avrupa birliğinde vergi ,teşvik uygulamaları ve uyum sorunu,Dokuz Eylül Üniversitesi, yüksek lisans tezi İzmir, 2001

* Teşvikten yaralanan işletmenin yada sektörün Birlik rekabetine uyumu ve teşvikin sınırlı bir süreyi kapsamaması gerekmektedir.

* Şeffaflık kistası: AB Komisyonu’nun yapılacak yardımların yatırım için önemini en iyi şekilde ölçebilmesi için yardımlar şeffaf ve açık olmalıdır.

* Faaliyet kistası: Rekabet üstünlüğünü kaybetmiş ve zarar eden işletmeleri ayakta tutmaya yönelik sübvansiyonlar yasaklanmıştır.

Avrupa Birliği üye ülkeleri, uygulayacakları teşviklerin miktarını, gerekçesini ve hedefini gösteren önerilerini, bir yazılı bir talep halinde Komisyon’a bildirir.

Komisyon kendisine sunulan teşvik talebini AB teşvik sistemine uygunluğu ve AB’ye bir fayda sağlayıp sağlanmadığını inceler ve bunu onaylar. Onaylanan teşvik talebi, AB Resmi Gazetesi’nde yayınlanır ve üye ülkelere serbestçe uygulanır.

AB Komisyonu, Roma Antlaşması’nın 93/1 ve 93/2 maddeleri (günümüzde 88/1ve88/2) gereği, üye devletlerde mevcut tüm yardımları, bu devletlerle işbirliği içinde sürekli inceler ve ortak pazarın gelişimi için uygun gördüğü durumlarda tavsiyelerde bulunur. Komisyon, üye devlet önerileri uygulamadığı takdirde, gerekli gördüğü tedbirleri alabilir. Komisyon incelemesini normal olarak 2 ay (en fazla 6 ay) içinde tamamlar. Komisyon yetkisini verilen yardımlarla AB rekabet ve ticaret düzeninin bozulmasını önlemek için kullanır. Komisyon kararlarına karşı başvuru organı, Adalet Divanı’dır.³⁷

4.3 TÜRKİYE’ DE TEŞVİK ANLAYIŞI VE TÜRLERİ

Ülkemizde teşvik politikalarının başlangıcı 19yy.la kadar gitmektedir Osmanlı döneminde ilk kanun 1913 yılında “Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkat” çıkarılmıştır. Bu kanun daha sonra Cumhuriyet döneminde 1923 yılında İzmir’de toplanan 1. İktisat Kongresi’nde Teşviki Sanayi Kanunu olarak günün koşullarına uyarlanarak 25 yıl uygulanmıştır. 1930’lu yıllarda temel sanayi kuruluşları kamu tarafından kurulurken,

³⁷ İlkay Taş Avrupa birliğinde vergi ,teşvik uygulamaları ve uyum sorunu,Dokuz Eylül Üniversitesi, yüksek lisans tezi İzmir, 2001

özel kesimin gelişip büyümesi için karlı yatırım ve ticari alanların yaratılması amacı ile düzenlemeler yapılmış 1950’li yıllarda liberal ekonomi politikaları çerçevesinde hem yerli girişimleri desteklenmesi hem de yabancı sermayeyi çekmek amacıyla düzenleme yapılmıştır. Daha sonra planlı dönemde ithal ikamesine dayalı sanayileşme hedeflerinin gerçekleşmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. 1980 sonrası dönemde özel kesimin ekonomide öncü rolünü üstlenerek teknoloji transferi, ilave kapasite oluşturma ve rekabet gücü kazanma amaçlarına dönük uygulanmıştır.

Özal dönemi olarak bilinen 1980–1990 yılları arasında çok geniş çaplı bir teşvik sistemi ile sanayi, turizm teknoloji ve tarım yatırımları desteklenerek bir kalkınma hamlesinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. 1990–2008 yılları arasında ise çeşit yasal düzenlemeler ile farklı teşvik uygulamaları sağlanmıştır.³⁸

Ülkemizde son iki yılda yaşanan ekonomik sıkıntılar daralan piyasaların rahatlatılması ve özellikle işsizlikle mücadele çerçevesinde Ekonomi yönetiminin son dönemdeki en önemli gündem maddesi yeni teşvik sistemi oldu.

Hükümet tarafından açıklanan yeni teşvik sistemi 2009 yılından itibaren yeni veya ilave yatırımlarla istihdam oluşturan yatırımcılar belirlenen yedi ayrı destek unsuru ile teşvik kapsamından faydalanacaklar. Yeni teşvik sisteminde yer alan destek unsurları SSK prim indirimi, Kurumlar Vergisi indirimi, Çalışanların eğitim masraflarının karşılanması, Yatırım yeri tahsis, Faiz iadesi, Gümrük muafiyeti ve KDV istisnası olarak belirleniyor. Yeni teşvikler Bölgesel, sektörel ve büyük yatırımlar için uygulanacak Yeni pakette büyük projeler için özel bir teşvik programı uygulanacak Teşvik uygulamaları ile ilgili geçmiş dönemlerde kanunu düzenleme yapılırken bu kez yapılması düşünülen teşvik uygulamasında teşvikler için bir kanun çalışması yapılmayacak teşvik unsurları bakanlar kurulu kararı kapsamında uygulanacak

Uygulanmakta olan genel teşvik sistemi ve belirli dönemlerde çıkartılan kanunlarla uygulanan teşvik unsurları görülüyor ki uygulandığı dönemlerde çözümünden çok çözümsüzlük üretti ve belirli bölge ve sektörlerde önemli sorunlar doğurdu. Geçmişten ders olarak yazboz tahtasına dönen teşvik sistemimizin masa başında

³⁸ 41 M. Bahadır ALTAŞ Malatya SMMMO Başkanı, Malatya Bakış Gazetesi 23.08.2008

hazırlanan bu uygulamaların da yaşanan sıkıntılara çözüm olması bu düzenlenmeleri yasalaştıran siyasi iktidarların politikaları yönünde gelişmiştir.

Teşvikleri, türleri itibariyle “veriliş araçlarına göre teşvikler” , “amaçlarına göre teşvikler” ve “veriliş şekillerine göre teşvikler” olmak üzere üç şekilde sınıflandırmak mümkündür.

Veriliş araçlarına göre teşvikler: hedeflenen yatırımların gerçekleşmesine yönelik yapılan desteklerin kaynak araçlarına göre yapılan ayırım seklidir.

Amaçlarına göre teşvik türleri: Bu tür teşvikler çeşitli makro ve mikro ekonomik amaçlar doğrultusunda verilebilmektedir.

Veriliş şekillerine göre teşvik türleri ise aynî, nakdî, kredi, vergi, garanti ve kefalet ile fiyat teşvikleri olmak üzere başlıca altı gruba ayrılmıştır.³⁹

4.3.1 Veriliş Araçlarına Göre Teşvikler

Veriliş araçlarına göre teşvikler üç ana grupta ele alınabilir;

1-İktisadi teşvik araçları: Bu tür teşvik araçlarının kapsamına, Özel Amortisman Uygulamaları, Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimleri (Yatırım İndirimi), Gelir ve Kurumlar Vergisi Muafiyeti, Üretim Vergisi ve KDV Muafiyeti, İhracat Kredi Sigortası, İhracatta Vergi İadesi, İndirimli Navlun Tarifeleri, Yeni Pazarlar Elde Etme ve Bunlar Hakkında Düzenli Bilgi Verme gibi araçlar girmektedir.

2-Mali teşvik araçları: Bu tür teşvik araçlarının kapsamına, Bina ve Teçhizat Yatırım Sübvansiyonu, Orta ve Uzun Vadeli, Düşük Faizli Yatırım Kredileri, Özel Reeskont Kredi Faiz Oranları, Faiz ve Vergi İadeleri, Gümrük Taksitlendirilmesi , Tam ve Kısmi Gümrük Fon ve İstisnaları, Bina Vergisi İstisnaları girmektedir.

³⁹ Can Aktan plütokrazi ve teşvik kollamacılık <http://www.canaktan.org/din-ahlakahlakyolsuzlukla-mucadele-stratejileritum-yazilartesvik-kollama.pdf>

3-İdari ve teknolojik teşvik araçları: Bu tür teşvik araçlarının kapsamına ise, AR-GE Harcamaları Sübvansiyonu, Lisans ve Know -how Alma Kolaylıkları, Yabancı Teknik Personel İstihdamı, İşgücü Yetenek Kazandırma Programları, Firmalar Adına Verimlilik Arttırma Çalışmaları girmektedir.

4.3.2 Amaçlarına Göre Teşvikler

1. Yatırım teşvik amacıyla verilen teşvikler (Yatırım Teşvikleri)
2. İhracatı teşvik amacıyla verilen teşvikler (İhracat Teşvikleri)
3. Üretimin desteklenmesi ve idamesi amacıyla verilen teşvikler (Üretim Teşvikleri)
4. Uluslararası rekabet gücünü artırmak amacıyla verilen teşvikler
5. Yabancı sermayeyi özendirme amacıyla verilen teşvikler
6. Genel ekonomik kalkınma amacına yönelik teşvikler
7. Bölgesel ekonomik kalkınma amacına yönelik teşvikler
8. Yarım kalmış tesisleri ekonomiye kazandırma amacıyla verilen teşvikler
9. Girişimci riskini azaltmak amacıyla verilen teşvikler
10. Araştırma-geliştirme ve teknolojik yenilikleri geliştirmeye yönelik teşvikler
11. Çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla verilen teşvikler
12. Nitelikli işgücü oluşturulmasına yönelik teşvikler
13. Kalite geliştirme projelerine katkı amacıyla verilen teşvikler
14. Verimlilik konusundaki çabalara katkı amacıyla verilen teşvikler
15. Zor durumda bulunan özel ve/veya kamu teşebbüslerinin rehabilitasyonu için verilen teşvikler

16. Düşük kapasite ile çalışan işletmelere tam kapasite ile çalışmaları amacıyla verilen teşvikler⁴⁰

4.4 SEKTÖRDE TEŞVİK UYGULAMALARI

Dünyada ve Türkiye’de Ekonomiler, ulusal ve uluslar arası ekonomik yapıları göz önünde bulundurarak değişik teşvik uygulamaları ortaya koymaktadırlar. Türkiye’de de bu uygulamaların sayısı oldukça fazladır.

Ancak, Çalışmamız da, teşvik türleri içerisinde konumuz gereği, sadece Tekstil ve Konfeksiyon Sektör yapısına uygun nitelikte olan ve ihracatın desteklenmesi açısında kullanılan bel başlı teşvik türleri, uygulamalarına ağırlıkları dikkate alınarak ele alınmıştır.

Bu teşvik türlerini genel anlamda üç başlık altında sıralıya biliriz;

1-Yatırım Teşvik,

2-İhracat Teşvikleri,

3-İhracatta Devlet Yardımları,

Konumuz itibari ile Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne etki sağlayacak olan yukarıda sıraladığımız teşvik türlerini ayrı birer başlık altında ele aldık.

4.4.1 Yatırım Teşvik Uygulamaları

Yatırım Teşvikin amacı, tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemektir.

⁴⁰ Can Aktan plütokrazi ve teşvik kollamacılık <http://www.canaktan.org/din-ahlakahlakyolsuzlukla-mucadele-stratejileritum-yazilartesvik-kollama.pdf>

Türkiye’de 1933 yılında Tekstil Sanayi desteklenmeye ve tekstil fabrikaları Sümerbank kanalı ile işletilmeye başlanmıştır. 1950’li yıllarda ise özel tekstil sektörü devlet tarafından desteklenmeye başlamış, bu nedenle sektör yatırımları ivme kazanmıştır.

Dünyada 1980’li yıllardan itibaren yapılan büyük tekstil yatırımları sonucu ortaya çıkan kapasite fazlası, 1990’lı yıllarda yeni yatırım teşviklerin kısılması, sektör yatırımlarında büyük bir düşüş yaşanmasına neden olmuştur

Ancak Türkiye’de yatırımlar çok farklı bir seyir izlemiştir. Önceki dönemlerde 100–150 milyon dolarlık tekstil makinesi ithalatı yapılırken, 1993 yılında 1,1 milyar dolarlık yatırım gerçekleştirilmiştir. 1995’te imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması ile çok büyük beklentiler içine giren Türk Tekstil Sektöründe büyük miktarlarda tekstil makinesi ithalatı gerçekleşmiş, 1996 yılında 2,4 milyar dolara ulaşmıştır.⁴¹

1993–1997 yılları arasında plansız olarak verilen Yatırım Teşvikleri sonucu oluşan büyük karla beraber sektörde istenilen kalitede ürün alınamamış ve sonraki dönemlerde sektörde karlılık oranı düşmüştür.

Bu durum 1995 yılından sonra tespit edilerek Hazine Müsteşarlığı tarafından sektöre yönelik teşvik kısılmış ve 1999 yılında en düşük seviyeye inmiştir.

Ancak teşvikler 2000 yılında tekrar açılınca yatırımlar tekrar artış göstermiştir. 2008 yılına gelindiğinde ortaya çıkan global krizin etkisi ile yatırım teşvik belge sayısı 1999 yılları seviyesine gelmiştir.

Hükümet hem krizin etkisini hissettirmemek hem de bölgesel olarak yoğunlaşan yatırımların yurt geneline yaymak için,16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararla yeni bir Yatırım Teşvik kararı almıştır

⁴¹ Sema Mergen ve Ayşegül Müftüoğlu, Tekstil, Konfeksiyon ve Ayakkabı. Garanti Bankası, Mayıs 2004 s.9 http://download.garanti.com.tr/disticaret/cin_18052004sunum.pdf

TABLO 28: 1992–2008 YILLARINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

YIL	SEKTÖRLER	BELGE SAYISI	SABİT YATIRIM (TL)	İTHAL MAK. VE TEÇHİZAT TUTARI(\$)	İSTİHDAM (KİŞİ)
1992	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	340	42.831.654	955.621	21.725
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.002	139.783.765	2.174.125	67.046
	TÜRKİYE TOPLAMI	1.553	239.823.778	3.393.548	113.642
1993	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	743	144.457.251	2.427.175	57.617
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.082	432.072.207	5.690.329	139.710
	TÜRKİYE TOPLAMI	3.051	1.833.982.342	8.630.299	198.464
1994	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	342	111.511.330	882.881	28.053
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	874	297.173.983	2.019.959	60.463
	TÜRKİYE TOPLAMI	1.394	1.325.891.986	3.578.153	91.288
1995	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	2360	2.671.538.349	14.808.795	240.806
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	3.747	3.532.970.428	18.209.473	317.372
	TÜRKİYE TOPLAMI	4.955	4.700.475.094	20.641.241	375.160
1996	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	1124	756.350.551	3.954.413	80.709
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	3.301	2.294.380.560	9.979.525	185.975
	TÜRKİYE TOPLAMI	5.024	3.443.736.421	14.036.063	269.069
1997	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	1213	861.389.458	2.617.012	91.615
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	3.181	2.845.120.336	7.050.373	192.163
	TÜRKİYE TOPLAMI	5.144	5.445.272.112	10.496.837	334.623
1998	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	794	683.495.819	1.577.347	60.434
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.468	2.361.890.836	3.903.449	146.220
	TÜRKİYE TOPLAMI	4.291	5.039.014.954	7.278.521	284.802
1999	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	242	244.313.061	297.845	22.441
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.602	2.770.751.976	2.215.450	91.184
	TÜRKİYE TOPLAMI	2.968	7.795.647.505	4.740.682	192.689
2000	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	516	821.984.563	684.461	32.061
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.095	3.692.569.009	3.318.860	90.700
	TÜRKİYE TOPLAMI	3.521	9.351.899.794	6.492.743	186.721
2001	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	370	1.018.454.712	649.133	21.106
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.297	5.520.287.322	3.024.349	62.579
	TÜRKİYE TOPLAMI	2.155	11.229.351.341	5.374.241	106.849
2002	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	941	4.069.798.302	2.030.941	44.949
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.955	8.355.340.577	3.855.875	86.142
	TÜRKİYE TOPLAMI	3.002	14.563.819.154	5.777.436	140.838
2003	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	1217	4.207.350.517	2.746.357	55.476
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.559	10.383.812.134	5.134.468	102.057
	TÜRKİYE TOPLAMI	3.876	21.141.087.313	9.199.262	174.710
2004	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	794	3.024.804.780	1.915.007	34.721
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.558	11.486.863.920	5.480.394	98.043
	TÜRKİYE TOPLAMI	4.078	18.161.601.492	7.745.682	165.164
2005	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	558	2.021.034.792	1.235.205	25.825
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	2.305	12.340.978.585	5.317.909	90.418
	TÜRKİYE TOPLAMI	4.304	23.058.341.318	8.104.812	179.495
2006	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	358	1.801.452.245	963.176	15.817
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.614	11.730.826.176	4.766.080	61.884
	TÜRKİYE TOPLAMI	3.090	23.151.099.604	7.879.300	121.762
2007	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	395	3.307.371.988	1.935.573	24.928
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.423	12.332.093.091	5.755.982	69.227
	TÜRKİYE TOPLAMI	2.365	26.340.055.004	9.076.675	133.139
2008	TEKSTİL VE KONFEKSİYON	271	1.360.292.772	858.220	8.830
	İMALAT SEKTÖRÜ TOPLAMI	1.477	10.220.585.039	4.707.802	47.253
	TÜRKİYE TOPLAMI	2.448	28.251.559.310	10.520.139	98.371

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı <http://www.hazine.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Treasury%20Web/Statistics/Annual/VI-%20Yatirim%20Tevsik/TUGM2.xls>

Bu Karar, yerel kalkınma programlarını takip amacıyla Türkiye'yi bölgelere ayıran sistem kullanılarak Özellikle KOBİ'ler destekleneceği teşvikler 4 bölgede, çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Teşvik kapsamına alınacak iller, Sosyo-Ekonomik gelişmişlik düzeyine göre belirlenmiştir.

Bölgesel teşviklerde, yerel kalkınma programlarını takip amacıyla Türkiye'yi 4 bölgeye ayıran NUTS * (Bölgelerindeki gelir yoksulluğu oranları göstermektedir her bölge için yoksulluk oranı, ulusal yoksulluk sınırı kullanılarak hesaplanmaktadır.) sistemi kullanılarak Özellikle KOBİ'ler destekleneceği teşvikler 4 bölgede, çeşitli kategorilere ayrılacak. Teşvik kapsamına alınacak iller, Sosyo-Ekonomik gelişmişlik düzeyine göre belirlenmiştir. Bölgesel bazda 2009 yılı sonuna kadar 26 ilde kurulması planlanan Kalkınma Ajansları'nın bulunduğu iller, teşvik bölgelerinin ana arterini oluşturacak. Bölgesel ve sektörel teşvik alanına girmeyen diğer yatırımlar için ise Türkiye çapında gümrük muafiyeti ve KDV istisnası gibi mevcut uygulanmakta olan destekler devam edecek. **Tekstil sektöründe**, mevcut işletmelerin Doğu ve Güneydoğu'ya taşınmasına da teşvik verilecek, Vergi teşvikinde yatırım indirimi benzeri bir yapı esas olacak. Bu indirim kurumlar vergisi üzerinden uygulanacak, Büyük ve özelliği yatırıma büyük teşvik verilecek mevcut yatırımlar ancak ilave yatırımla yeni istihdam oluşturmaları halinde devlet desteğinden yararlanabilecek. Daha önceki uygulamalarda rekabeti bozan unsur olarak görülen Enerji teşviki yeni teşvik sisteminde yer almamıştır.

16 Temmuz 2009 tarihli ve 27290 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar kapsamında Bakanlar Kurulu tarafından oluşturulan politika çerçevesinde;

-1.bölgede Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Bursa, Eskişehir, Bilecik

-2.bölgede Aydın, Denizli, Muğla, Adana, Mersin

-3.bölgede Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak, Hayat, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kayseri, Sivas, Yozgat, Zonguldak, Karabük, Bartın, Samsun, Çorum, Tokat, Amasya, Gaziantep, Adıyaman, Kilis

-4.bölgede Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane, Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Erzurum, Erzincan, Bayburt, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan, Van, Muş, Bitlis, Hakkari

İllerimizdeki akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil yatırımları, vergi indirimi, sigorta primi, işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, faiz desteği, gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, taşınma desteği gibi çeşitli mekanizmalarla desteklenecek olup, söz konusu desteklerden akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstiller sektöründe yararlanabilmek için, 1.bölge ve 2.bölgede asgari 1 milyon TL, 3.bölge ve 4.bölgede ise 500 bin TL tutarında asgari yatırım yapılmasının öngörülmüştür.⁴²

Üretim ve yatırım ile ilgili söz konusu politika göz önüne alındığında, buna paralel olarak ihracatımızda da teknik tekstilin payının artırılması hedefine yönelik çalışmaların başlatılmasında fayda görülmektedir. Düşük maliyetle üretim yapan Çin ve Hindistan gibi ülkelerde yerleşik rakiplerinin baskısından bunalan inovasyon odaklı ve hızlı karar alıp uygulayabilen dinamik KOBİ'lerimizin devletimizin üretim politikasıyla paralel şekilde akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstiller konusunda atılım yapmalarının ülkemiz ihracatını yukarı seviyelere taşıyarak, firmalarımızın katma değeri daha yüksek ihracat yapmalarına imkan sağlayabilmektedir

4.4.1.1 Destek Unsurlarında Yararlanmak için Sabit Yatırım Tutarları ve Asgarî Kapasiteler

Yatırımın, destek unsurlarından yararlanabilmesi için asgarî sabit yatırım tutarının I inci ve II nci bölgelerde birmilyon Türk Lirası, III üncü ve IV üncü bölgelerde ise beşyüzbin Türk Lirası tutarında olması gerekir. Ancak, büyük ölçekli yatırımlar, bölgesel yatırımlar ile genel teşvik sisteminden yararlanacak yatırımların varsa ekli listelerde her bir konuya yönelik olarak belirlenen yukarıdaki tutarların üzerindeki asgarî sabit yatırım ve/veya asgarî kapasite şartlarını sağlaması gerekir.

⁴² 16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı, md 23

Finanssal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda finanssal kiralamaya konu makine ve teçhizata ait toplam tutarın her bir finanssal kiralama şirketi için asgarî ikiyüzbin Türk Lirası olması gerekir. Sadece taşınma desteklerinden yararlanacak tesisler için -Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerine- asgarî sabit yatırım tutarı aranmaz(MD.4)

4.4.1.2 Bölgeler ve Destek Unsurları

Yatırım desteklerinin uygulanması açısından 28.8.2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yer alan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması- Düzey 2 bölgeleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak tablo 29’de belirtilen dört gruba ayrılmıştır. Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları her bir il grubunun yatırım potansiyeli ve rekabet gücü dikkate alınarak Tablo 29’da gösterildiği şekilde belirlenmiştir.

Teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile aranan şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, belirtilen asgarî sabit yatırım tutarının üzerindeki tüm yatırımlar, bölgesel ayırım yapılmaksızın gümrük vergisi muafiyeti ile katma değer vergisi (KDV) istisnasından yararlanırlar.

Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar, ikinci fıkrada belirtilen destek unsurlarına ilave olarak;

- a) I inci ve II nci bölgelerde;
 - 1) Vergi indirimi,
 - 2) Sigorta primi işveren hissesi desteği,
 - 3) Yatırım yeri tahsisi,
- b) III üncü ve IV üncü bölgelerde;
 - 1) Vergi indirimi,
 - 2) Sigorta primi işveren hissesi desteği,
 - 3) Yatırım yeri tahsisi,
 - 4) Faiz desteği,

desteklerinden yararlanabilir.

- Büyük ölçekli yatırımlara;

a) Gümrük vergisi muafiyeti,

b) KDV istisnası,

c) Vergi indirimi,

ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği,

d) Yatırım yeri tahsisi,

uygulanabilir.

- Yatırımların bu Karar kapsamındaki destek unsurlarından yararlanabilmesi için, makro ekonomik programlar, arz-talep dengesi, sektörel, malî ve teknik değerlendirmeler çerçevesinde projenin uygun görülmesi ve teşvik belgesi düzenlenmesi gerekir.

- Finanssal kiralama şirketleri aracılığıyla gerçekleştirilecek yatırımlar için finanssal kiralama şirketi adına ayrı bir teşvik belgesi düzenlenmez. Yatırımcının mükellefiyetlerini yerine getirmemesi hâlinde uygulanacak olan müeyyidelerden finanssal kiralamaya konu makine ve teçhizata tekabül eden bölümü kısmen veya tamamen finanssal kiralama şirketlerine de uygulanır.

- Teşvik belgesi düzenlenmesine yönelik müracaat tarihinden önce gerçekleştirilmiş bulunan yatırım harcamaları teşvik belgesi kapsamına alınmaz.

Tablo 29: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

I.Bölge	II.Bölge	III.Bölge	IV.Bölge
TR10 İstanbul	TR22 Balıkesir Çanakkale(Bozcaada, Gökçeada hariç)	TR52 Konya Karaman	TR82 Kastamonu Çankırı Sinop
TR21 Tekirdağ Edirne Kırklareli	TR32 Aydın Denizli Muğla	TR63 Hatay Kahramanmaraş Osmaniye	TR90 Trabzon Ordu Giresun Rize Artvin Gümüşhane
TR31 İzmir	TR61 Antalya Isparta Burdur	TR71 Kırıkkale Aksaray Niğde Nevşehir Kırşehir	TRA1 Erzurum Erzincan Bayburt
TR41 Bursa Eskişehir Bilecik	TR62 Adana Mersin	TR33 Manisa Afyonkarahisar Kütahya Uşak	TRA2 Ağrı Kars Ardahan Iğdır
TR42 Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova		TR72 Kayseri Sivas Yozgat	TRB2 Van Muş Bitlis Hakkari
TR51 Ankara		TR81 Zonguldak Karabük Bartın	TRB1 Malatya Elazığ Bingöl Tunceli
		TR83 Samsun Tokat Çorum Amasya	TRC2 Şanlıurfa Diyarbakır
		TRC1 Gaziantep Adıyaman Kilis	TRC3 Mardin Batman Şırnak Siirt
			TR22Çanakkale İli Bozcaada, Gökçeada İlçeleri

Kaynak:16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı

4.4.1.3 Gümrük vergisi muafiyeti

Yatırım Teşvik belgesi kapsamı dahilinde ithali yapılacak makine ve teçhizat AB veya EFTA ülkeleri dışında üçüncü ülkelerden gelip de ithalat rejimine göre vergiye tabi ise, bu takdirde gümrük vergilerinden muaf olarak ithal edilebilmesi için Yatırım Teşvik Belgesine ek olan Global Listesi'nde yer alması ve muafiyeti belirtilmesi gerekir. Bu durumda, yatırım mallarının ithali, yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken gümrük vergisinden muaf olur.

Bu Karar uyarınca düzenlenen teşvik belgeleri kapsamında birinci fıkrada belirtilenler hariç ham madde, ara malı ve işletme malzemesi ithal edilemez. Ayrıca, binek aracı, inşaat malzemeleri, porselenden ve seramikten mamul sofa ve mutfak eşyası teşvik belgesi kapsamına alınmaz. Örnek bir tekstil firması üretimi için pamuk lifini ipliğe dönüştüren makineleri yatırım teşvik kapsamında muafiyetten yararlanırken, hammadde yada ara mal olarak kullandığı pamuk lifini, İplik veya işletme malzemesi olan aksam parçaları yatırım teşvik kapsamında ithal edemez ve Gümrük vergisinde muafiyet sağlamaz.

Eski, Kullanılmış veya Yenileştirilmiş Olarak İthal Edilebilecek Maddelere İlişkin Tebliğ hükümleri uyarınca ithali mümkün olan makine ve teçhizat (karayolu nakil vasıtaları hariç), ile Kullanılmış komple tesisin Müsteşarlıkça proje bazında yapılacak değerlendirme sonucunda uygun görülmesi hâlinde ithali, uygun görülebilir.

Ancak, Tekstil, hazır giyim ve konfeksiyon yatırımlarına yönelik teşvik belgeleri kapsamında kullanılmış makine ve teçhizat ithal edilemez ve muafiyet kapsamına alınmamaktadır. Tekstil makinelerine izin verilmemesinin nedeni olarak, Türkiye tekstil ve konfeksiyon sektörü olarak rekabet alanında kalite ve marka anlamında üstünlük sağlayacağından kullanılmış makinelerin bu kalitede zafiyet oluşturacağı tespiti ile yeni teknoloji yatırımlarına teşvik edilmesidir.

Finanssal kiralama şirketleri aracılığıyla gerçekleştirilecek yatırımlar için finanssal kiralama şirketi adına ayrı bir teşvik belgesi düzenlenmeksizin yatırımcının teşvik belgesi dikkate alınarak ithalat işlemleri yapılır. İthalat işlemleri ile ilgili olarak yatırımcı ile finanssal kiralama şirketleri müteselsilen sorumludur. Buda yatırımcı açısından hem finanssal hem de vergi giderleri açısından fayda getirmiştir.

Teşvik belgesi almak üzere müracaat edilmiş, ancak teşvik belgesine bağlanmamış yatırımlara ilişkin makine ve teçhizatın ithaline, Müsteşarlığın görüşüne istinaden Gümrük Müsteşarlığınca gümrük vergisi ile katma değer vergisinin toplam tutarı kadar teminatın alınması suretiyle müsaade edilebilir. Teminatla ithalat, bir defada verilecek teminat süresi azamî altı aydır. Teminat süresi içinde kesin ithalat için gerekli işlemler tamamlanmamış ise, süre uzatımı için Gümrük Müsteşarlığına müracaat

edilir. Teminatın başlangıç tarihi, eşyanın serbest dolaşıma giriş tarihidir. Yatırımcının, teminatın çözümü için teminat süresi içinde teşvik belgesi ve eki ithal makine ve teçhizat listesi ile birlikte Gümrük Müsteşarlığına müracaat etmesi gerekir. Aksi takdirde, teminat irat kaydedilir.(MD-6)

4.4.1.4 Katma değer vergisi istisnası

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu gereğince, teşvik belgesi kapsamında uygun görülen makine ve teçhizatın ithali ve yerli teslimleri katma değer vergisinden istisna edilir. Katma değer vergisi muafiyeti de Gümrük vergisi muafiyetinde aranan koşullar aranmakla beraber, Gümrük vergisine ek olara kullanım alanı olarak yurt içinde yani yurtiçi global listesinde yer alan makine ve teçhizat alımında KDV istinası sağlanmalıdır. Satıcı firma alıcı firma adına alınmış olan Teşvik Belgesine bağlı olan Yurtiçi makine Teçhizat global listesini maliye idaresine vererek tescil terkin işlemini yaparak işlemi sonuçlandırmaktadır.(md.7)

4.4.1.5 Faiz desteği

Faiz desteğinde de teşvikin ruhuna uygun olarak bölgesel faktör belirleyici olmuştur. Yani yatırımda bulunulacağı bölge gelişmişlik derecesi ile ters oranda faiz desteği sağlanmıştır. Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için bankalardan kullanılacak en az bir yıl vadeli kredilerin teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının yüzde yetmişine kadar olan kısmı için ödenecek faizin veya kâr payının;

III üncü bölgede yapılacak yatırımlarda Türk Lirası cinsi kredilerin üç puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerin bir puanı,

IV üncü bölgede yapılacak yatırımlarda Türk Lirası cinsi kredilerin beş puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerin iki puanı,

Müsteşarlıkça da uygun görülmesi hâlinde azamî ilk beş yıl için ödenmek kaydıyla bütçe kaynaklarından karşılanabilir.

Bir başka belirleyici faktör ise AR-GE ve Çevre Yatırımların desteklenmesi konusu olmuştur bu ikinci belirleyici faktörde bölgesel ayırma gidilmemiş bütün bölgelerde eş oranda destek sağlanmıştır.

Bölge ayırımı yapılmaksızın araştırma ve geliştirme yatırımları ile doğrudan ticarî mal üretimine yönelik olmayan, mevcut veya gerçekleştirilecek tesisin katı, sıvı veya gaz gibi atıklarının temizlenmesi veya yok edilmesine yönelik çevre yatırımlarında ise Türk Lirası cinsi kredilerin beş puanı, döviz kredileri ve dövize endeksli kredilerin iki puanı, yine Müsteşarlıkça da uygun görülmesi hâlinde azamî ilk beş yıl için ödenmek kaydıyla bütçe kaynaklarından karşılanabilir.

Proje bazında bütçe kaynaklarından karşılanabilecek yatırım kredisi için azamî faiz desteği miktarı; araştırma ve geliştirme ve çevre yatırımları için üçyüzbin Türk Lirasını, III üncü ve IV üncü bölgelerde yapılacak yatırımlar için beşyüzbin Türk Lirasını geçemez.

Faiz desteği içeren teşvik belgelerine konu yatırımlardan finanssal kiralama şirketleri aracılığıyla gerçekleştirilecek olanlar için de faiz ödemelerini içeren itfa planı yapılması kaydıyla aynı şartlarla faiz desteği öngörülebilir.

Teşvik belgesi kapsamı yatırımın başka bir yatırımcıya devredilmesi durumunda, devralan yatırımcının teşvik belgesinde faiz desteğinin öngörülmüş olması ve aracı kurumca da uygun görülmesi hâlinde, yeni yatırımcı için eski itfa planındaki vade, faiz desteği miktarı ve benzeri şartlar değiştirilmeksizin bakiye kredi için düzenlenecek yeni itfa planına göre faiz desteği ödenmesine devam edilir.

Faiz desteğine esas olan kredinin teşvik belgesi kapsamındaki harcamalar için kullandırılması gerekmektedir. Aracı kurum kanalı ile bu denetim yapılmakta olup, Kredinin amacı dışında kullanıldığının tespiti hâlinde bankaca, Müsteşarlıkça kullandırılan faiz desteği tutarına ilgili bankanın bu kapsamdaki krediye uygulanan faiz oranı uygulanmak suretiyle tespit edilecek meblağın, finanssal kiralama şirketlerince ise itfa planında belirtilen toplam faiz desteği miktarının beş iş günü içerisinde bütçeye gelir yazılmak üzere muhasebe birimi hesabına yatırılması gerekir

Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakan, bu destek değerlerini bir katına kadar artırmaya ve yüzde yetmişbeş oranında azaltmaya yetkilidir.(md.8)

4.4.1.6 Sigorta primi işveren hissesi desteği

Sigorta primi işveren hissesi desteğinde Büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel uygulama kapsamında desteklenen yatırımlardan, teşvik belgesinde kayıtlı istihdam öngörülerini ile tutarlı olmak koşulu aranmıştır, Ayrıca destekten yararlanmanın başka bir koşuluda işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermesi ve sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarın Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarı ödemiş olmasıdır.

İşveren tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi hâlinde, Hazineden Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı işverenden tahsil edilir.

Komple yeni yatırımlarda, işletmeye geçiş tarihinden itibaren, Diğer yatırım cinslerinde, yatırımın tamamlanmasını müteakip, yatırıma başlama tarihinden önceki son altı aylık dönemde Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne verilen aylık prim ve hizmet belgesinde bildirilen ortalama işçi sayısına ilave edilen, istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgarî ücrete tekabül eden kısmı aşağıda belirtilen sürelerde Hazinece karşılanmaktadır (Md.9)

İlk paragrafta bahsi edilen koşul, teşvik desteği sağlamanın yanında kayıt altına almayı sağlayarak, tahakkuk eden primlerinde tahsilinde devlete kolaylık getirmeyi planlamıştır. Şöyle ki; Yatırımcıya, eğer sen bu destekten yararlanmak istiyorsan öncelikle çalışan sayısının Sosyal güvenlik Kurumuna bildirme ve bu çalışan sayısına tekabül eden pirim borcunun hazinece karşılanmayan kısmını ödeme zorunluluğu getirilmiştir.

Tablo 30: Sigorta primi işveren hissesi desteğinin Bölge ve zaman barem aralıkları

Bölgeler	31/12/2010 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	31/12/2010 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar
I	2 yıl	-
II	3 yıl	-
III	5 yıl	3 yıl
IV	7 yıl	5 yıl

Kaynak:16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı

Sigorta primi işveren hissesi desteği Tekstil ve konfeksiyon açısında değerlendirildiğinde, mevcut yatırımlar 1 bölge ağırlıklı olmak kaydıyla gelişmiş yörelerde yoğunlukla faaliyet gösterilmektedir. Yeni yatırım teşvik sistemi, sektördeki bu yoğunluğu gelişmişlik derecesi daha düşük olan(3. ve 4. bölgeler) yörelere kaydırmak düşüncesi ile Sigorta primi işveren hissesi desteğini hem destek süresi açısında hem de yatırım süreci açında az gelişmiş bölgelerin lehine bir pozitif ayrımcılık getirmiştir.

4.4.1.7 Vergi indirimi

Büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel uygulama kapsamında gerçekleştirilen yatırımlarda, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 32/A maddesi çerçevesinde, kurumlar vergisi veya gelir vergisine uygulanacak indirim oranları ile yatırıma katkı oranları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 31: Vergi İndirimin Bölge ve Ölçek büyüklüğü bazında dağılımı (uzun süreli)

Bölgeler	Bölgesel Uygulama		Büyük Ölçekli Yatırımlar*	
	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)
I	10	25	25	25
II	15	40	30	40
III	20	60	40	60
IV	25	80	45	80

Kaynak:16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı

*Büyük ölçeli yatırım : 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunun 32/A md. Belirtilen 50 milyon TL üzerindeki yatırımlar.

Burada Yatırımcı 1. Bölgede 30.000.000 TL tutarında bir yatırım yaparsa $30.000.000 \times \%10 = 3.000.000$ TL lik Yatırım katkı oranına $\%25$ uygulandığında 750.000 TL. lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi sağlamış olur. Eğer bu yatırım 4. bölgede yapılırsa idi 6.000.000 TL lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi sağlamış olurdu.

Aynı yatırımcı yatırım oranını iki kat artırarak 60 milyon TL olarak, Büyük Ölçekli Yatırımlar kapsamında yapacak olursa 1. Bölgede sağlayacağı Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi 3.750.000 iken bu rakam 4. Bölgede 21.600.000 TL lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimine ulaşmaktadır.

Tablo 32: Vergi İndirimin Bölge ve Ölçek büyüklüğü bazında dağılımı (kısa sürede)

Bölgeler	Bölgesel Uygulama		Büyük Ölçekli Yatırımlar	
	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)
I	20	50	30	50
II	30	60	40	60
III	40	80	50	80
IV	60	90	70	90

Ancak, teşvik belgesi kapsamında 31/12/2010 tarihine kadar yatırıma başlanması hâlinde tablo 32’de belirtilen indirim oranları ile yatırıma katkı oranları uygulanır.

Yukarıda verdiğimiz yatırım tutarları örnekleriyle aynı Yatırımcı 31/12/2010 kadar yatırıma başlayacak şekilde yapacak olursa; 1. bölgede 30.000.000 TL tutarında bir yatırım yaparsa $30.000.000 \times \%20 = 6.000.000$ TL lik Yatırım katkı oranına $\%50$ uygulandığında 3.000.000 TL. lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi sağlamış olur. Eğer bu yatırım 4. bölgede yapılırsa idi 16.200.000 TL lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi sağlamış olurdu.

Aynı yatırımcı 31/12/2010 kadar yatırıma başlayacak şekilde; yatırım oranını iki kat artırarak 60 milyon TL olarak, Büyük Ölçekli Yatırımlar kapsamında yapacak olursa 1. Bölgede sağlayacağı Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimi 9.000.000 iken bu rakam 4. Bölgede 37.800.000 TL lik Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirimine ulaşmaktadır.

İndirilen kurumlar vergisi veya gelir vergisi tutarı yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli vergi uygulamasına devam edilir.

Arazi, arsa, royalti, yedek parça ve amortismanı tâbi olmayan diğer harcamalar indirimli vergi uygulamasından yararlanamaz.

5520 sayılı Kanun gereği finans ve sigortacılık konularında faaliyet gösteren kurumlar ve iş ortaklıkları ile 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar, indirimli kurumlar vergisi veya gelir vergisi uygulamasından yararlanamaz.

4.4.1.8 Yatırım yeri tahsisi

Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Müsteşarlıkça teşvik belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar ile bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için yatırım yeri tahsisi öngörülmüştür.

Ancak yatırım yeri desteği teşvik in esasına uygun olarak yatırım türünün ve büyüklüğüne bağlı olarak önerilen bölgelere yapılması koşuluyla yapılmaktadır. Bir başka ifade ile Tekstil ve konfeksiyon üretimi için üretim yeri olarak öngörülme 1. bölge kapsamında yer alan İstanbul'da küçük ölçekli bir yatırım yapacaksa bu teşvik desteğinden yararlanamaz. Md.11

4.4.1.9 Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerine taşınma desteği

Tekstil, konfeksiyon ve hazır giyim, deri ve deri mamulleri sektörlerinde I inci ve II nci bölgelerdeki illerde faaliyette bulunan işletmelerin IV üncü bölgedeki illere 31/12/2010 tarihine kadar bütünüyle taşınması ve en az elli kişilik istihdam sağlanması hâlinde bu tesisler için;

-kurumlar vergisi veya gelir vergisi beş yıl süreyle yüzde yetmişbeş oranında indirimli olarak uygulanır,

-Bu Kararda belirtilen esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir,

-Çalışanların asgarî ücrete tekabül eden sigorta primi işveren hissesinin tamamı taşınma tarihinden itibaren beş yıl süre ile bütçeden karşılanır.

-Tesislerin taşınma işleminin 2009 yılı sonuna kadar tamamlanması hâlinde taşınma giderleri bütçeden karşılanabilir.

-İndirimli oranlar stopaj suretiyle yapılan vergilendirmede uygulanmaz.md.12

Burada Türkiye'nin lokomotif gücü konumunda olan Tekstil ve konfeksiyon sektörüne, son yıllarda Çin ve uzak doğu ülkeleri karşısında yaşadığı maliyet rekabeti sıkıntısını hem dengelemek hemde Türkiye'nin gelişmiş olan yörelerinden kurulu olan tesislerin az gelişmiş yörelere kaydırmaktır.

Böylece, az gelişmiş yörelerde fazlaca olan emek gücünü düşük maliyet avantajını sağlamakla Sektörün maliyet rekabeti gücünü artırmıştır.

Diğer yandan, ucuz emek amacıyla yurtdışına (Mısır-Tunus-Fas-Ürdün gibi ülkelere özellikle son yıllarda rekabet koşullarını sağlamak amaçlı büyük oranda yatırım transferleri olmuştur.) kaçmış yerli Tekstil ve konfeksiyon üreticisi içinde bir geri dönüş çağrısı olması açısında oldukça önemlidir.

Ancak,Tekstil sektöründe;

- K t l  pamuk işleme yatırımları, sentetik elyaf ve sentetik iplik üretimine yönelik komple yeni, tevsii, entegrasyon cinsindeki yatırımlar teşvik edilmemiştir.

-iplik ve dokuma (y n ipliği, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamı - r lmemi  kumaş, çuval hariç) konularında ise sadece modernizasyon cinsindeki yatırımlar teşvik edilmiştir.

Bu  ekli ile tekstil, hazır giyim, konfeksiyon ve deri sektörlerini kapsayan değişim dönüşüm ve destek eylem planını olumlu karşılanabileceği, ancak destek paketinin uzun vadeli olmasının ve sektör adına kısa vadeli endişeleri gidermeyecektir.

Hazır giyimin uzun vadeli bir planlamaya ihtiya ı olduğu muhakkak. Fakat o uzun vadeyi görebilmesi için hayatta ve ayakta kalması gerekiyor. Bunun içinse çok acil kısa vadeli müdahalelere ihtiya ı vardır..

Teşvik yasasının uygulanması için belirlenen süre de sektörün taşınması koşulu ile desteklenmesi, ekonominin gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Bir biçimde fabrikasını ta ıyanların kar ıla acağı çok ciddi bir istihdam sorunu söz konusudur. Fast fashion üretme noktasına gelmiş, tasarım ve kalite merkezli rekabet eden bir hazır giyim sektörünün taşındığı yerde kendisine hazır yeti mi  eleman bulmasını beklemek hayalcilik olur. Bu altyapının kurulması en az iki senedir. Bu bile ba lı başına büyük bir maliyettir.

Ayrıca hazırlanan bu teşvik yasasının sektöre beklenen faydayı sağlayabilmesi için öncelikle düşük kur yüksek faiz sisteminin gözden geçirilmesi gerekiyor. Teşvik yasasının dışında döviz kurunun man pilasyondan kurtarılarak gerçek seviyesine getirilmesinin de ülke ekonomisine ve ihracat ya verilecek en büyük destek olacaktır.

Diğer bir acil önlem olarak da SSK prim ve enerji maliyetlerine sağlanacak desteklerin önünde hiçbir yasal engel yoktur. Herhangi bir kriter koymaksızın, üretim ve ihracat yapan, istihdam sağlayan firmaların tamamına bugünden ba layarak iki sene boyunca bu destek ve istisnaların sağlanmasıdır.

4.4.2 İhracat Teşvik Uygulamaları

Yeryüzünde yaşanan gelişmelere bakıldığında, Uluslar arası ekonomiler gün geçtikçe daha fazla birbirine bağımlı olma özelliğini taşımaktadır. Bilişim, iletişim, ulaşım teknolojileri ile beraber sermaye hareketlerinde yaşanan gelişmeler ile global ekonomi kapsamında ulusal gümrük duvarlarının giderek kaldırılmasına yönelik ortaya konulan uluslararası nitelikteki anlaşmalar ile, ulusal ekonomiler kabuk kırarak uluslar arası ekonomi yörüngesinde kapsam alanını genişlemektedir. Aynı zamanda Uluslar arası sermaye hareketleri ile mali piyasalarında liberasyonunun gerçekleştirilmesi yönünde kat edilen mesafe çerçevesinde, mal ve hizmetlere ilaveten, sermayenin kısmi de olsa serbest dolaşımının sağlanması, uluslararası ekonomilerin birbirine daha fazla bağımlı olması sonucu ortaya çıkarmıştır.

Bütün bu gelişmeler, bir taraftan uluslararası piyasalarda firmalar arası rekabeti yoğunlaştırırken, diğer taraftan firmaların bu pazarlarda mevcut ucuz hammadde, işçilik ve fon kaynaklarından yararlanma seçeneğini gündeme getirmiştir. Dolayısıyla, firmalar ulusal kaynaklara bağımlı olmaktan kurtarılmış olup, gereksinim duyduğu niteliklerde mal, hizmet ve sermayeyi göreceli olarak daha uygun koşullarda temin edebileceği pazarlara yönelebileme imkanına kavuşturulmuştur.

Uluslararası ekonomi ve ticaret alanlarındaki diğer bir gelişme ise; rekabetin korunması amacıyla nakit ödemeler şeklindeki doğrudan devlet yardımlarının giderek azaltılmasına yönelik, dünya ülkelerinin çoğunluğunun katıldığı uluslararası anlaşmaların imzalanmış olmasıdır. Firmalara rekabet gücü kazandırılması amacıyla doğrudan teşvik sağlayan ülkelerin karşılaşmış olduğu anti-damping ve telafi edici vergilerin aktif ve yaygın olarak kullanılması ve bu ülkelerin Dünya Ticaret Örgütü'nce yakından izlenmesi ve denetlenmesi, ülkeleri, firmalar üzerindeki yükleri azaltarak uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandıracak yeni yöntem ve tekniklerin kullanılmasına yöneltmiştir.

Söz konusu gelişmeler ve uluslararası anlaşmalar, bir taraftan ülkemize ve ülkemiz ekonomisinin aktörlerine bir takım sorumluluklar yüklerken, diğer taraftan bu gelişmelerin sunmuş olduğu fırsatlardan nasıl yararlanabileceğimiz üzerine ekonomi yöneticilerini farklı enstrümanlar geliştirmeye zorlamaktadır.

Dolayısıyla, ülkemizin, bu gelişmelere uyumlu ve ortaya çıkan fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmaya yönelik, sıkça başvurdukları argümanların başında İhracat Teşvikler gelmektedir. Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü de, ihracatını arttırmak için bu teşviklere başvurma ihtiyacı duymaktadır. Hatta, Tekstil ve konfeksiyon sektörü ekonomide lokomotif güç olduğundan ve de içinde bulunduğu rekabet koşulları düşünüldüğünde, bu ihtiyaç daha da artmaktadır. Devlet, ihracatı canlandırmak için ihracat teşviki kararı almıştır. Bu ihracatı teşvik kararı, içinde bulunduğumuz kriz dönemlerinde başta tekstil ve konfeksiyon olmak üzere diğer imalat sektörü için neredeyse bir cankurtaran görevi görmektedir.

Günümüzde Tekstil Sektöründe uygulanmakta olan ihracat teşvik geleneği, Osmanlı Devletinden beri uygulanmaktadır.

Osmanlı'nın her geçen gün büyüyen dış borçlarını ödemedeki zorluğu, alacaklı devletleri düşündürmeye başlayınca , Osmanlı devlet yöneticileriyle beraber kısır olan ihracat gelirlerini artıma yollarını aramaya başladılar. Ve ilk Osmanlı ihracat teşvik kararı alındı.

Bu karar, Pamuğun işlenerek Pamuk ipliği olarak ihraç edenlerden ihracat gümrük resminin alınmaması kararıydı.Yani bugünde ihracat teşviklerin temelini oluşturan katma değer ihtiva eden ürünlerin teşviki mantığı yer almaktaydı.

Daha sonra alınan beş yıllık kalkınma kararlarında ihracatın artırılmasına yönelik buna benzer teşvik kararları alınmaya devam etmiştir.

4.4.2.1 Dahilde İşleme Rejimi

Ülkemiz Tekstil ve Konfeksiyon ihracatının yapısı incelendiğinde, birçok alanda yurtiçi üretimin yeterli düzeyde olmaması veya yurtiçi tedarikçi firmaların, ihracatçılarımızın ihtiyaç duyduğu ham ve yarı mamulleri istenilen nitelik, kalite ve fiyata sağlayamıyor olması, sektör ihracatını büyük ölçüde ithalata bağımlı hale getirmiştir.

Uluslararası taahhütlerimiz nedeniyle doğrudan teşviklerin uygulanamamasının bir sonucu olarak, ihracatçı firmalarımızın girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik

rekabet gücünü artırıcı yöntemlerin kullanılması, ülkemiz sektör ihracatının geliştirilmesi bakımından büyük önem kazanmıştır. Bu bağlamda Dahilde İşleme Rejimi, ülkemiz ihracatçı firmalarının dünya piyasalarında rekabet gücünün artırılması ve ihracatımızın geliştirilmesi amacıyla birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de geniş çapta uygulama alanı bulan teşvik araçlarından biri olmuştur.

Çalışmamızda, Dahilde İşleme Rejimi'nin tanımı, uluslararası boyutu, Avrupa Birliği(AB) ve ülkemizdeki uygulamaları değerlendirilmektedir.

4.4.2.1.1 Dahilde İşleme Rejimi'nin Tanımı:

Dahilde İşleme Rejimi, bir ihracatı teşvik politikası aracı olarak kullanılmaktadır; firmaların, öngörülen süre zarfında işlendikten sonra ihraç edilmesi düşünülen malların üretiminde kullanılmak üzere ihtiyaç duydukları hammadde, yardımcı madde, ara malı ve ambalaj malzemelerinin, ithalatta alınması gereken her türlü vergiden muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın, çeşitli kolaylıklar ve teşviklerden yararlanmak suretiyle temin edilmesine imkan sağlayan bir sistemdir.

İhraca konu nihai ürünün üretiminde kullanılan malların, Katma Değer Vergisi, gümrük vergileri ve varsa anti-damping vergisinden muaf olarak ithaline imkan sağlanması neticesinde, girdi maliyetleri düşürülerek, Türk ihraç ürünlerine dünya piyasalarında rekabet gücü kazandırmak, ihracatı arttırmak ve ihraç ürünlerinin pazarını genişleterek uluslararası pazarlarda firmalara rekabet gücü kazandırılması amaçlanmaktadır

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yurt dışından hammadde ve diğer girdileri ithal etmeyi düşünen firmalar, devlete karşı ihracat taahhüdünde bulunmak suretiyle, Dahilde İşleme İzin Belgesi veya Dahilde İşleme İzni almak zorundadırlar. Firmaların, vergi muafiyetleri ve diğer avantajlardan yararlanması bu belgeler sayesinde mümkün olmaktadır.

Dahilde İşleme Rejimi çerçevesinde tanınan ithal hakkının ihracatçılara sağladığı faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Girdi maliyetleri düşürülerek rekabet gücünün artırılması,
- Yurtiçi üretimi olmayan ya da yetersiz olan ham madde ve yarı mamullerin daha ucuz olarak dış kaynaklardan temin edilmesi imkanını sağlaması,
- Yurtiçinde ihracatçılara girdi sağlayan üreticilerin ürettiği malların, ihracat için gerekli kaliteye ve niteliklere sahip olmaması veya zamanında teslim edilememesi hallerinde, ihracatçı firmalara ihtiyaç duydukları malları diğer ülkelerden temin etme imkanı sağlaması,
- Yurtdışı pazarlarda mevcut talebe yönelik yeni iş ve işgücü imkanlarının yaratılması,
- Üretimin, yurtiçi tüketimin yanı sıra, uluslararası pazarlarda mevcut talebe yönelik bir boyut kazanması ile birlikte, ölçek ekonomisi yaratması,
- Tüketicilerin kullanmış oldukları nihai ürünlerin üretiminde belirli girdilere hassas olmaları halinde, bu girdilerin sağlandığı ülkelerden temin edilmesi zorunluluğuna çözüm yaratıyor olması,
- Rekabeti artırması nedeniyle yurtiçinde faaliyet gösteren firmaların kendilerini uluslararası piyasa koşullarına uyum sağlamaya zorlaması,

Dahilde işleme izin belgeleri kapsamında yararlanılabilecek destek ve avantajlar Nelerdir:

1. Üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta Gümrük Vergisi,(GV), KDV ve diğer vergilerden muafiyet,
2. AB ülkelerinden ithalde KDV, ve diğer vergilerden muafiyet,
3. Vergi, resim ve harç istisnası,
4. Kabul kredili, mal mukabili(açık hesap) ve vadeli akreditifli ödeme şekillerine göre yapılan ithalatlarda Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) muafiyeti,
5. Serbest Bölgeler üzerinden, ithalat yolu ile tedarik etmek suretiyle Türk menşeli girdilerde KDV muafiyeti
6. ihracat taahhüdünü üçüncü ülkelere yapılan ihracatla yerine getirmek koşulu ile ithalatta kota ve gözetim önlemlerinden muafiyet,
7. Dış Ticarete Standardizasyon ve Teknik Düzenlemeler mevzuatına tabi olmama,

8. İhracat sayılan satış ve teslimler ile ilgili olarak gümrük vergisi muafiyetli ithalat,
9. Eşdeğer eşya kullanımına olanak vermesi,
10. Ödenmiş vergilerin geri alınması

4.4.2.1.2 AB’de Dahilde İşleme Rejimi Uygulaması

AB’de, Dahilde İşleme Rejiminin genel esasları, 19 Ekim 1992 tarih ve L302 sayılı Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi’nde yayımlanan 12 Ekim 1992 tarih ve (EEC) 2913/92 sayılı Topluluk Gümrük Koduna ilişkin Konsey Düzenlemesinin IV. Başlık 3. bölümünün D bendinde belirlenmiştir. Bu düzenlemenin uygulama usul ve esasları ise 2 Temmuz 1993 tarih ve (EEC) 2454/93 sayılı Komisyon Uygulama Yönetmeliğinin III. Maddesinde yer alan Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri ana başlığının 3. Bölümünde açıklanmaktadır.

AB Gümrük Kodunun Dahilde İşleme Rejimi bölümünün 1. Maddesinde; Dahilde İşleme ile;

a. İhraç edilecek nihai ürünlerin üretiminde kullanılan malların Topluluk gümrük bölgesine gümrük vergilerinden muaf olarak ve Ticaret Politikası Önlemlerine tabi tutulmadan getirilmesine,

b. Nihai ürünlerin Topluluk dışına ihraç edilmesi halinde bu ürünlerin üretiminde kullanılan serbest dolaşımdaki mallara tekabül eden gümrük vergilerinin geri ödenmesine,

İmkan tanındığı ifade edilmektedir.

Topluluk ta Dahilde İşleme Rejiminden yararlanabilmenin şartları;

a. *Firmanın Topluluk bölgesinde kurulmuş olması,*

b. *İthal edilen ürünlerin ihraç mamullerinin üretiminde kullanıldığıının tespit edilebilmesi,*

c. Dahilde İşleme Rejiminin nihai ürünlerin ihracatı için avantajlı koşullar yaratması ve Topluluk üreticilerinin temel çıkarlarını olumsuz yönde etkilememesi (**ekonomik koşullar**), şeklinde sıralanmaktadır.

AB ülkelerinde Dahilde İşleme Rejimi uygulamalarında, a düzenlenen muafiyetle ithaline izin verilen malların, Topluluk üreticilerinin temel çıkarlarını olumsuz yönde etkilememesi gerektiği hususu, en önemli koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu koşullara göre, firmalar ilgili mercilere yapacakları dahilde işleme izin müracaatlarında, yapılacak işlemin Topluluk üreticilerinin temel çıkarlarını olumsuz yönde etkilemediğini gösterir bilgi ve belgeleri sunmak zorundadırlar. İhracatçı firmalar tarafından yapılan müracaata ilişkin değerlendirme ve incelemeyi yapacak mercilerin, müracaat dosyalarını ilgili mevzuat kaidelerine göre ekonomik teste tabi tutma yükümlülükleri vardır. Ekonomik koşullara ilişkin test incelemesi neticesinde, uygun görülen proje sahibi firmaların, Dahilde İşleme Rejiminden yararlanabilmelerini teminen yetkilendirilmesi mümkün olmaktadır⁴³.

4.4.2.1.3 Ülkemizde Dahilde İşleme Rejimi:

4.4.2.1.3.1 Hukuki Dayanak

Ülkemiz ile AB arasında imzalanan ve 1.1.1996 yılında yürürlüğe giren 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının gümrük hükümlerine ilişkin III. Kısımın 26. Maddesinin 1. Fıkrası; Türkiye'nin, Topluluk Gümrük Kodunu oluşturan EEC 291/92 sayılı ve 12 Ekim 1992 tarihli Konsey Yönetmeliği ile onun uygulama hükümlerini belirleyen EEC 2454/93 sayılı 2 Temmuz 1993 tarihli Komisyon yönetmeliğini temel alan konulara ait hükümleri benimsemesini hüküm altına almıştır. Söz konusu 1'inci fıkranın "***askıya alma düzenlemeleri ve ekonomik etkili gümrük rejimleri***"ni kapsayan f bendi, Dahilde İşleme Rejiminin AB ile ülkemiz arasında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Kararı ve bu kapsamda ilgili kanuni düzenlemelere istinaden yürürlüğe konulan Kararlara uygun olarak uygulanabilirliğinin esasını teşkil etmektedir.

⁴³ Ziya ALTUNYALDIZ, Feridun BAŞER, Türkiye ve Avrupa birliğinde Dahilde İşleme Uygulamaları, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü ANKARA

2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı, Yüksek Planlama Kurulu'nun 30/12/2004 tarihli ve 2004/114 sayılı Raporu üzerine, 27/6/1963 tarihli ve 261 sayılı Kanunun değişik 1 inci, 28/7/1967 tarihli ve 933 sayılı Kanunun 3/C, 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Kanunun değişik 1 inci, 14/5/1964 tarihli ve 474 sayılı Kanunun değişik 2 nci, 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Kanunun 80, 111, 115 ve 121 inci maddeleri ile 2/2/1984 tarihli ve 2976 sayılı Kanun hükümlerine göre, Bakanlar Kurulu'nca

17.1.2005 tarihinde kararlaştırılarak 27 Ocak 2005 tarih 25709 sayı ile Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan kararnamenin dayanağını oluşturan kanun hükümlerinden kısaca bahsedecek olursak; 261 sayılı Kanun ile ihraç edilen eşyanın maliyetini etkileyen vergi, resim, harç ve benzeri etkiler yaratan diğer yükümlülükler ve bunların iadesi yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Bakanlar Kurulunun bu yetkisi de, Dahilde İşleme Rejimi Kararının 5'incü madde uyarınca "İthalatta Şartlı Muafiyet Sistemi" olarak tezahür etmiştir. Burada anılan rejim kapsamında ithal edilen eşyanın işlenerek ihraç edilmesi şartına bağlı bir muafiyet söz konusu olup, aksi takdirde askıya alınan vergilerin 6183 sayılı Kanun hükümlerince geri tahsili gerekecektir.

2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun (15.02.1984 t. 18813 s. R.G.) uyarınca, ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler konulması ve kaldırılması yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir.⁴⁴

Kaynağını yukarıda bahsi edilen kanunlardan alan Dahilde işleme rejimi, günümüzde yürürlükte olan 17/1/2005 tarihli ve 2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulanma alanı bulmaktadır.

⁴⁴ Ziya ALTUNYALDIZ, Feridun BAŞER, Türkiye ve Avrupa birliğinde Dahilde İşleme Uygulamaları, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü ANKARA

4.4.2.1.3.2 Dahilde İşle Rejimi Uygulaması (İhracat Tebliğ 2006/12)⁴⁵

17/1/2005 tarihli ve 2005/8391 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Dahilde İşleme Rejimi Kararı"na istinaden dahilde işleme tedbirlerinin uygulama usul ve esaslarını belirlemek üzere hazırlanan 2006/12 İhracat Tebliğ'e göre, dahilde işleme tedbirleri iki ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan birincisi ve ülkemizde en yaygın uygulama alanı bulan **"ithalatta şartlı muafiyet sistemi"** çerçevesinde, adından da anlaşılacağı üzere; ihracatçı firmaların, dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan ve serbest dolaşımda bulunmayan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinin, Türkiye Gümrük Bölgesinde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmalarca, ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, vergisi teminata bağlanmak suretiyle ithal edilmesi ve ihracat taahhüdünün gerçekleşmesini müteakip, alınan teminatın iade edilmesidir. Diğer bir deyişle, tekstil ihraç ürünlerinin üretiminde kullanılacak ithal mallarından-pamuk, iplik, kumaş, aksesuar, v.b. gümrüklerde alınması gereken her türlü vergi teminata bağlanmakta ve taahhüt edilen nihai ürünün-iplik, kumaş, dış ve iç giysi gibi işlenmiş ürün- ihracatı gerçekleştirildikten sonra alınan teminatlar çözülmektedir.

Şartlı muafiyet sistemi kapsamında yapılacak ithalattan doğan vergi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda belirtilen esaslar çerçevesinde teminata tabidir

Ancak;

a) A sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %1'inin,

b) B sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %5'inin,

⁴⁵ 20/12/2006 tarihli ve 26382 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İhracat 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği

c) C sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmaların dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %10'unun,

d) Onaylanmış kişi statü belgesi sahibi olmayan dış ticaret sermaye şirketleri ile sektörel dış ticaret şirketlerinin belge/izin müracaat tarihinden önceki takvim yılı içerisinde gerçekleştirdikleri ihracat kadar dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %10'unun,

e) İmalatçı-ihracatçıların, belge/izin müracaat tarihinden önceki dört yıl içerisinde düzenlenmiş, ihracat taahhüdü kapatılmış, dahilde işleme izin belgeleri ve bu Kararın yayımı tarihinden sonra düzenlenen dahilde işleme izinleri kapsamında sanayi ürünleri için toplam 1 (bir) Milyon ABD Dolarından, tarım ve işlenmiş tarım ürünleri için toplam 500 (beşyüz) Bin ABD Dolarından az olmamak kaydıyla gerçekleştirdikleri ihracat kadar dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %10'unun,

f) Son üç takvim yılı itibarıyla ihracatı her bir yıl için 5 (beş) Milyon ABD Dolarını geçen veya son beş takvim yılı itibarıyla ihracatı her bir yıl için 1 (bir) Milyon ABD Dolarını geçen ihracatçıların, belge/izin müracaat tarihinden önce dört yıl içerisinde düzenlenmiş, ihracat taahhüdü kapatılmış, dahilde işleme izin belgeleri ve bu Kararın yayımı tarihinden sonra düzenlenen dahilde işleme izinleri kapsamında sanayi ürünleri için toplam 1 (bir) Milyon ABD Dolarından, tarım ve işlenmiş tarım ürünleri için toplam 500 (beşyüz) Bin ABD Dolarından az olmamak kaydıyla gerçekleştirdikleri ihracat kadar dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin %10'unun, teminat olarak yatırılması kaydıyla, gümrük idaresince ithalatın gerçekleştirilmesine izin verilir.

Dahilde İşleme Rejimi çerçevesinde yapılan ithalatların Gümrük Vergisi , KDV ve başka türlü vergisel yükümlölükler karşılığı olarak beyanname bazında verilen teminatların da firmalara bir maliyeti söz konusudur.

Örneğin; Firmalar,

- Teminat mektupları için bankalara çeşitli oranlarda komisyon ödemek,
- Teminat işlemleri için bünyelerinde fazla eleman çalıştırmak,
- Gümrük İdareleri bünyesinde bulunan Saymanlıklarda teminat mektuplarının kabul ve iade işlemleri için personel istihdam etmek zorunda kalmaktadır.

Ancak, yukarıda değindiğimiz A , B ve C statü belgelerine sahibi olan Firmalar, Gümrük Genel Tebliği (Basitleştirilmiş Usul) (Seri No: 2) (30.06.2009 t. 27274 s. R.G.) çerçevesinde eşyanın gümrük vergileri ve sair vergilerinin teminata bağlanmasını gerektiren bir gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanıma tabi tutulduğu durumlarda, bu uygulamadan yararlanacak kişi için belirlenmiş tutardaki teminatın, her işlem için ayrı ayrı teminat verilmeksizin, teminata bağlanması gereken tutardan bağımsız olarak ve herhangi bir düşün yapılmaksızın bir yıl süreyle kullanılabilme imkanı sağlayan Götürü teminat uygulaması yararlanabilmektedir.

İthalatta şartlı muafiyet sisteminin bir alt grubu olan “*eşdeğer eşya kullanımı*”nda ise, asgari 8 (sekiz)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımda bulunan malların işlenmesi sonrasında elde edilen nihai ürünlerin önce üçüncü ülkelere (AB ülkeleri hariç) ihracı gerçekleştirilmekte, daha sonra ihraç edilen ürünlerin üretiminde kullanılan mallar Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında gümrük vergisinden muaf, ancak KDV ödenmek suretiyle ithal edilebilmektedir.

Dahilde işleme tedbirlerinin ikincisi ise; “*İthalat esnasında alınan vergilerin geri ödenmesi sistemi*” olup, bu sistemin uygulama alanı kısıtlı kalmıştır. Bu sistem, dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamında serbest dolaşıma giren hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile değişmemiş eşya, ambalaj ve işletme malzemesinden elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı halinde, ithalat esnasında alınan verginin (işletme malzemesine ilişkin katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi hariç) geri ödenmesini kapsamaktadır.

Ülkemizde Dahilde İşleme Rejiminden faydalanmanın koşulları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Türkiye Gümrük Bölgesinde (serbest bölgeler hariç) yerleşik firmaların, dahilde işleme rejiminden yararlanmak için bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğ hükümleri çerçevesinde dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni almaları gerekir. Bu çerçevede ibraz edilen bilgi ve belgeler, aksi sabit oluncaya kadar doğru kabul edilir.

Dahilde işleme izin belgesine/dahilde işleme iznine ilişkin müracaat;

a) İthal eşyasının işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanıldığının tespitinin mümkün olması,

b) Türkiye Gümrük Bölgesindeki (serbest bölgeler hariç) üreticilerin temel ekonomik çıkarları ile Türk malı imajının olumsuz etkilenmemesi,

c) İşleme faaliyetinin, katma değer yaratan ve kapasite kullanımını artıran bir faaliyet olması yanında, işlem görmüş ürünün rekabet gücünü ve ihrac potansiyelini artıran koşullar yaratıyor olması,

d) Firmaların dahilde işleme izin belgeleri/dahilde işleme izinleri kapsamındaki performansları, koşulları aranmaktadır.

Belge almak için elektronik ortamda gerekli olan belgelerin önceden İhracatçı birliklerine ibraz etmek koşulu ile Dış Ticaret Müsteşarlığı(İhracat Genel Müdürlüğü)'na müracaat edilir.

Dahilde işleme izin belgesi kapsamında yapılan ithalat ve/veya yurt içi alımlar ile ilgili işlemler ve bunların finansmanı amacıyla kullanılan krediler, ihracat karşılığı yapılacak her türlü ödemeler, ihracat, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile transit ticaretle ilgili işlemler ve bu işlemler sebebiyle,

Düzenlenen kâğıtlar, banka ve sigorta muameleleri vergisinden, damga vergisi, kanunlarda yer alan vergi, resim, harçlardan müstesnadır.

Belge kapsamında ihracatta önceden ithal edilme şartı aranmaz. Önceden ihracatta yapılabilir.

Belgede kayıtlı ithal eşyaları temsilci aracılığı ile ithal edilebilir. Bunun için temsilci ile belge sahibi firma arasında ticaret kanununa göre sözleşme yapılması gerekmektedir.

Belgede ihracı taahhüt edilen eşyalar müsteşarlıktan izin alınmaksızın aracı ihracatçı tarafından da ihraç edilebilir. İhracatçı firmalar ihracı taahhüt edilen eşyanın tamamına veya bir kısmını yan sanayiciye de ürettire birler. Bunun için belgeye yan sanayicinin de kayıt ettirilmesi gerekmektedir.

Belge kapsamında en fazla FOB ihraç kıymetinin %80 ini kadar girdi kullanılabilir.

4.4.2.1.3.3 Sağlanan Avantajlar

Dahilde İşleme İzin Belgesi alan firmalara bu rejim kapsamında sağlanan avantajlar ise şu şekilde açıklanabilir.

İthal mallarının üçüncü ülkelerden getirilip, nihai ürünlerin üçüncü ülkelere ihraç edilmesi halinde “*Askıya Alma Sistemi*” çerçevesinde,

- Belge kapsamında yapılan ithalat TSE (Türk Standartları Enstitüsü) değerlendirmelerinden muaftır.
- Belge eki ithal eşya listesinde kayıtlı eşyalar yurt içindende KDV ve ÖTV ödenmeksizin de tedarik edilebilir.
- Belge kapsamında yapılan ithalatlar mal mukabili, vadeli akreditif ve kabul kredili akreditif şeklindeki ödemelerde tahsil edilen %3'lük KKDF kesintisinden (Kaynak Kullanım Destekleme Fonu) istisnadır.
- Gümrük vergisi,(vergi, resim, harç, fon ve benzeri bütün mali yükümlülükler)
- Katma değer vergisi,
- Varsa anti-damping vergisi,

Teminata bağlanmakta ve ihracatın gerçekleştirilmesi sonrasında teminatlar çözülmektedir.

İthal mallarının üçüncü ülkelerden getirilerek AB ülkelerine ihraç edilmesi halinde, AB ile ülkemiz arasında geçerli olan sanayi ürünlerindeki serbest dolaşım kuralı gereği üçüncü ülke kaynaklı ithal mallarına tekabül eden Ortak Gümrük Tarifesi oranındaki telafi edici vergi, bu ülkelere yapılan ihracat sırasında tahsil edilmektedir. Bu durumlarda, KDV, KKDF'na yapılan kesinti ve anti-damping vergisinden muafiyet sağlanmaktadır.

İthalatın AB ülkelerinden yapıp nihai ürünlerin AB ülkelerine ihraç edilmesi halinde, sadece KDV ve vadeli ithalatlarda alınan KKDF kesintisi avantajı sağlanmış olmaktadır.

4.4.2.1.3.4 Süre

Belge süresi azami 12 aydır. Pamuk işlenip iplik yapılıyorsa 6 ay, pamuk işlenip kumaş yapılıyorsa 9 ay, pamuk işlenip giysi yapılıyorsa 12 ay süre verilmektedir. Bu süre gerekli nedenler belirtilerek ihracatçı birliklerince 3 ay kadar daha uzatılabilir.

Ancak belge kapsamında gerçekleştirilen ihracat değerinin belge ihracat taahhüdü değerine oranının en az %50 olması halinde dahilde işleme izin belgesine haklı sebebe istinaden toplam 6 ayı geçmemek kaydıyla belge orijinal süresinin ½ si kadar ek süre verilebilir. Belge kapsamında yapılacak ithalat ve ihracatlar belge süresi içinde yapılması gerekmektedir.

4.4.2.1.3.5 İthalatı Koruma ve Gözetim Önlemlerine Tabi Eşya

Türkiye'nin AB den bağımsız olarak getirmiş olduğu kısıtlamalar Dahilde İşleme Rejimi kapsamında yaptığı ithalatlarda muafiyette tabidir. AB'nin getirmiş olduğu kısıtlama var ise bu kısıtlamaya tabi tekstil eşyası Türkiye'de işlendikten sonra 3. ülkeye ihracatı yapılıyorsa muaf, AB ülkelerine ihracatı yapılıyorsa muafiyet sağlamamaktadır.

Belge kapsamında ithali gözetim ve koruma önlemlerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girebilmesi için firmaların(yan sanayici ve aracı ihracatçılar dahil) bu maddeler ile ilgili olarak ithal lisanslarının ve/veya gözetim belgesinin bulunması gerekir.

Örneğin Tayvan menşeli kotaya tabi bir malzeme(kumaşı) kullanılarak imal edilen ihracı taahhüt edilen ürünün ATR belgesi eşliğinde Avrupa topluluğuna tabi bir ülkeye ihracında ithal lisansı gerekmektedir.

4.4.2.1.3.6 Telafi Edici Vergi

Belge kapsamında üçüncü ülkelerden ithal edilen Tekstil ve Konfeksiyon imalatında kullanılacak hammadde, yarı mamul ve mamul'ün ihracı taahhüt edilen ürünün bünyesinde kullanılarak üretilen ürünün Avrupa topluluğuna ATR dolaşım belgesi eşliğinde, serbest ticaret anlaşmalı ülkelere EUR-MED dolaşım sertifikası eşliğinde sevk edilmesi halinde ihraç edilen ürünün bünyesinde kullanılan girdilere tekabül eden gümrük vergisi ihraç tarihinde vergi oranı ve döviz satış kuru esas alınarak hesaplanarak gümrük idaresine telafi edici vergi olarak yatırılır. Bu vergiye ait makbuzlar kapatma esnasında ilgili ihracatçı birliklerine ibraz edilir.

Telafi edici vergi aşağıdaki gibi hesaplanır.

Örneğin koltuk kumaşı 12354 sayılı ve 16.12.2009 tarihli giriş beyannamesi ile 10.000 USD CİF kıymetinde 1000 metre miktarında metresi 10 USD dan ithal edilsin.

Bu eşyanın 500 metresi kullanılarak 100 araçlık koltuk imal edilsin ve bu eşyalar otomobil in bünyesinde kullanılarak 2542 sayılı ve 21.01.2010 tarihli ihracat beyannamesi ile Almanya'ya gönderilsin. İhraç anında ödenecek telafi edici vergi aşağıdaki gibi hesaplanır.

İhraç ürünlerinde kullanılan kumaş miktarı x Birim fiyatı(CİF) =ihraç edilen ithal girdi kumaşın kıymeti

500 metre x 10 USD (CİF)=5000 USD
İhraç tarihindeki döviz satış kurumuz 1.650.000 TL
Gümrük vergisi oranı ise %9,7 olsun

5000 USD X 1.650.000 =8.250.000.000 ihraç edilen ürünün bünyesinde kullanılan ithal kumaşın CİF kıymeti

8.250.000.000 x %9,7=800.250.000 TL ihraç anında ödenecek telafi edici vergi miktarı.

İhracatın serbest ticaret anlaşmalı ülkelere yapılması halinde telafi edici vergi ödemeyerek bu ülkeler için EURO-1 belgesi düzenlenir. Bu anlaşmalı ülkelerle yapılacak ticarete eşyanın tercihli rejimden yararlanması için eşyanın menşe ininde Türk menşe ili olması gerekmektedir.

Örneğin Çin'den ithal edilen üçüncü ülke menşe ili malzemeler kullanılarak üretilen giysinin Mısır'a EURO-1 dolaşım sertifikası eşliğinde ihracında, telafi edici vergi ödenmezken, eşyanın Mısır'dan AB ülkelerine ihracı yapılması durumunda EURO-MED düzenlenir ve yukarıdaki örnekteki gibi hesaplanacak telafi edici vergide gümrük idaresine ödenir.

Sonuç olarak serbest ticaret anlaşması yaptığımız ülkelere yapacağımız ihracatlarda EUR-1 serbest dolaşım belgesi düzenlenebilmesi yani eşyanın ilgili ülkede tüketilmesi ve eşyanın Türk menşe ili sayılabilecek işleminden geçmiş olması durumunda telafi edici verginin ödenmez. Yani, burada serbest ticaret yapılmış bir ülkede olsa üçüncü ülke olarak görülmektedir ve muafiyet uygulanmaktadır.

Ancak, eşyanın serbest ticaret anlaşması yapılan ülkeye gönderilmekle beraber, aynı eşya o ülkeden AB ülkelerine gitmesi durumu önceden bilinmesi ile düzenlenen EURO-MED ile beraber telafi edici vergi gümrük idaresine yatırılması gerekmektedir.

4.4.2.1.3.7 İhracatın Gerçekleştirilmesi

Belge kapsamında ithal edilen Tekstil malzemenin belge süresi içinde işlenmiş olarak mamul ve yarı mamul eşya bünyesinde kullanılacak şekilde ihraç edilmemiş olması halinde eşyaya ilişkin daha önce ithalat aşamasında alınmayan vergiler gecikme zammı ve 2 kat cezası ile birlikte tahsil edilir.

Belge kapsamında ithal edilen eşyaların belge süresi içinde gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgeye ihraç edilmesi durumunda bölgeye giriş tarihinden itibaren 3 ay içerisinde bölgeden ihracı gerekmektedir.

4.4.2.1.3.8 Teminatın Çözülmesi

Belge kapsamında ithal edilen eşyanın işlem gördükten sonra partiler halinde ihraç edilmesi halinde ilgili firmanın belge geçerlilik süresi içerisindeki talebi üzerine, ithalat sırasında alınan teminatlar gerçekleşen ihracata tekabül eden oranda iade edilir. Ancak iade tutarı teminatın %90'ını geçemez.

Teminatların tamamı ihracat taahhüdü kapatıldıktan sonra ilgili gümrük idarelerinden geri alınır.

4.4.2.1.3.9 Belge Kapatma Süresi

İhracat taahhüdü belgenin süresi bitiminden itibaren 3 ay içerisinde bu yazı ekinde yer alan listede kayıtlı bilgi ve belgeler ile birlikte belge ihracat taahhüdünü kapatmak üzere müracaat etmek zorundadır. Belge kapatma aşamasında firma, bir mamulün (ceket) bünyesinde kullandığı ithal eşyası olan kumaş, astar, düğme, tela, gibi girdileri sarfiyat oran ve miktarları ile ispatlamak zorundadır.

4.4.2.1.3.10 Dahilde İşleme Tedbirlerine Uyulmaması

Dahilde işleme tedbirleri dahilde işleme rejimi ve belgede belirtilen esas ve şartlara uygun olarak yerine getirmeyenlerden,

a) Belge kapsamında ithal edilen ve Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere fiilen ihracı yapıp 3 ay içinde bölgeden çıkışı gerçekleştirilmeyen eşyanın ithali esnasında alınmayan vergi,

b) Belgede kayıtlı miktarın üzerinde ithalatın yapıldığının belge ihracat taahhüdünün kapatılması esnasında tespiti halinde, bu kısma tekabül eden ithalattan doğan vergi,

c) Belge kapsamında ithal edilen eşyanın tamamı ihraç edilen mamulün bünyesinde kullanılmış olsa dahi döviz kullanım oranının %80'i geçmesi halinde, bu oranı aşan kısma tekabül eden ithalatla ilgili alınmayan vergi,

d) Belge kapsamında ithal edilen işletme malzemesinin CİF ithal tutarının, gerçekleşen FOB ihraç tutarının %2 den fazla olması halinde bu oranı aşan kısma tekabül eden ithalatla ilgili alınmayan vergi,

e) Belge iptal edilmesi halinde belge kapsamında alınmayan vergi,

İthal tarihi itibarıyla 6183 sayılı kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Ayrıca (a), (b) ve (e) bentlerinde ticaret politikası önlemlerine dair mevzuat hükümleri uygulanır.

Örneğin ithali kotaya tabi bir eşya'ya müeyyide uygulandığında bu eşya için ithal lisansının da ibraz edilmesi gerekmektedir.

4.4.2.1.3.11 Uygulama Sonuçları:

Dahilde İşleme Rejiminin ülkemiz ihracatındaki yeri ve öneminin daha iyi anlaşılması bakımından Tablo: 32 de, 1996 ve 2008 yılları itibarıyla yıllık olarak düzenlenen Dahilde İşleme İzin Belgelerinin Adedi, öngörülen ihracat, öngörülen ithalat, Döviz kullanım oranı, Kapanan Belge Adedi ve Belge kapatma oranı verilmektedir.

Tablo: 33 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008)

YIL	TÜM BELGELER				KAPALI BELGELER	ORANLAR
	Belge Adedi	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Öng. Döviz Kullanım Oranı	Belge Adedi	Belge Kapatma
	A	B	C	C/B	D	D/A
1996	2.382	8.922.490.014	5.049.825.639	%56,60	2.100	%88,16
1997	4.108	14.713.245.617	8.282.201.114	%56,29	3.620	%88,12
1998	4.119	13.747.242.067	7.853.781.762	%57,13	3.559	%86,40
1999	3.700	12.322.555.504	6.883.069.937	%55,86	3.254	%87,95
2000	3.979	14.006.871.034	8.099.520.657	%57,83	3.552	%89,27
2001	4.242	15.581.347.516	9.211.655.335	%59,12	3.872	%91,28
2002	4.174	19.102.860.998	11.809.516.931	%61,82	3.821	%91,54
2003	4.769	26.804.993.998	17.048.307.410	%63,60	4.308	%90,33
2004	4.968	34.077.148.701	22.419.335.613	%65,79	4.419	%88,95
2005	5.150	37.750.316.525	24.573.036.696	%65,09	4.110	%79,81
2006	4.461	36.799.991.506	24.529.612.454	%66,66	3.322	%74,47
2007	5.145	50.680.279.753	32.132.915.119	%63,40	3.004	%58,39
2008	5.521	60.284.150.358	38.807.953.717	%64,38	582	%10,54
TOPLAM	56.718	344.793.493.591	216.700.732.384	%62,85	43.523	%76,74

Kaynak:DTM <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=153&icerikID=54&dil=TR>

1996 yılından 2008 yılına bakarak D1 (Şartlı Muafiyet Sistemi) çerçevesinde alınan belge adedinde giderek artan bir seyirle artış görülmektedir. 2000 ila 2004 yılları arasında belge kapatma oranının en yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo: 34 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008) (Tüm Belgeler)

ALT SEKTÖR	YIL	TÜM BELGELER				KAPALI BELGELER	ORANLAR
		Belge Adedi	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Öng. Döviz Kullanım Oranı	Belge Adedi	Belge Kapatma
		A	B	C	C/B	D	D/A
Bilgisayar Yazılımı	1996-2008	3	1.560.000	1.133.600	%72,67	1	%33,33
Bitkisel Üretim	1996-2008	120	67.989.421	21.310.560	%31,34	103	%85,83
Cam	1996-2008	259	1.422.941.823	278.453.539	%19,57	209	%80,69
Çimento	1996-2008	27	207.685.374	37.057.130	%17,84	20	%74,07
Demir Çelik	1996-2008	3.262	63.366.273.794	46.154.313.309	%72,84	2.655	%81,39
Demir Dışı Metaller	1996-2008	1.281	9.715.564.684	7.010.183.301	%72,15	978	%76,35
Deri ve Kösele	1996-2008	2.203	6.174.939.264	4.028.402.474	%65,24	1.794	%81,43
Dokuma ve Giyim	1996-2008	22.562	66.188.110.859	33.918.680.140	%51,25	17.925	%79,45
Elektrikli Makinalar	1996-2008	2.001	14.556.143.692	9.616.263.845	%66,06	1.595	%79,71
Elektronik	1996-2008	1.115	24.386.603.330	19.024.790.581	%78,01	789	%70,76
Gıda ve İçki	1996-2008	10.651	27.946.993.745	15.811.199.582	%56,58	7.278	%68,33
Hayvancılık	1996-2008	4	3.948.620	1.277.845	%32,36	1	%25,00
Hizmetler-Diğerleri	1996-2008	25	20.242.874	13.588.982	%67,13	21	%84,00
İnşaat	1996-2008	5	28.713.000	3.865.018	%13,46	3	%60,00
İstihraç	1996-2008	66	83.252.654	48.152.302	%57,84	58	%87,88
İstihraç ve İşleme	1996-2008	10	13.645.434	5.226.115	%38,30	8	%80,00
İşleme	1996-2008	43	30.124.879	17.184.724	%57,04	37	%86,05
Kağıt	1996-2008	504	1.491.062.498	878.124.694	%58,89	356	%70,63
Kimya	1996-2008	2.044	9.212.877.533	5.895.261.149	%63,99	1.591	%77,84
Lastik	1996-2008	2.950	12.003.550.625	7.835.779.932	%65,28	2.294	%77,76
Madeni Eşya	1996-2008	2.349	17.930.135.688	10.826.084.967	%60,38	1.778	%75,69
Makina İmalat	1996-2008	950	3.949.272.800	2.044.191.954	%51,76	735	%77,37
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	1996-2008	81	97.808.378	58.170.153	%59,47	67	%82,72
Orman Ürünleri	1996-2008	549	1.190.270.416	685.362.855	%57,58	426	%77,60
Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	1996-2008	87	216.763.099	108.083.031	%49,86	74	%85,06
Sağlık	1996-2008	3	546.960	252.985	%46,25	2	%66,67
Seramik	1996-2008	279	2.295.630.896	798.997.524	%34,81	207	%74,19
Su Ürünleri	1996-2008	9	16.959.327	8.501.563	%50,13	9	%100,00
Taşıt Araçları	1996-2008	2.488	79.733.893.054	50.068.780.286	%62,79	1.885	%75,76
Ulaştırma	1996-2008	1	24.608	0	%0,00	1	%100,00
Diğerleri	1996-2008	787	2.439.964.262	1.502.058.244	%61,56	623	%79,16
Genel Toplam	1996-2008	56.718	344.793.493.591	216.700.732.384	%62,85	43.523	%76,74

Kaynak:DTM <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=153&icerikID=54&dil=TR>

Dahilde İşleme Rejiminin ülkemiz ihracatındaki yeri ve öneminin daha iyi anlaşılması bakımından Tablo: 32 de, 1996 ve 2008 yıllıları itibariyle sektörel olarak düzenlenen Dahilde İşleme İzin Belgelerinin verilerini incelenmesinde yarar vardır. Söz konusu yıllar aralığında alınana toplam belge sayısı 56.718 adet olup Sektörel

dağılımında 22.562 adetlik payı ile birinci sırayı, bu çalışmamızın konusu olan Tekstil ve Konfeksiyon sektörü almaktadır. Burada da görülmektedir ki Tekstil ve konfeksiyon ihracatın lokomotif rolünü oynamaya devam etmektedir.

Tablo: 35 Dahilde İşleme İzin Belgeleri - D1 (1996-2008)
(Dokuma Ve Giyim Alt Sektörü)

ALT SEKTÖR	YIL	SEKTÖRE AİT TÜM BELGELER				KAPALI BELGELER	ORANLAR
		Belge Adedi	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Öng. Döviz Kullanım Oranı	Belge Adedi	Belge Kapatma
		A	B	C	C/B	D	D/A
Dokuma ve Giyim	2008	1.867	5.562.170.677	2.905.919.294	%52,24	178	%9,53
	2007	1.766	7.106.900.304	2.967.710.741	%41,76	985	%55,78
	2006	1.553	5.057.016.834	2.545.765.736	%50,34	1.128	%72,63
	2005	1.731	6.087.961.671	3.334.954.050	%54,78	1.396	%80,65
	2004	1.814	6.033.056.228	3.351.888.122	%55,56	1.649	%90,90
	2003	1.932	5.867.217.823	3.158.678.892	%53,84	1.772	%91,72
	2002	1.717	4.650.738.493	2.511.430.222	%54,00	1.603	%93,36
	2001	1.858	4.295.840.410	2.141.793.859	%49,86	1.713	%92,20
	2000	1.831	4.603.486.603	2.369.242.523	%51,47	1.690	%92,30
	1999	1.746	4.200.894.778	2.157.083.758	%51,35	1.568	%89,81
	1998	1.901	4.985.001.996	2.521.617.721	%50,58	1.692	%89,01
	1997	1.838	5.150.990.120	2.636.459.492	%51,18	1.654	%89,99
	1996	1.008	2.586.834.922	1.316.135.731	%50,88	897	%88,99
Toplam		22.562	66.188.110.859	33.918.680.140	%51,25	17.925	%79,45

Kaynak:DTM <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=153&icerikID=54&dil=TR>

Yine 1996-2008 yılları itibariyle bakıldığında Tekstil ve Konfeksiyon Sektöründe Dahilde İşleme Belgesi rağbet gören bir ihracat Teşviki olarak kullanılmıştır. Bunun nedeni ise; Ülkemizdeki yurtiçi üretimin birçok hammadde ve yarı mamul yetersiz ve fiyat- maliyet bazında istenilen düzeyde olmayışıdır.

Dahilde İşleme Rejiminin ülkemiz uygulamalarında sektörler itibariyle bir kısıtlama getirilmemiş ve uygulamanın daha liberal olması sağlanarak, yurtdışı ucuz hammadde kaynaklarından ihracatçının azami derecede istifade etmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu nedenle, ülkemizde düzenlenen Dahilde İşleme İzin Belgesi sayısı ile

bu Rejimden faydalanan firma sayısının yüksek olduğu gözlenmektedir. Buna ilaveten, ülkemizde finansman maliyetlerinin göreceli olarak yüksek oluşu da, birçok ihracatçı firmayı Dahilde İşleme İzin Belgesi kullanmaya yöneltmiştir. Ülkemiz ile AB arasında gümrük birliği tesis edilmesine rağmen, AB’den ithal edilerek işlenen ve elde edilen nihai ürünlerin tekrar AB’ye ihraç edilmesi de Dahilde İşleme Rejimi kapsamına alınmıştır. Örneğin, %3’lük KKDF kesintisi ile Katma Değer Vergisinin getirdiği mali yüklerden kurtulmak amacıyla firmalar, AB ülkelerinden ithal edilip işlendikten sonra yine AB’ye ihraç edilen ürünlerde de dahilde işleme izin belgesi kullanmaktadırlar.

Uluslararası taahhütlerimizden dolayı en etkin ihracatı teşvik unsurlarından birisi olarak kalan Dahilde İşleme Rejimi, uluslararası ve ulusal düzeydeki genel ekonomik gelişmeleri, madde politikaları ve ekonomik büyüklükler olarak izlemesi neticesinde oluşturduğu bilgi birikimi ve yetişmiş uzman kadrosu ile, ülkemiz üretimi ve ticaret politikalarını da içeren madde politikaları ile eşgüdüm içerisinde, Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürütölmektedir. Dahilde İşleme Rejimi uygulama sonuçlarına ilişkin yukarıda verilen tablolarda da göröleceği üzere, bugüne kadar ülkemizde yapılan uygulamanın başarılı sonuçlar verdiği ortaya çıkmaktadır.

Dahilde İşleme Rejiminin eleştiri alan yönleri ise;

- Kamu gelirlerinin bir kısmından vazgeçiliyor olması,
- Yerli ham madde ve ara malı üreten firmaların, bu ürünlerine yönelik ülke içi talebin daralması nedeniyle zor durumda kalmaları,

Şeklinde sıralanabilir.

Dahilde İşleme Rejimi, yukarıda sıralanan faydaları ve eleştiri alan yönlerinden de anlaşılacağı üzere, ihracat, ithalat, yurtiçi üretim ve kamu gelirleri gibi ekonominin birçok sektörü üzerinde makro ve mikro düzeyde doğrudan etkileri ve sonuçları bulunan bir sistem olma özelliğine sahiptir. Dahilde İşleme Rejimi, ulusal ekonomiler üzerine yapmış olduğu çok çeşitli etki ve sonuçları nedeniyle, “ekonomik etkili gümrük rejimleri” arasında yer almaktadır.

4.4.2.2 Hariçte İşleme Rejimi

Hariçte İşleme Rejimi (HİR), Dâhilde İşleme Rejimi (DİR) gibi devletin ihracata tanıdığı teşviklerden biridir. Bu yöntemde, normal yoldan ithalatı yapılarak serbest dolaşıma girmiş malların Türkiye'den üçüncü ülkelere, geçici ihracına izin verilir.

HİR'de teşvik unsuru, geçici olarak ihraç edilen mala tekrar yurda girişinde ithalden alınan vergilerden kısmen veya tamamen muafiyet tanınmasıdır.

4.4.2.2.1 Hukuki Dayanak

Hariçte İşleme Rejimi Kararı'nın yürürlüğe konulması; Yüksek Planlama Kurulunun 28.2.2007 tarihli ve 2007/5 sayılı Raporu üzerine, 28.7.1967 tarihli ve 933 sayılı Kanunun 3/C, 20.2.1930 tarihli ve 1567 sayılı Kanunun 1 inci, 14.5.1964 tarihli ve 474 sayılı Kanunun 2 nci, 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Kanunun 80, 138 ve 139 uncu maddeleri ile 2.2.1984 tarihli ve 2976 sayılı Kanun hükümlerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 15.3.2007 tarihinde 2007/11864 sayı ile kararlaştırılmıştır.

4.4.2.2.2 Hariçte İşleme Rejiminin Amacı

Hariçte işleme Rejimi, serbest dolaşımdaki eşyanın işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak ihraç edilmesi ve işlem görmüş ürünün tam veya kısmi muafiyetten yararlanarak serbest dolaşıma girmesinin sağlanması ile ithal edilen işlem görmüş ürünlerin aynısını veya benzerini üreten Türkiye'deki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesi kaydıyla ihraç eşyasının satışının teşvikini amaçlamaktadır

4.4.2.2.3 Hariçte işleme faaliyeti

Hariçte işleme faaliyeti; serbest dolaşımda bulunan eşyanın daha ileri safhada işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesi ve bu faaliyetler sonucunda elde edilen ürünlerin, gümrük vergilerinden tam veya kısmi muafiyet uygulanmak suretiyle ve ikili veya çok taraflı ticaret anlaşmaları çerçevesinde bazı işlem görmüş ürünler için

konulmuş veya konulacak olan gümrük vergisi muafiyeti içeren hükümler saklı kalmak kaydıyla, yeniden serbest dolaşıma girmesi ve standart değişim sistemi kapsamında ithali ile ilgili faaliyetleri kapsar.

Serbest bölgedeki işleme faaliyetinde üçüncü ülke menşeli girdiler kullanılan ürünlerin ithalinde, söz konusu girdilere ait gümrük vergileri mevcut tarifeye göre ödenir.

Hariçte işleme faaliyetinden yararlanmak için; Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan hariçte işleme izin belgesi almak gerekir.

4.4.2.2.4 Hariçte işleme rejimi uygulanmayacak haller

Hariçte işleme rejimi; Bazı hallerde HİR rejimi uygulanamaz.

a) Ödenmiş ithal vergilerinin geri ödenmesine veya alınmış teminatın çözülmesine yol açan geçici ihracat

b) Nihai kullanımlarından dolayı tam muafiyet tanınarak serbest dolaşıma giren mallar

c) Vergi iadesini gerektiren veya ihracı nedeniyle tarım politikası çerçevesinde vergi iadesi dışında başkaca bir malî avantaj sağlanan eşyalar bunlardandır.

4.4.2.2.5 Hariçte İşleme Rejimi Müracaatı ve Şartları

Hariçte işleme faaliyetinden yararlanmak için;

a) Hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemelerinin daha ileri bir düzeyde işlem görmek üzere Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilmek istenmesi halinde, bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğde belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte hariçte işleme izin belgesi almak üzere Müsteşarlığa,

b) Maden cevheri ve konsantrelerinin izabe edilmesi ve işlenmesi ile kıymetli maden ve taşların işlenmesi amacıyla Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilmek istenmesi halinde, bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğde

belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte hariçte işleme izni almak üzere maden ihracatçı birliklerinin bağlı olduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliklerine,

c) Tamirat amaçlı, garanti hükümleri uyarınca veya bir imalat hatası nedeniyle Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilen eşyanın ve/veya bu eşyanın ihracından önce ikame ürünün ithalatı için Gümrük Müsteşarlığı'na müracaat edilir. Hariçte İşleme Rejiminden yararlanmak için Türkiye Gümrük Bölgesinde (serbest bölgeler hariç) yerleşik kişilerce yapılacak müracaatlar;

Geçici ihracat eşyasının işlem görmüş ürünlerin üretiminde kullanıldığının tespitinin mümkün olması ve Türkiye Gümrük Bölgesindeki (serbest bölgeler hariç) üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesi, kriterleri çerçevesinde değerlendirilir.

Bu kriterlere göre Müsteşarlıkça veya maden ihracatçı birliklerinin bağlı olduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliklerince yapılan değerlendirme sonucunda geçici ihracat eşyası ile ithal eşyasının (ikincil işlem görmüş ürünler dâhil) 8–12 (sekiz-oniki)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, adı, verimlilik oranına göre belirlenen miktarı, değeri ve süresi belirlenerek, hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni verilir veya talep reddedilir.

İzin şartları arasında en anlamlısı, ülkemiz üreticilerinin ekonomik çıkarlarına ciddi bir zarar verilmemesidir. Bu son derecede haklı bir şarttır. Çünkü, DİR'in aksine, HİR'de dışarıya işçilik bedeli ödemek zorundayız. Şayet dikkatli davranılmazsa, dış ticarete kolaylık sağlayalım derken, ülkemiz imalatçısına zarar verilir.

4.4.2.2.6 Belge/izin süresi ve Revize

Hariçte işleme izin belgesinin/hariçte işleme izninin süresi azami 12 (oniki) aydır. Ayrıca, ilgilinin gerekçeli talebi üzerine bu Karara istinaden yayımlanacak tebliğde belirlenen süre kadar ek süre verilebilir.

Ayrıca, mücbir sebep ile fevkalade hallerin belge/izin süresi içerisinde meydana gelmesi halinde, hariçte işleme izin belgesine/hariçte işleme iznine ilave süre verilebilir. Mücbir sebep ile fevkalade hallere istinaden belgeye/izne verilecek ilave

süre, mücbir sebep ile fevkalade hal süresi dikkate alınarak belirlenir. Belgede öngörülen ihracat ve ithalatın bu süreler içinde yapılması gerekir.

Hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni, ilgili firma tarafından belge taahhüt kapatma aşamasına kadar gerekli bilgi ve belgelerle yapılacak müracaata istinaden ilgili mercilerce revize edilebilir.

4.4.2.2.7 Vergilendirme

Geçici olarak ihraç edilen eşya ile işleme faaliyeti sonucunda işlem görmüş ürüne dönüştürülen eşyanın ithalatı sırasında doğan gümrük vergileri 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca tahsil edilir.

Ayrıca, serbest bölgeye geçici olarak ihraç edilen eşyanın işleme faaliyeti sonucunda elde edilen işlem görmüş ürünün bünyesinde, herhangi bir üçüncü ülke menşeli girdi kullanılmaması ve işleme faaliyetinin tamamen işçilik olması durumunda, işçilik faturasında belirtilen kıymet üzerinden sadece Katma Değer Vergisi tahsil edilir.

(Serbest dolaşımdaki eşyanın, ihracında herhangi bir ödemeye veya ticaret politikası önlemine tabi olması durumunda, ilgili gümrük idarelerince bu ihracat esnasında alınması gereken vergi tutarı kadar teminat alınarak veya ticaret politikası önlemleri ile diğer işlemler uygulanarak ihracata müsaade edilir. Geçici ihraç edilen eşyanın usulüne uygun olarak geri gelmemesi durumunda, söz konusu teminat irat kaydedilir. Ancak, Müsteşarlıkça Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi kesintisine tabi eşyanın serbest bölgelere geçici ihracatında teminat aranmaksızın ihracata izin verilir. Serbest bölgelere geçici ihracı gerçekleştirilen eşyaya tekabül eden ithalatın gerçekleşmediğinin tespiti halinde ise, bu ihracata ilişkin alınmayan vergi, ihraç tarihi itibarıyla 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Görüldüğü gibi, HİR rejimi firmaların mükerrer vergi ödemesine mani olmakta; ama rant elde etmelerine cevaz vermemektedir.

4.4.2.2.8 İthalatın gerçekleştirilmesi ve Taahhüdün kapatılması

İthalatın gerçekleştirilmesi, hariçte işleme rejimi çerçevesinde ithali taahhüt edilen işlem görmüş ürünün, ithalat rejimi ile gümrük mevzuatına uygun şekilde gümrük hattından Türkiye Gümrük Bölgesine girişini (serbest bölgeler hariç) ifade eder.

Hariçte işleme faaliyeti sonucunda doğan işçilik, navlun, sigorta vb. bedeller, serbest dolaşımdaki eşya veya hariçte işlenmek üzere gönderilen eşyanın bir kısmı ile de ödenebilir. Bu durumda, yukarıdaki bedellere karşılık gelen geçici ihracata konu eşya için, bu Kararın 10 uncu maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca alınan teminatlar irat kaydedilir veya alınmayan vergi tahsil edilir. Ayrıca, bu eşyanın ihracatında kambiyo mevzuatı hükümleri uygulanır.

Hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni sahibi firmaların belge/izin süresi (ek süreler dâhil) sonundan itibaren gerekli bilgi ve belgelerle birlikte, belge/izin taahhüdünü kapatmak için müracaat etmeleri gerekmektedir. Süresi içerisinde kapatma müracaatında bulunulmayan hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni müeyyide uygulanarak resen kapatılır.

Hariçte işleme izin belgesi taahhüdü, belgede belirtilen şartlara uygun olarak Müsteşarlık ve/veya Müsteşarlığın belirleyeceği ihracatçı birlikleri genel sekreterlikleri tarafından kapatılır. Hariçte işleme izni taahhüdü ise, maden ihracatçı birliklerinin bağlı olduğu ihracatçı birlikleri genel sekreterliklerince kapatılır.

4.4.2.2.9 İthalatın gerçekleşmemesi ve Denetim

Hariçte işleme rejimi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesi dışında veya serbest bölgelerde işlenerek ithal edilmesi taahhüt edilen ürünlerin belgede/izinde belirtilen şartlara ve yararlanılan tedbirlere uygun olarak yurda getirilmemesi halinde, bu ürünlerin üretimi için gönderilen eşyanın aynen geri getirilmesi gerekir. Aksi takdirde firmanın kambiyo hesabı açık kalır ve kambiyo mevzuatı hükümleri uygulanır.

Ancak, hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni kapsamında ihraç edilen geçici ihracat eşyasının gerekli işleme faaliyetine tabi tutulduktan sonra işlem görmüş ürün olarak, Gümrük Birliği Gümrük Bölgesinin başka bir parçasına gönderilmek

istenmesi durumunda, ihracat işlemini gerçekleştiren gümrük idaresi tarafından INF 2 bilgi formu düzenlenmesi kaydıyla, işlem görmüş ürünün ve bu ürünün üretimi için gönderilen geçici ihracat eşyasının yurda geri getirilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu durumda, geçici ihracata konu eşya için, alınan teminatlar var ise bu teminatlar irat kaydedilir veya alınmayan vergi tahsil edilir. Ayrıca, bu eşyanın ihracatında kambiyo mevzuatı hükümleri uygulanır.

Hariçte işleme izin belgesi/hariçte işleme izni kapsamında geçici olarak ihraç edilen eşyanın süre bitiminden sonra aynen geri getirilmesi halinde, gümrük mevzuatı çerçevesinde usulsüzlük cezası uygulanır.

Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile bankalar, hariçte işleme izin belgesinin/hariçte işleme izninin ibrazı üzerine hariçte işleme tedbirlerini, hariçte işleme rejimi ve belgede/izinde belirtilen esas ve şartlara uygun olarak tatbik ederler. Müsteşarlık, bu Kararda belirtilen tedbirlerin uygulanmasına ilişkin her türlü denetimi ve düzenlemeyi yapabilir; ilgili firma, kamu kurum ve kuruluşları ile bankalardan bilgi ve belge isteyebilir ve gerekli önlemleri alabilir.

Yerinde kullanıldığında, HİR ülke ve firma bazında önemli tasarruf sağlayan bir yöntem. Yenisinin alınması halinde, çok pahalıya mal olacak makine, ekipman vs. tamir ettirilerek ucuza mal edilir. Mesela, ülkemizde tamiri mümkün olmayan bazı yedek parçaların Amerika'da bazen de Avrupa'daki merkezlerde tamir ettirilmesi, yenilerine göre çok daha az maliyetle ekonomik ömürlerinin uzatılmasını sağlar. Öte yandan, HİR sayesinde Çin, Hindistan gibi işçiliğin çok ucuz olduğu ülkelerin bu özelliğinden yararlanarak maliyetleri düşürmek, böylece dış ticarete rekabet avantajı elde etmek mümkün olur.

4.4.2.2.10 Uygulama Sonuçları

Hariçte İşleme Rejiminin, tekstil sektörüne yönelik uygulamalarını aşağıda verilen tablolarla yorumlamak gerekirse; Tablo 36’da görüleceği gibi Dâhilde İşle İzin Belgesi ile karşılaştığında sayı olarak çok fazla olmadığı açıktır. 1996 yılından 2009 yılına kadar 1257 adet belge alınmıştır. Tablo 37’deki sektörsel dağılımına bakıldığında, bu belgelerin 528 adedi’nin tekstil sektörüne ait olduğunu görüyoruz. Tekstil sektörü tarafından %42’lik payla birinci sırada kullanılıyor olması, Hariçte İşleme Rejiminin sektör açısından oldukça önemli olduğu anlaşıyor.

Tablo 36: Hariçte İşleme İzin Belgelerinin (H) Yılları Göre Dağılımı

YIL	TÜM BELGELER			KAPALI BELGELER	ORANLAR
	Belge Adedi	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Belge Adedi	Belge Kapatma
	A	B	C	D	D/A
1996	27	54.827.268	58.819.311	16	%59,26
1997	37	88.540.534	91.905.041	19	%51,35
1998	53	135.412.375	173.144.563	20	%37,74
1999	24	39.787.498	40.577.559	15	%62,50
2000	120	241.455.865	314.109.160	93	%77,50
2001	95	183.698.823	250.392.003	79	%83,16
2002	91	163.145.334	215.728.811	75	%82,42
2003	112	272.032.706	369.919.315	90	%80,36
2004	123	420.399.363	565.358.133	94	%76,42
2005	139	513.822.860	617.966.254	93	%66,91
2006	147	435.148.665	558.549.005	95	%64,63
2007	111	401.394.078	533.887.253	63	%56,76
2008	116	427.736.408	631.192.781	23	%19,83
2009 (*)	62	113.891.693	205.823.331	0	%0,00
Toplam	1.257	3.491.293.470	4.627.372.520	775	%61,65

Kaynak:DTM <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=153&icerikID=54&dil=TR>

Tablo 37:Hariçte İşleme İzin Belgelerini (H) Alt Sektörlere Göre Dağılımı

ALT SEKTÖR	YIL	TÜM BELGELER			KAPALI BELGELER	ORANLAR
		Belge Adedi	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Belge Adedi	Belge Kapatma
Bitkisel Üretim	1999-2008	2	3.016.354	9.181.000	1	%50,00
Cam	1999-2008	1	271.250	452.000	1	%100,00
Demir Çelik	1999-2008	27	117.586.439	132.481.563	19	%70,37
Demir Dışı Metaller	1999-2008	22	90.541.284	105.124.699	11	%50,00
Deri ve Kösele	1999-2008	353	727.488.966	1.078.544.102	270	%76,49
Diğerleri	1999-2008	104	477.353.606	512.700.721	83	%79,81
Dokuma ve Giyim	1999-2008	528	1.499.209.630	1.988.613.402	250	%47,35
Elektrikli Makinalar	1999-2008	19	33.365.572	41.763.416	14	%73,68
Elektronik	1999-2008	12	8.170.928	9.733.587	3	%25,00
Gıda ve İçki	1999-2008	81	336.063.520	453.322.046	50	%61,73
İstihraç	1999-2008	3	34.828	119.741	1	%33,33
Kağıt	1999-2008	2	226.297	294.110	0	%0,00
Kimya	1999-2008	6	1.000.110	1.653.844	5	%83,33
Lastik	1999-2008	11	6.131.736	8.245.379	5	%45,45
Madeni Eşya	1999-2008	13	11.844.968	16.607.330	10	%76,92
Makina İmalat	1999-2008	15	3.559.837	6.649.375	13	%86,67
Mesl .Bil.Ölç.Opt.Do.	1999-2008	9	1.491.888	2.697.943	3	%33,33
Orman Ürünleri	1999-2008	4	813.329	1.389.630	0	%0,00
Sağlık	1999-2008	3	3.658.000	4.040.000	3	%100,00
Taşıt Araçları	1999-2008	42	169.464.928	253.758.632	33	%78,57
Genel Toplam		1.257	3.491.293.470	4.627.372.520	775	%61,65

Kaynak:DTM <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=153&icerikID=54&dil=TR>

4.4.2.3 İhracata Yönelik Devlet Yardımları

Bakanlar Kurulu'nun 27.12.1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Kararı'nın 4'üncü maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak Müsteşarlığımızca AB ve GATT normlarına uygun olarak hazırlanan devlet yardımları enstrümanları aşağıda belirtilmektedir:

Tablo: 38 Devlet Yardımları Tablosu

	TEBLİĞ ADI	TEBLİĞ NO
1	Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ	95/7
2	Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ ⁴⁶	97/5
3	Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımına İlişkin Tebliğ ⁴⁷	98/10
4	İstihdam Yardımı Hakkında Tebliğ	2000/1
5	Yurt Dışı Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ,	2009/5
6	Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ	2005/4
7	Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ	2006/4
8	Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği Hakkında Tebliğ	2006/6
9	Eğitim ve Danışmanlık Yardımı Hakkında Tebliğ	2007/3

Ülkemizde devlet desteği uygulamaları, 27.12.1994 tarihli ve 94/6401 sayılı İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında, prensip olarak gelişmiş ve batılı ülkelerin uygulamalarına paralel bir şekilde ve “bir faaliyetin yapılması” şartına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir.

İhracata Yönelik Devlet Yardımları kapsamında uygulanmakta olan destekler şu şekilde tekstil sektörü açısından özetleyecek olursak; Tekstil sektörü, yurt dışında fuar ve organizasyonlarda sektörü, firmayı ve markayı tanıtmak açısından yapılabilecek her türlü faaliyetin belirli koşul ve miktarlarda desteklenmesi ihracatın gelişmesi açısından oldukça önemlidir.

Örneğin, Tekstil firması konfeksiyon ürünlerini yurtdışında açmış olduğu mağazalar zinciri ile tanıtarak hem Pazar oluşturmuş hem de ihracatını artırabilir.

⁴⁶ 24 Mayıs 2006 tarihli ve 26177 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/3 sayılı Tebliğ; 28 Temmuz 2007 tarihli ve 26596 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2007/3 sayılı Tebliğ ile değişik

⁴⁷ 10 Şubat 2001 tarihli ve 24314 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2001/3 sayılı Tebliğ; 09 Eylül 2003 tarihli ve 25223 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2003/5 sayılı Tebliğ; 12 Ekim 2006 tarihli ve 26317 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/5 sayılı Tebliğ ile değişik

4.4.2.3.1 Uluslararası Nitelikteki Yurt İçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi (95/7 sayılı Tebliğ)

Uluslararası nitelikteki yurt içi ihtisas fuarlarının dış dünyaya tanıtımının yapılması ve söz konusu fuarlara uluslararası düzeyde katılımın artırılması amacına yönelik bir destektir. Müsteşarlıkça belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve esnasında gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderleri belli bir oranda Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmaktadır.

Başvuru Mercii	: İhracatçı Birlikleri
Yararlananlar	: Yerli Fuar Organizatörleri
Destek Oranı	: % 50

Desteğin Kapsamı :Yurt dışı tanıtım faaliyetleri 25.000 ABD Dolarına kadar
%50 oranında Önemli alıcıların ulaşım giderleri 15.000
ABD Dolarına kadar %50 oranında Fuarın konusuyla ilgili
seminer, konferans, panel ve ödüllü yarışma giderleri5.000
ABD Dolarına kadar %50 oranında desteklenmektedir.

4.4.2.3.2 Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi (97/5 sayılı Tebliğ)

Uluslararası pazarlarda imalat ve yazılım sektörünün rekabet gücünün artırılması ve çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaların belirli bir bölümü Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanmaktadır.

Başvuru Mercii	:İhracatçı Birlikleri
Yararlananlar	:Türkiye’de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım ya da yazılım sektörlerinde işigal eden şirketler, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS) ile Sektörel Dış Tic. Şirketleri
Destek Oranı	: % 50
Desteğin Kapsamı:	-ISO 9000 Serisi -ISO 14000

- CE İşareti
- Uluslararası Nitelikteki Diğer Kalite ve Çevre Belgeleri
- ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetimi Sistemi Belgeleri
- Tarım Ürünlerine İlişkin Belgelendirme İşlemleri ve Olumlu Sonuçlanmak Kaydıyla Laboratuar Analiz Raporların alımında sadece belgelendirme masrafları %50 oranında desteklenmektedir.

4.4.2.3.3 Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımına İlişkin Tebliğ⁴⁸

Mezkûr Tebliğ kapsamındaki düzenlemeler doğrultusunda Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Projeleri:

- Yeni bir ürün üretilmesi,
- Ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi,
- Maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması,
- Üretimle ilgili olarak yeni bir teknoloji geliştirilmesi veya yeni teknolojinin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasını, ifade etmektedir.

Yetkili Kuruluş	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
Başvuru Mercii	: TÜBİTAK, TTGV
Yararlananlar	:Sanayi kuruluşları, yazılım geliştirmeye yönelik firmalar/ kuruluşlar ile sektör ve büyüklüğüne bakılmaksızın firma düzeyinde katma yaratan bütün kuruluşlardır.
Destegin Kapsamı	:A-AR-GE Faaliyetlerinin Proje Bazında Desteklenmesi Kuruluşların kendi bünyelerinde veya Türkiye’de olmak kaydıyla bünyeleri dışında gerçekleştirdikleri AR-GE Faaliyetleriyle ilgili giderlerinin belli bir kısmının Karşılanmasına yöneliktir.
Yetkili Kuruluş	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
Uygulamacı Kuruluş	: TÜBİTAK
Temel Destek Oranı	: % 50
Azami Destek Oranı	: % 60
Destek Süresi	: 3 yıl

⁴⁸ 10 Şubat 2001 tarihli ve 24314 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2001/3 sayılı Tebliğ; 09 Eylül 2003 tarihli ve 25223 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2003/5 sayılı Tebliğ; 12 Ekim 2006 tarihli ve 26317 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2006/5 sayılı Tebliğ ile değişik

Bir önceki dönemle ilgili ve ölçülebilir olmak koşuluyla destek kapsamında yer alan başlıca harcamalar şunlardır:

- Personel giderleri (araştırmacı ve araştırmada kullanılan teknisyen)
- Araştırma faaliyeti için kullanılan alet, teçhizat, yazılım giderleri
- Araştırma için kullanılan danışmanlık hizmeti ve eşdeğer hizmet alım giderleri
- Ülke içindeki Ar-Ge kurum ve kuruluşlarına yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri
- Doğrudan Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili malzeme alımı vb. giderleri.
- Patent başvuru giderleri

B-Projelere Sermaye Desteği Sağlanması

- Yetkili Kuruluş : Dış Ticaret Müsteşarlığı
- Uygulamacı Kuruluş : Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- Destek Oranı : % 50

TTGV ile proje sahibi kuruluş arasında bir sözleşme imzalanması esasına dayanmaktadır. Sermaye desteği iki şekilde sağlanmaktadır:

1-Ürün Geliştirme Projelerine Sermaye Desteği

Ticari değeri olan yeni ürün oluşturulması veya mevcut ürünlerin rekabet gücünün yükseltilmesine ya da bu amaçla üretim yöntemi, sistemi ve tekniklerinin araştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik AR-GE projelerine, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan projeyi yürüten sanayi kuruluşunu teşvik eder nitelikte destek sağlanmasıdır.

- Azami destek süresi : 2 yıl
- Azami destek tutarı : 1 milyon \$

2-Stratejik Odak Konuları Projelerine Sermaye Desteği

Ürün geliştirme projeleri sonucunda ticari uygulamaya geçilmesi halinde, projeye sağlanan sermaye destek miktarı, projeyi yöneten kuruluş veya ticari uygulamayı başlatan üçüncü şahıslar tarafından, faiz oranları üzerinden DFİF'e geri ödenir.

- Destek oranı : Proje giderlerinin tümü
- Azami destek tutarı : 100.000 \$

-Azami destek süresi : 1 yıl

C)Yukarıda Belirtilen Desteklerin yanı sıra Kapsamda Yer Alan Diğer Projeler

-EUREKA projelerinin süre kısıtlaması olmaksızın % 50 oranında; bu kapsamda üniversitelerin yapacakları harcamaların 100.000 \$'a kadar,

2) Birden çok sanayi kuruluşunun TÜBİTAK/TTGV ile birlikte kurdukları şirketlerin AR-GE harcamalarının % 60 oranında

Desteklenmektedir.

4.4.2.3.4 İstihdam Yardımı (2000/1 sayılı Tebliğ)

Sektörel Dış Ticaret Şirketi unvanını haiz firmaların münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanması amaçlanmaktadır.

-Başvuru Mercii : DTM (İhracat Genel Müdürlüğü)
-Yararlananlar : SDŞ
-Destek Oranı : % 75
-Desteklenecek Eleman Sayısı : 1 Yönetici & 2 Eleman
-Destek Süresi : 1 yıl (azami)

4.4.2.3.5 Yurt Dışı Fuar Katılımlarının Desteklenmesi (2009/5 sayılı Tebliğ)

-Başvuru Mercii : İhracatçı Birlikleri
-Destegin Kapsamı : Yurt Dışı Fuarlarda Katılımcıların Desteklenmesi:
Yurt Dışı Fuar Organizasyonlarında, katılımcı tarafından organizatöre ödenen katılım bedelinin %50'si destek kapsamında katılımcıya ödenir.

-Katılımcıya fuar bazında ödenecek destek tutarı, Yurt Dışı Fuarın genel nitelikli uluslararası fuara Milli Katılım veya Türk İhraç Ürünleri Fuarı olması halinde 10.000 ABD Dolarını; sektörel nitelikli uluslararası fuara Milli Katılım, Yabancı Firma Katılımlı Sektörel Fuar veya Sektörel Türk İhraç Ürünleri Fuarı olması halinde ise 15.000 ABD Dolarını geçemez.

-Yurt dışı fuarlara iştirak eden komple tesis imalatı, makine, yat imalatı ve otomotiv ana sanayi sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların fuar nakliye masraflarının destek kapsamında bulunmayan kısmının 10.000 ABD Dolarını geçmemek üzere %50'si, doğal taş, seramik, mobilya, otomotiv yan sanayi, elektronik, beyaz eşya, endüstriyel mutfak eşyaları, mücevherat ve halı sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların fuar nakliye masraflarının destek kapsamında bulunmayan kısmının ise 6.000 ABD Dolarını geçmemek üzere %50'si katılım bedeline ilaveten desteklenir. İlave nakliye desteği bu Maddenin 2. fıkrasında belirtilen sınırlamaya tabi olmadan uygulanır.

- Katılımcının Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) olması durumunda, organizatöre ödenecek katılım bedelinin %75'i, bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlamaya tabi olmak üzere destek kapsamında SDŞ'ye ödenir.

- Katılımcının gen mühendisliği/biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, nano teknoloji, teknik tekstil, yenilenebilir enerji, donanım (hardware), yazılım (software), bilişim ve elektronik konularında üretim yapması durumunda katılım bedelinin %75'i, bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlamaya tabi olmak üzere destek kapsamında katılımcıya ödenir.

- Üretici/İmalatçı organizasyonlarının katılacağı yurtdışı fuarlarda katılım bedelinin %75'i, bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlamaya tabi olmak üzere ödenir. Üretici/İmalatçı organizasyonuna yapılacak ödemelerde, katılım bedelinin hesaplanmasında her fuar için azami 36 m2'lik alan esas alınır. Üretici/İmalatçı organizasyonları, kiraladıkları standda sadece temsil ettikleri sektör/sektörlerin genel tanıtımını yaparlar, söz konusu alanda münferiden firmalara ait ürünleri sergileyemezler.

- Müsteşarlıkça belirlenecek sektörlerde faaliyet gösteren ve organizatörden nakliye hizmeti almayan katılımcıların nakliye harcamaları ile katılım bedeli toplamı, nakliye hizmetini organizatörden alan diğer katılımcıların ödediği katılım bedelini aşmamak kaydıyla desteklenebilir.

Yurt Dışı Fuarlara İlişkin Organizatör Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Müştaşarlıkça görevlendirilen organizatörün, yurt dışı fuar organizasyonuna yönelik olarak Türk ihraç ürünlerinin tanıtımı amacıyla yurtdışında gerçekleştirmek üzere,

- a) Defile,
- b) Fuar konusu sektör ile ilgili seminer, basın toplantısı ve duyuru,
- c) Reklam panoları, afiş, katalog, broşür/kitapçık biçimindeki tanıtım etkinlikleri,
- ç) Elektronik ortamda tanıtım/videowall, multivizyon gösterileri,
- d) Yazılı ve görsel kitle iletişim araçlarında yayınlanacak reklamlar,
- e) Toplam alanı 25 m²'yi geçmemek üzere, fuar konusu sektör/sektörlerin tanıtımı ve katılımcı firmalara iletişim hizmetleri (faks, telefon, internet vb.) vermeye yönelik info stand,
- f) Katılımcılara kiralaanan toplam fuar alanının %15'ini geçmemek üzere gösteri/etkinlik/ trend alanı,

Harcamaları destek kapsamındadır.

- Yurt dışı fuar organizasyonlarında, Müşteşarlıkça görevlendirilen organizatör tarafından yapılan bu madde kapsamındaki tanıtım faaliyetlerine yönelik harcamalar, tüm katılımcıların toplam katılım bedelinin %25'ini geçmemek üzere; yurt dışı fuarın genel nitelikli olması halinde 80.000 ABD Dolarına kadar, sektörel nitelikli olması halinde ise 120.000 ABD Dolarına kadar %75 oranında destekten yararlandırılır.

- Sektörsel Türk İhraç Ürünleri Fuarları ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara Milli Katılımlarda, Müşteşarlığa sunulacak tanıtım projesine verilecek ön uygunluğa istinaden, fuar konusu sektörün tanıtımına yönelik gerçekleştirilecek gösteri/etkinlik/trend alanı harcamaları için yukarıda belirtilen destek miktarına ilaveten; proje kapsamında yapılacak harcamaların %75'ini geçmemek üzere 80.000 ABD Dolarına kadar ödeme yapılır.

Sektörel Nitelikteki Uluslararası Fuarlara Bireysel Katılımların Desteklenmesi

-Müşterilikçe belirlenerek ilan edilen yurt dışında düzenlenen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara Bireysel Katılım gerçekleştirilmesi durumunda; katılımcının fuarın yetkili organizatörüne ödeyeceği boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının ve nakliye harcamalarının %50'si, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere ödenir.

-Sektörel nitelikli uluslararası fuarlara iştirak eden komple tesis imalatı, makine, yat imalatı ve otomotiv ana sanayi sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların fuar nakliye masraflarının destek kapsamında bulunmayan kısmının 10.000 ABD Doları'nı geçmemek üzere %50'si, doğal taş, seramik, mobilya, otomotiv yan sanayi, elektronik, beyaz eşya, endüstriyel mutfak eşyaları, mücevherat ve halı sektöründe faaliyet gösteren katılımcıların fuar nakliye masraflarının destek kapsamında bulunmayan kısmının ise 6.000 ABD Doları'nı geçmemek üzere %50'si katılım bedeline ilaveten desteklenir. İlave nakliye desteği bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen sınırlamaya tabi olmadan uygulanır.

-Katılımcının Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDŞ) olması durumunda, boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının tamamı ve nakliye harcamalarının %75'i, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere destek kapsamında SDŞ'ye ödenir.

-Katılımcının gen mühendisliği/biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, ileri malzeme teknolojileri, nano teknoloji, teknik tekstil, yenilenebilir enerji, donanım (hardware), yazılım (software), bilişim ve elektronik konularında üretim yapması durumunda boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının ve nakliye harcamalarının %75'i, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere destek kapsamında katılımcıya ödenir.

-Üretici/İmalatçı organizasyonlarının katılacağı sektörel nitelikli uluslararası fuarlar için, boş stand ve/veya standart donanımlı stand kirasının ve nakliye harcamalarının %75'i, 15.000 ABD Doları'nı aşmamak üzere ödenir. Üretici/İmalatçı organizasyonuna yapılacak ödemelerde, katılım bedeli her fuar için azami 36 m2'lik alan üzerinden hesaplanır.

4.4.2.3.6 Yurtdışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerin Desteklenmesi (2005/4 sayılı Tebliğ)

-Yurtdışı Onay Mercii	: Ticaret Müş./Ataşeliği veya Kons.
-Yetkili Kuruluş	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
-Başvuru Mercii	: İhracatçı Birlikleri
-Başvuru süresi	: 6 ay
-Yararlananlar	: Türkiye’de yerleşik, sınai/ticari veya ticari faaliyette bulunan firmalar, SDŞ’ler, DTSS’ler ve yazılım sektöründe iştigal eden şirketler.

Destegin Kapsamı

A) Mağazaların Desteklenmesi

Sınai/Ticari veya yazılım şirketleri ile DTSS’ler :

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri, % 50 oranında ve en fazla 40.000 \$
- Kira giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 80.000 \$

Ticari şirketler:

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri, % 50 oranında ve en fazla 30.000\$
- Kira giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 60.000 \$

SDŞ’ler:

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri, % 60 oranında ve en fazla 60.000 \$,
- Kira giderleri, % 60 oranında ve yıllık en fazla 120.000 \$.

B) Ofis ve Showroomların Desteklenmesi

Sınai/Ticari veya yazılım şirketleri ile DTSS’ler :

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri, % 50 oranında ve en fazla 25.000 \$
- Kira giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 \$

Ticari şirketler:

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri, % 50 oranında ve en fazla 20.000 \$
- Kira giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 40.000 \$

SDŞ’ler :

- Demirbaş ve dekorasyon giderleri % 60 oranında ve yıllık en fazla 30.000 \$
- Kira giderleri, % 60 oranında ve yıllık en fazla 60.000 \$

C) Depoların Desteklenmesi

-Sınai/Ticari veya yazılım şirketleri ile DTSS'ler:

-Demirbaş giderleri, % 50 oranında ve en fazla 25.000 \$

-Kira ve/veya hizmet giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 \$

-Ticari şirketler:

-Demirbaş giderleri, % 50 oranında ve en fazla 20.000 \$

-Kira ve/veya hizmet giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 40.000 \$

-SDŞ'ler :

- Demirbaş giderleri, % 60 oranında ve en fazla 30.000 \$

- Kira ve/veya hizmet giderleri, % 60 oranında ve yıllık en fazla 60.000 \$

D)Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Yurtdışı birimi bulunan;

- DTSS ve SDŞ'lerin ürünleriyle ilgili olarak yurtdışında gerçekleştireceği reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 300.000 \$

- Yurtiçi marka tescil belgesine sahip şirketlerin ürünleriyle ilgili olarak yurtdışında gerçekleştireceği reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 150.000 \$

- Yurtiçi marka tescil belgesi bulunmayan şirketlerin Türk ürünleriyle ilgili olarak yurtdışında gerçekleştireceği reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 75.000 \$

Yurtdışı birimi bulunmayan ancak yurtiçi ve tanıtım yapacağı ülkede marka tescil belgesine sahip;

- DTSS, SDŞ ve şirketlerin ürünleriyle ilgili olarak yurtdışında gerçekleştireceği reklam, tanıtım ve pazarlama giderleri % 50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 \$

E) Yurtdışı Marka Tescil Faaliyetlerinin Desteklenmesi

DTSS, SDŞ ve şirketlerin;

-Yurt içi marka tescil belgesine sahip oldukları markalarının yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri, % 50 oranında ve yıllık en fazla 20.000 \$

DTSS, SDŞ ve şirketler;

-Kira ve/veya hizmet giderleri desteğinden her bir birim için en fazla üç yıl süresince yararlandırılır. Şirketler en fazla 7, DTSS ve SDŞ'ler en fazla 15 adet yurtdışı birimi için desteklenmektedir.

4.4.2.3.7 Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®' nın Desteklenmesi (2006/4 sayılı Tebliğ)

Anılan Tebliğ ile İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernekleri, Üretici Birliklerinin, sektörlerinin yurtdışında tanıtımı amacıyla gerçekleştirecekleri harcamalara ilişkin giderler, Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketlerin ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderler ile İhracatçı Birliklerinin TURQUALITY® Programı kapsamında firmalara yurt içinde ve yurt dışında markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamalar, Türk markalarının pazara giriş ve tutunmalarına yönelik gerçekleştireceği her türlü faaliyet ve organizasyonlara ilişkin giderler ile olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştireceği her türlü harcamaların uluslararası kurallara göre Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanması amaçlanmaktadır.

Firmalar markalaşma faaliyetlerini içeren bir proje ile doğrudan Müsteşarlığımıza müracaat edeceklerdir. "TURQUALITY®" ibaresinin kullanılması hususunda ise Müsteşarlık denetim/danışmanlık firmalarının raporlarını talep edebilir. Mezkûr Tebliğ kapsamında sağlanması öngörülen destekler:

-Yurtdışında Onay Yeri	: Ticaret Müş./Ataşeliği veya Kons.
-Başvuru Mercii	: DTM (İhracat Genel Müdürlüğü)
-Başvuru Süresi	: 6 ay
-Yararlananlar	: İhracatçı Birlikleri, Üretici Dernek/Birlikleri, Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler
-Destek Oranı	: Şirketler % 50 (İhracatçı Birlikleri %80)
-Destek Süresi	: 4 Yıl (Marka Destek Programı) 5 Yıl (TURQUALITY® Destek Programı)

Desteğin Kapsamı

İhracatçı Birliklerinin;

-Sektörleri ile ilgili olarak yapacakları tanıtım ve reklam harcamaları en fazla 250.000 \$

Üretici Dernekleri ve Birliklerinin;

-Sektörleri ile ilgili olarak yapacakları tanıtım ve reklam harcamaları en fazla 100.000 \$

Şirketler, SDŞ ve DTSS'lerin;

-İlgili ülkelerde destek kapsamına alınan markaları ile ilgili olarak:

A) Marka Destek Programı Kapsamındaki Firmalar için:

-Marka tesciline ilişkin harcamaları en fazla 50.000 \$

-Reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri en fazla 300.000 \$

-Açmış oldukları ve/veya açacakları yurtdışı birimlere ilişkin kira harcamaları en fazla 300.000 \$

- Açmış oldukları ve/veya açacakları mağazalara ilişkin konsept mimari çalışmaları ve dekorasyon giderleri en fazla 200.000 \$

- Kiraladıkları ve/veya kiralayacakları reyonlara ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri en fazla 200.000 \$

-Açmış oldukları ve/veya açacakları showroamlara ilişkin kira ve/veya komisyon giderleri en fazla 200.000 \$

- Ürünleri ile ilgili kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaları en fazla 50.000 \$

- Franchise vermesi halinde franchising sistemi ile yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek mağazalara ilişkin dekorasyon harcamaları mağaza başına en fazla 50.000 \$ olmak üzere toplam 10 mağaza

B) TURQUALITY® Destek Programı Kapsamındaki Firmalar için:

Destek kapsamına alma: Şirketlerin markalarının Türkiye’de kendi şirketi ve/veya bağlı bulunduğu holding veya grup şirketlerinden biri adına tescil edilmiş olması ve Stratejik İş Planında belirtilecek hedef pazarlarının en az birinde tescilinin yapılmış olması

gerekmektedir. Şirketlerin en fazla iki adet markası destek kapsamına alınabilir. Bir Holding/Şirketler Topluluğu bünyesinde yer alan en fazla üç şirket desteklenebilir.

Destek kapsam detayları:

- Patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tesciline ilişkin harcamaları ile TURQUALITY® Sertifikasını haiz markalarının yurtdışında tescili ve korunmasına ilişkin giderleri
 - Ürünleri ile ilgili kalite belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretlere ilişkin harcamaları
 - TURQUALITY® Sertifikasını haiz markalı ürünleriyle ilgili olarak istihdam edilen moda/endüstriyel ürün tasarımcısı giderleri (aynı anda en fazla 3 tasarımcı)
 - Reklam, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri
 - Mağazalara ilişkin uygun mahal araştırmasına yönelik danışmanlık, konsept mimari çalışmaları, dekorasyon, demirbaş, kira harcamaları ile mağazanın kiralanmasıyla ilgili hukuki danışmanlık ve belediye giderleri (1 yıl içinde en fazla 10 olmak üzere 5 yılda 50 mağaza); demirbaş-dekorasyon giderleri en fazla 100.000 \$
 - Ofis, depo, showroom, satış sonrası servis vb. yurtdışı birimlerine ilişkin kira, dekorasyon, demirbaş, komisyon giderleri
 - Farklı markaların satıldığı showroom/büyük mağaza (department store), hipermarketlerde kiraladıkları reyon/showroom/gondol/satış alanlarına (floor display) ilişkin kira, dekorasyon, hizmet ve/veya komisyon harcamaları,
 - Franchise vermesi halinde, franchising sistemi ile yurt dışında açılacak ve faaliyete geçirilecek mağazalara ilişkin dekorasyon harcamaları mağaza başına en fazla 50.000 \$ olmak üzere 1 yılda 10 mağazaya, 5 yılda toplam 50 mağazaya kadar
 - İş yönetimi kapsamında satın alacakları her türlü danışmanlık giderleri
- Desteklenmektedir.

Destek başvuru bedeli: 18.000 \$

Yararlanacak şirketin ortaklık yapısı: Şirketlerin, yurt dışında açmış oldukları ve/veya açacakları birimlerinin destek unsurlarından yararlandırılabilmesi için Türkiye'deki ana şirket ile yurtdışında açılan birim arasında organik bağın bulunduğu tevsik edilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda;

a) Destek Programı kapsamına alınan şirketin tüzel kişilik olarak yurt dışında açılan birime en az % 50 oranında ortak olduğuna dair belge veya

b) Destek Programı kapsamına alınan şirket hissesinin (SDŞ ve DTSS'ler hariç) en az % 51'ine sahip ortak ya da ortaklarının şirketi temsilen yurtdışında birim açmaya yetkili kılındığına dair ilgili Karar Organlarınca alınacak karar ile söz konusu ortak ya da ortakların yurt dışında açılan birime en az % 50 oranında ortak olduğuna dair belgenin, ibrazı ve her halükarda yurtdışı birimin Türkiye'deki ana şirketin kuruluş tarihinden sonra açılması gerekmektedir.

Şirket sadece ortaklık payı oranında bu destekten yararlandırılabilir.

Belirtilen kira desteğinden yararlanabilmesi için kiracı ile kiraya veren arasında organik bağın bulunmaması gerekmektedir.

Ödeme esasları: Giderlerin harcama belgeleriyle tevsik edilmesi gerekmektedir. Giderlere ilişkin harcama belgeleri ile Uygulama Usul ve Esaslarında belirtilen diğer bilgi ve belgelerin ve/veya Müsteşarlıkça talep edilmesi halinde bu hususlara dair denetim/danışmanlık firmalarının raporlarının, faaliyet ve/veya harcamanın yapıldığı bölgedeki Türk Ticaret Müşavirliği/Ataşeliği/Konsolosluluğuna onaylatılması gerekmektedir.

Müsteşarlık, şirketlerden, gerçekleştirilen faaliyetler ve bu faaliyetlere ilişkin harcama belgelerinin içeriği, doğruluğu, rayicine uygunluğu vb. hususlar ile TURQUALITY® Programı kapsamında yapılan faaliyetlerle ilgili denetim/danışmanlık firmalarının raporlarını talep edebilir.

İzleme ve Değerlendirme: Şirketler, destek kapsamına alındıkları tarihten itibaren her yılın sonunda markalaşma faaliyetlerini içeren bir raporu Müsteşarlığa intikal ettirirler. Müsteşarlık, anılan raporların değerlendirilmesi ve/veya destek kapsamına alınan kuruluş ve şirketlerin denetlenmesi ve izlenmesi amacıyla destek süresinin her aşamasında danışmanlık/denetim firmalarının raporlarını talep edebilir.

Müsteşarlık, söz konusu raporlar üzerinde yapacağı inceleme neticesinde, projelerinde belirtilen faaliyetlerden büyük bir bölümünü gerçekleştirmediği, sağlanan desteği etkin kullanmadığı ve/veya markalaşma konusunda herhangi bir gelişim göstermediğini tespit ettiği şirketi, TURQUALITY® destek programlarına ilişkin 5 yıllık destek süresinin her aşamasında destek kapsamından çıkarabilir veya destek oranlarında indirimde gidebilir.

Müeyyide: Şirket tarafından yanıltıcı bilgi ve belge ibraz edildiğinin tespiti halinde, haklarında kanuni işlem yapılır. Haksız olarak alındığı ve/veya amacı dışında kullanıldığı tespit edilen destek ödemeleri, ilgililerden [6183 sayılı Kanun](#) hükümleri çerçevesinde geri alınır.

4.4.2.3.8 Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği (2006/6 sayılı Tebliğ)

- Yetkili Kuruluş : Dış Ticaret Müsteşarlığı
- Başvuru Mercii : İGEME ve İhracatçı Birlikleri
- Yararlananlar :Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe iştigal eden şirketler

Desteğin Kapsamı:

-Ürünleri ve/veya sektörleriyle ilgili olarak gerçekleştirilen pazar araştırması projelerine ilişkin giderleri, şirketler için %70, SDŞ’ler için %80 oranında ve proje başına en fazla 10.000 ABD Doları,

-Yurt dışına yönelik pazarlama stratejileri ve eylem planlarının oluşturulabilmesi amacıyla Müsteşarlıkça uygun görülen pazar araştırması hizmeti veren kurum ve/veya kuruluşlardan satın alacakları pazar araştırması raporları ve istatistikler vb.ne ilişkin giderler ile bu kurum ve/veya kuruluşlara üyelik giderleri, şirketler için %50, SDŞ’ler için %60 oranında ve yıllık en fazla 30.000 ABD Doları,

-Müsteşarlık tarafından koordine edilen ve tek bir sektör bazında gerçekleştirilen sektörel nitelikli ticaret heyeti programlarına iştirak etmeleri halinde katılım giderleri, şirketler için %50, SDŞ’ler için %60 oranında ve program başına en fazla 10.000 \$,

-Ürünlerinin yurt dışına yönelik olarak elektronik ortamda pazarlanabilmesi amacıyla Müsteşarlıkça uygun görülen ve nihai tüketiciye yönelik olmayan e-ticaret sitelerine üyelik giderleri, şirketler için %50, SDŞ’ler için %60 oranında ve yıllık en fazla 20.000 ABD Doları, destek sağlanmaktadır.

4.4.2.3.9 Eğitim ve Danışmanlık Yardımı (2007/3 sayılı Tebliğ)

Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çalışanlarının kalite, verimlilik, yönetim teknikleri, tasarım, uluslararası pazarlama vb. ile dış ticaret işlemleri konusundaki eğitim giderleri ile bu konularda alınacak danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderlerin ve ülkemizde düzenlenen tasarım yarışmalarında dereceye giren tasarımcıların, tasarım konusunda yurt dışı eğitim giderlerinin Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan (DFİF) karşılanması amaçlanmaktadır.

-Yetkili Kuruluş	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
-Başvuru Mercii	: İGEME, İhracatçı Birlikleri
-Yararlanan Firmalar	: Sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler, yazılım sektöründe iştigal eden şirketler ile tasarımcılar
-Destek Süresi	: Eğitim: Program bazında azami 6 ay
-Danışmanlık	: En fazla 3 yıl
-Tasarım	: En fazla 1 yıl
-Destek Oranı	: Eğitim % 90;Danışmanlık % 75;Tasarım % 100

5. SONUÇ

Türk tekstil ve konfeksiyon sektörü hem endüstriyel hem de ticari anlamda 1970'lerde başlayarak kısa bir zamanda büyük adımlar atarak dünya tekstil devleri arasında yer alan firmalar çıkarmayı başarmıştır. Göstermiş olduğu istikrarlı gelişme ile ülkenin lokomotifine haline gelerek Türkiye'nin en büyük istihdam sektörü konumuna gelmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda itibaren yapılan yüksek teknoloji makine yatırımlarıyla hem büyük bir kapasite ulaşmış hem de kalitede büyük sıçrama yapmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde zirvesini yaşayan sektör, özellikle 2005 yılından itibaren Dünya Ticaret Örgütünün almış olduğu kotaların kaldırılması kararı, sektörde bir panik havası oluşturmuştur.

Zira hammadde ve işgücü maliyeti oldukça düşük olan ülkelere –Çin, Hindistan, Tayvan, Tunus, Cezayir, Mısır, v.b.- karşı rekabet edebilirlik sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Var olan genel kanaat Türkiye'nin bu ülkelere karşı rekabet yapamayacağı yönünde olmuştur.

Son yıllarda uluslararası ekonomik alandaki bu gelişmeler, bir taraftan firmalar arası rekabeti yoğunlaştırırken, diğer taraftan firmaların kendi yapılarını ve kararlarını gözden geçirme gibi bazı fırsatlar sunması paradoksal bir görünüm arz etmektedir. Söz konusu gelişmelerin diğer temel bir özelliği ise, çok hızlı gerçekleşiyor olmasıdır. Uluslararası ekonomi ve ticaretteki tehdit ve fırsatları yakından takip ederek, gerekli tedbirleri en hızlı şekilde alan ülkeler, uluslararası ekonomik alanda başarılı olma şansını yakalayabilmekteler.

1980 yılının başından itibaren ülkemiz kalkınma rotasını ihracatta görmüş ve ihracatı öncelikli sektörler listesinin en üstüne yerleştirmiştir. 1980 yılından itibaren, yürürlüğe konulan teşvik sistemlerinin katkısıyla ihracatımız sürekli olarak artış göstermiştir

Ülkemizin üretim ve ihracatının yapısı incelendiğinde, birçok sanayi dalında üretim ve ihracatın hammadde, ara malı ve ileri teknolojiye sahip makine ithalatına bağımlı olduğu anlaşılmaktadır. Üretime yönelik yeni yatırımların desteklenmesi amacıyla, uygulamaya konulan “Yatırım Teşviki” mevzuatı çerçevesinde yatırım maliyetlerinin düşürülmesine yönelik tedbirler ile birlikte, gümrük vergilerinden muaf olarak makine ve teçhizat ithaline imkan sağlanmıştır.

Öncelikli sektör olması nedeniyle, ihracatın teşvik edilmesi ise ayrı bir önem kazanmıştır. Bu çerçevede, ihracatçılarımızın üretmiş oldukları nihai ürünlerin bünyesine giren ham madde ve ara mallarının ithalatta uygulanan vergilerden muaf olarak ithaline imkan tanıyan Dâhilde İşleme Rejimi, girdi maliyetlerinin düşürülmesi yoluyla ihracatçı firmaların, uluslararası pazarlarda rekabet güçlerinin artırılması ve neticede ihracatımızın geliştirilmesi amacıyla, etkin bir biçimde uygulanmaktadır.

Ihracatın desteklenmesinde çok önemli bir yeri olan Dâhilde İşleme Rejimi, AB ülkeleri dâhil birçok ülkede yaygın uygulama alanı bulan ekonomik etkili bir rejimdir.

Dahilde İşleme Rejimi, ülkemiz ihracatçılarının girdi maliyetlerinin düşürülmesi ve rekabet gücünün artırılması yönünde somut etkileri olan bir sistemdir.

Diğer bir ihracat teşviki olan Hariçte İşleme Rejimi (HİR) de yine ihracatının rekabet gücünü artıran unsura sahip olması sebebi ile oldukça kullanılan bir yöntemdir.

Anılan teşvik rejimlerinin, ülkemizin, dünya ekonomisinin büyüdüğü dönemlerde ihracatımız için adeta bir lokomotif fonksiyonu ifa eden, durgunluk ve kriz dönemlerinde ise bir emniyet sübabı görevi gören Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimlerinin daha etkin ve işlevsel bir şekilde uygulamaya yönelmesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

Ancak, söz konusu olan teşviklerin yurt içi ikame mallara zarar getirmeyecek ve üretimlerini sekteye uğratmayacak şekilde düzenlenmesi ve otoritelerce kontrol edilerek müeyyidelere tabii tutulması gerekliliği de göz ardı edilmemelidir.

Türkiye’de tekstil ve konfeksiyon sektörü günümüzde tecrübe ve kaliteli işgücü ile olgunluk dönemine girmiştir. Türk tekstil ve konfeksiyon sanayii gerek Türkiye’de gerek dünyada ve çevre ülkelerdeki gelişmeler çerçevesinde tedbirini alarak ve yeni rekabet şartlarına uyum sağlamak durumundadır. Kotaların Kaldırılması ile mevcut tekstil ve konfeksiyon sektör yapısı içinde Türkiye yeni rekabet ortamında önemli oranda pazar kaybetme, üretim ve istihdamda düşme yaşama riski ile karşı karşıyadır. Ancak sektör “Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektör”, halen çeşitli alanlarda rekabet gücünü sürdürebilecek üstünlüklere ve gelişme potansiyeline de sahiptir. Avrupaya yakınlığı anlamında Lojistik üstünlüğü, kaliteli ve uzman işgücü, tecrübe, makine parkuru, güvenli finans yapısı v.b üstünlüklerle bir adım önde rekabete başlayabilme şansına sahiptir. Mevcut sorunların çözülüp bu üstünlüklerin dünyadaki gelişmeler paralelinde kullanılması ile Türkiye bu sektörde varlığını sürdürebilecektir.

Yeni yapı içinde Türkiye’de tekstil ve konfeksiyon sanayinin toplam istihdamında ve firma sayısında azalma kaçınılmaz görünmektedir. Ancak, mal üretim süreçlerindeki istihdam kaybı hizmet üretiminin gelişimi ile bir ölçüde telafi edilebilecektir.

Tekstil Sektöründe yaşanan bu sıkıntılı sürecin daha az sancılı bir geçiş ile sonuçlanması için kamu kurumları ile yerel ve sektörel sivil toplum kuruluşları diyalog ve işbirliği içinde en iyi şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda firma stratejileri, kamu politikaları, başta sendikalar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin yeni yapıya dönüşümün ekonomik, sosyal ve bölgesel olumsuz etkilerini reel anlamda tespiti sağlanacak şekilde çözümlerin kamu ve özel sektör tarafından ortak destek gören uygulamalar büyük önem arz etmektedir.

Türkiye’nin, uluslar arası ticaretin karşılaştırmalı üstünlük ilkesinden – Her ülke bazı ürün ve hizmetleri diğer ürün ve hizmetlerden daha verimli şekilde kullanması-hareketle, yukarıda bahissini yaptığımız argümanların kullanılması ile, Türkiye’nin ucuz maliyetli ülkelere karşı rekabet yapamayacağı yönünde ki kanaati tersine çevirebilme gücüne sahiptir

Türk Sanayi ve İstihdamı için, Türk Tekstil ve Konfeksiyon sektörü sahip olduğu lokomotif güç üstünlüğünün devam etmesi gerektiğinden, bu kanaatin tersine çevrilmesi olmazsa olmaz bir koşuldur.

6 KAYNAKÇA

-Adana Sanayici işadamları Derneği, Tekstil Sektöründe Sorunlar ve Çözüm Öneriler Raporu,Adana,2008

-Aktan,Can plütokrasi ve teşvik kollamacılık <http://www.canaktan.org/din-ahlakahlakyolsuzlukla-mucadele-stratejileritum-yazilartestvik-2002>

-Alpay,H. Rifat, Globalleşen Dünyada Bursa Tekstil Sektörü [home.uludag.edu.tr /users/ alpayr/belgeler/Bursa,Tekstil Sektoru.doc](http://home.uludag.edu.tr/users/alpayr/belgeler/Bursa,TekstilSektoru.doc) s-2-8

-ALTAŞ, M. Bahadır Malatya SMMMO Başkanı, Malatya Bakış Gazetesi 23.08.2008

-Alptekin Kayacı, Cevdet,2007 Yılı Tekstil İşletmelerinin Finansal Karlılık Açısından Etkinliklerin Değerlendirilmesi,Celal Bayar Üniversitesi,Manisa,2009

-Altunyaldız,Ziya ve Başer, Feridun Türkiyeve Avrupa Birliğinde Dahilde İşleme, Uygulamaları,DTM,İhracat,Genel,Müdürlüğü,ANKARA <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/trkavp.doc>

-Azmi Özer,Türkiye Kalkınma Sınai Bankası, Pamuklu Tekstil Sektörü Raporu, Haziran 2005

-Bağrıaçık, Atila,Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri,3.Basım,İstanbul;Bilim Teknik Yayınevi,1996

Bakterim.com,DünyadaTekstilveKonfeksiyonSektörü,[http://www.bakterim.com/tekstil/ 54182- html](http://www.bakterim.com/tekstil/54182-html),Erişim.Eylül 2009

-Bilgi.com,Genel İhracat ve Tekstil Sanayimiz <http://www.1bilgi.com/tekstil-bolumu/13251/genel-ihracat-ve-tekstil-sanayimiz.html> 6 kasım 2007

- Cihan,haber,ajansı,http://www.medyaplus.com/feed/gundem/ekonomi/ut_b_tekstil_ve_konfeksiyon

-Devlet Planlama Teşkilatı,Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Giyim Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu,Ankara,2007

- DevletPlanlamaTeşkilatı,<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/DisTicaretDegerelendirmeDb/III-4.doc>

Egeli,İhracatçılar<http://www.egelihracatcilar.com/Asp/Content.Asp?MS=1&Content=2&APP=5&Kategori=03&MN01=6&MN02=9&MN03=0&MN04=0&MN05=0&ID=166&HID=1428>

-Eğilmez, Mahfi ve Kumcu, Ercan,Krizleri Nasıl Çıkardık,2.Basım,İstanbul,Paymaş Yayınları,2001 Gökçen Aksoy Ankara Ticaret Odası
- <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php> Ekim 2009

-Kanoğlu, Öngüt Dünyada ve Türkiye.de Tekstil-Hazır Giyim Sektörleri ve Türkiye'nin Rekabet Gücü<http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa/tekstil/kanoglun/rekabet>.

-Karluk,S.Rıdvan,Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim,5.Basım,İstanbul;Beta Yayınları,1997

-Kozlu,M.Cem,Uluslar arası Pazarlama(İlkeler ve Uygulamalar),Ankara;Türkiye İş bankası Kültür Yayınları,1993

-Mergen, Sema ve Müftüoğlu, Ayşegül,Tekstil,Konfeksiyon ve Ayakkabı. Garanti Bankası,Mayıs2004
http://download.garanti.com.tr/disticaret/cin_18052004sunum.pdf

-Narin, Halit.Türkiye Teksti İşverenler Sendikası Dergisi, Kasım 2009
http://www.tekstilisveren.org/ttsis//index.php?option=com_content&task=view&id=350&Itemid=165

-Öngüt, Ç.Emrah, Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu, DTP, 2007

-Parasız, M.İlker,Kriz Ekonomisi,2. Basım,Bursa;Ezgi Kitapevi,1994

-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, [http www.stb.gov.trdownloadbasintekstilstrateji.pdf](http://www.stb.gov.tr/downloadbasintekstilstrateji.pdf) Tekstil , Hazırgiyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik strateji Belgesi

-Seyitoğlu, Halil,Uluslar arası İktisat,10.Basım,İstanbul;Güzem Yayınları,1994

-Şahin,Hüseyin,Türkiye Ekonomisi,2.Basım,Bursa;Uludağ Üniversitesi Yayınları,1993

-
Tariş,İncir,Üzüm,PamukveYağlıTohumlarTarımSatışKooperatifleriBirlikleriBülteni,İzmir, Tariş Bilgi İşlem Merkezi ,2005 http://www.taris.com.tr/yt_pamuk_hak.asp#p2Erişim Eylül 2009

-Taş,İlkay,Avrupa birliğinde vergi ,teşvik uygulamaları ve uyum sorunu,Dokuz Eylül Üniversitesi, yüksek lisans tezi İzmir, 2001

-
Türkiye,Tekstil,Sanayi,İşverenleri,Sendikası,http://www.tekstilisveren.org/ttsis//index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=

-Uzunoglu,H.TicaretGazetesi,13.12.2008,İzmir,sayfa8 http://www.medyatakip.com/medya_sistem/yb_

-Ünal Hande, İlknur. Türk Hazır Giyim Sanayinin ve Tekstil Sektörünün 2008 Yılı Rekabet Durumu, İzmir Ticaret Odası, AR&GE Bülten – 2008

16.07.2009/27290 Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar kurulunun 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararı

Eğitim ve Danışmanlık Yardımı Hakkında Tebliğ (No: 2007/3) (28.07.2007 t. 26596 s. R.G.)

İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kapsamında -Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi- Hakkında Tebliğ (97/5) (31/7/1997 tarih ve 23066 s. R.G.)

Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımına İlişkin Tebliği (No: 98/10) (04.11.1998 t. 23513 s. R.G.)

Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği Hakkında Tebliğ (No: 2006/6) (21.10.2006 t. 26326 s. R.G.)

Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve TURQUALITY®'nin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (No: 2006/4) (24.05.2006 t. 26177 s. R.G.)

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar - 2009/15199 (16.07.2009 t. 27290 s. R.G.)

Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ (No: 2009/5) (30.12.2009 t. 27448 s. R.G.)

Yurt Dışında Ofis-Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (No: 2005/4) (25.11.2005 t. 26004 s. R.G.)